

Akademiet for yngre forskere

2015

2025

De første ti årene

Redigert av: Siddharth Sareen, Bjørn Kristian Danbolt, Borgar Aamaas, Cecilie Sachs Olsen, Solfrid Bratland-Sanda, Heidi Holmen, Christian Thue Bjørndal, André Brodtkorb, Mari Elken, Sigrid Anna Aalberg Vikjord, Alexander Refsum Jensenius, Guro Nore Fløgstad, Guro Busterud, Nora Elise Hesby Mathé

Grafikk: Birger Berge

Print: CopyCat

ISBN-nummer: 978-82-303-7297-5

Hilsen fra forsknings- og høyere utdanningsminister Sigrun Aasland

Foto: Kunnskapsdepartementet

Kjære Akademiet for Yngre Forskere

Gratulerer med ti gode år!

Dere har fått til mye på kort tid, og er en tydelig og kjent stemme i sektoren. Dere har siden oppstart bidratt med verdifulle og kunnskapsbaserte synspunkter i den offentlige debatten, produsert analyser og kunnskapsgrunnlag om sektoren og forskeres arbeidshverdag og spilt en sentral rolle som forskningsformidler til både allmenheten og til unge aspiranter.

Vi har store oppgaver å løse og trenger dere forskere om vi skal lykkes. Da trenger vi bredde i forskningen og løsninger på tvers av flere fag. For at dyktige og engasjerte forskere skal kunne bidra med langsiktig forskning av høy kvalitet, er det helt avgjørende at de har gode arbeidsvilkår.

Jeg vet at hverdagen som forsker kan være utfordrende, særlig tidlig i karrieren hvor mange opplever uforutsigbarhet og hard konkurranse. Derfor er jeg glad for den innsatsen Akademiet har gjort og fortsetter å gjøre for å synliggjøre både gleder og utfordringer ved det å være en ung forsker i Norge. Dere gir viktig innsikt til oss som har ansvar for virkemidler som setter rammer for forskernes arbeidshverdag. Deres innspill lyttes til og utgjør en forskjell. Jeg setter også stor pris på deres engasjement for forskningsformidling, blant annet gjennom arbeidet med Konkurransen Unge Forskere.

Jeg ønsker dere lykke til med det videre arbeidet. Jeg er sikker på at dere vil fortsette å være en viktig stemme for unge forskere også i tiden fremover, til stor glede for både forskere, institusjoner, unge forskerspirer, myndigheter og ikke minst allmenheten.

Med hilsen

Sigrun Gjerløw Aasland,

Forsknings- og høyere utdanningsminister

Bokdel A: Akademiet for Yngre Forskere fyller 10 år

Redigert av: Bjørn Kristian Danbolt, Guro Nore Fløgstad, Guro Busterud, Nora Elise Hesby Mathé

Ti år som en kraft i forskningspolitikk og formidling

Bjørn Kristian Danbolt, generalsekretær i AYF 2020- d.d

Foto: John Trygve Tollefsen/ AYF

2015-2016: Å bygge flyet mens vi flyr

Guro Lind, leder 2015-2016

Herdis Hølleland, prosjektleder 2014-2017

Foto: AYF/ Hallvor Hølleland

2016-2017: Organisasjonen finner sin form

Anders Schomacker, leder 2016-2017

Katja Enberg, nestleder 2016-2017

Herdis Hølleland, prosjektleder 2014-2017

Foto: AYF Erik Furu Baardsen/ Hallvor Hølleland

2017-2018: Organisasjonsfrihet som grunnlag for en uavhengig stemme

Magnus Aronsen, leder 2017-2018

Guro Lind, nestleder 2017-2018

Foto: Erik Furu Baardsen/ Hallvor Hølleland/ AYF

2018-2019: Universitetet som samfunnsinstitusjon og fri og uavhengig forskning som demokratisk prinsipp

Katerini Storeng, leder 2018-2019

Foto: UiO

Lettenprisen: et unikt samarbeid mellom Lettenstiftelsen og Akademiet for yngre forskere

Heidi Holmen, AYF-medlem 2017-2011,
komitéleder Lettenprisen 2020-2024

Arnfinn H. Midtbøen, AYF-medlem 2015-2029,
Lettenprisstyreleder 2020-2022

Foto: Erik Furu Baardsen/ AYF

2019-2020: Formidlingsglede fra hjemmekontoret

Åsmund Eikenes, leder 2019-2020

Foto: John Trygve Tollefsen/ AYF

2020-2021: Høy aktivitet tross koronarestriksjoner

Ingrid Lossius Falkum, leder 2020-2021

Jonas Stein, nestleder 2020-2021

Foto: UiO, Erik Furu Baardsen/ AYF

2021-2022: Akademisk frihet på agendaen i en urolig tid

Jonas Stein, leder 2021-2022

Kjersti Lohne, nestleder 2021-2022

Foto: John Trygve Tollefsen/ AYF

2022-2023: Forskings-Norge under Senterpartiet

Nils Hallvard Korsvoll, leder 2022-2023

Marte C. W. Solheim, nestleder 2022-2023

Foto: David Andersen/ AYF

2023-2024: «Festen i akademia er over»

Feroz Mehmood Shah, leder 2023-2024

Nora Elise Hesby Mathé, nestleder 2023-2024

Foto: John Trygve Tollefsen, Anne Lise Norheim/ AYF

2024-2025: Fokus på unge forskere i en krevende økonomisk og geopolitisk periode

Guro Nore Fløgstad, leder 2024-2025

Bjørn Hallstein Holte, nestleder 2024-2025

Foto: Eivind Senneset/ AYF

Intervjukomiteén 2015, fra venstre Yngve Vogt, Kristin Halvorsen og Terje Lohndal . Foto: H. Hølleland

AYF-medlemmene etter stiftelsesmøtet den 29.10.2015 på Det Norske Videnskabs-Akademi. Foto: Eirik Furu Baardsen

AYF-medlemmene under høstsamlingen 2024. Foto: Eivind Senneset/ AYF

Ti år som kraft i forskningspolitikk og formidling

Stiftelsesmøte 29.10.2015 på Det Norske Videnskaps-Akademi. Foto: Eirik Furu Baardsen/ AYF

I 2025 er det ti år siden Akademiet for yngre forskere (AYF) ble opprettet. Siden stiftelsen i 2015 har AYF vært en viktig aktør og et friskt pust i norsk akademisk.

Denne første delen av jubileumsboken er delt i to:

I første del får du innblikk i viktige hendelser og milepæler, fortalt av dem som har hatt lederverv i AYF gjennom årene.

I andre del reflekterer nåværende og tidligere ledere og nestledere over sentrale temaer innen norsk forskningspolitikk og forskningsformidling fra det året de selv ledet organisasjonen.

Deretter følger tre deler som handler henholdsvis om forskningssystemet, forskningshverdagen, og forskningsutfordringer.

Opprettelsen av Akademiet

Akademiet for yngre forskere ble etablert på initiativ fra Det Norske Videnskaps-Akademi, som ønsket å opprette et akademi etter modell fra våre skandinaviske naboland. Sveriges Unga Akademi ble opprettet i 2011, og Det Unge Akademi i Danmark fulgte etter i 2013.

En forutsetning for et norsk ungt akademi var at det skulle være tverrfaglig og utadrettet. Det skulle fungere som et talerør for yngre forskere i nasjonal og internasjonal forskningspolitikk, og samtidig utvikle formidlingsplattformer for å skape interesse og engasjement for forskning og vitenskap i samfunnet.

I 2013 søkte Det Norske Videnskaps-Akademi Kunnskapsdepartementet om støtte til etableringen, og fikk bevilgninger over statsbudsjettet for 2014. Herdis Hølleland ble ansatt som prosjektleder i november 2014, og i 2015 ble de første 20 medlemmene tatt opp. Akademiet for yngre forskere ble formelt stiftet 29. oktober 2015.

Vårt formål og hvem vi er

Akademiet for yngre forskere har følgende formålsparagraf:

«Akademiet for yngre forskere er et uavhengig, tverrfaglig og mangfoldig nettverk for samarbeid og erfaringsutveksling blant yngre forskere. Vi vil fremme verdiene av kunnskap og fri forskning i samfunnet, og være en pådriver for nyskapende forskningsformidling. Gjennom å initiere og inspirere til dialog mellom forskningsmiljøer og samfunn vil vi bidra til en kunnskapsbasert samfunnsutvikling i Norge og i verden.»

AYF ble en selvstendig økonomisk og juridisk enhet i januar 2020. Vi er en medlems- og frivillighetsbasert organisasjon som møtes minst fire ganger i året – vanligvis på ulike steder i landet. I tillegg gjennomfører vi flere arrangementer rettet mot allmennheten, blant annet Young Researchers Night, som arrangeres årlig flere steder i forbindelse med Forskningsdagene i september.

AYF består av om lag 40 medlemmer. Medlemskap varer i fire år, og rundt ti nye medlemmer tas opp hvert år gjennom en åpen søknads- og innvalgsprosess. Etter endt medlemskap blir man en del av

alumniforeningen, som inkluderer alle tidligere medlemmer tilbake til 2015. Per juni 2025 har AYF 63 alumner.

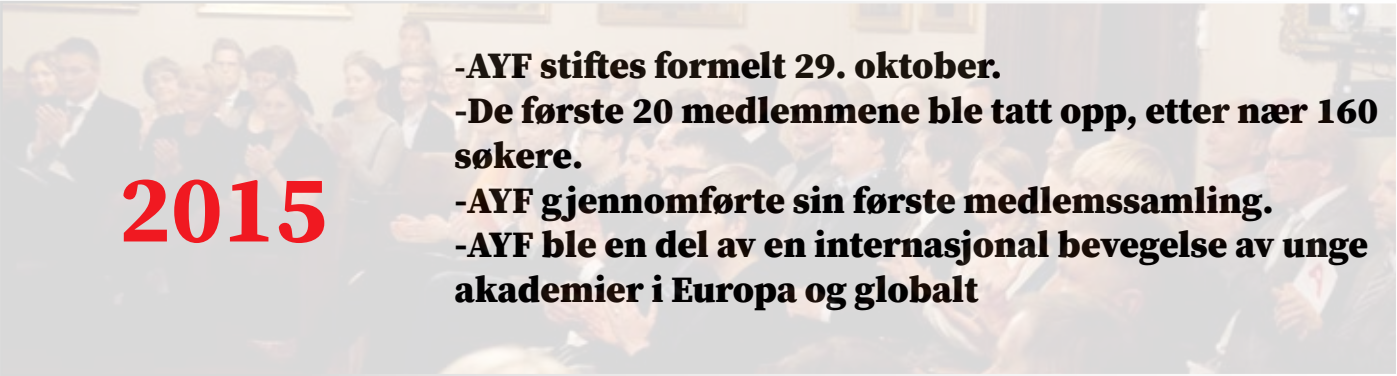
Medlemmene våre har bred faglig, institusjonell og geografisk tilhørighet, og representerer nær sagt alle forskningsinstitusjoner i Norge. Ny ledelse og nytt styre velges årlig, og det vanlige er at man har ledervervet i ett år.

I tillegg til AYFs kjerneaktiviteter har vi etablert to viktige initiativer som videreutvikles og forvaltes av sekretariat og medlemmer: Lettenprisen og Konkurransen unge forskere.

Høydepunkter de første ti årene
AYFs historie er godt dokumentert gjennom våre årsrapporter som gis ut hvert år. Årsrapportene viser klart organisasjonens vekst år for år, våre ambisjoner og våre aktiviteter. Det forskningspolitiske arbeidet og innsatsen for nyskapende formidling har vært kontinuerlige bærende elementer i vår virksomhet. Medlemsaktivitetene er sentrale for AYF som nettverk, og hvert år gjennomfører vi fire samlinger – normalt i januar, mars/april, juni og oktober – som roterer mellom ulike byer og regioner.

Kristin Halvorsen, medlem av den første innvalgskomiteén, taler under stiftelsesmøtet. Foto: Eirik Furu Baardsen/ AYF

2015

- AYF stiftes formelt 29. oktober.
- De første 20 medlemmene ble tatt opp, etter nær 160 søkere.
- AYF gjennomførte sin første medlemssamling.
- AYF ble en del av en internasjonal bevegelse av unge akademier i Europa og globalt

2016

- AYF markerer seg som en tydelig stemme for unge forskere i norsk akademia og etablere seg som en viktig og troverdig aktør innenfor flere saksfelt, blant annet for å fremme bedre karriereveier for yngre forskere
- AYF fikk sin egen logo (som er fortsatt den gjeldende)
- Lanserte notatet «Mobilitet i akademia» og gjennomførte en større spørreundersøkelse om unge forskeres kår
- Deltok på flere internasjonale møtearenaer
- AYF arrangerer Young Researchers night for første gang og har gjort dette hvert år siden - flere steder i landet.

2017

- AYF tok opp 14 nye medlemmer og siden har det blitt tatt opp rundt 10 medlemmer årlig etter en egen innvalgsprosess.
- AYF leverte innspill til regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning, og deltok aktivt i sektoren inkludert egne møter med statsråden.
- AYF arrangerte panelsamtalen «Vafler og politikk» mellom AYF og daværende statsråd for forskning og høyere utdanning Iselin Nybø
- AYF inngår et samarbeid med Letten Foundation om en egen pris for yngre forskere – Lettenprisen

2018

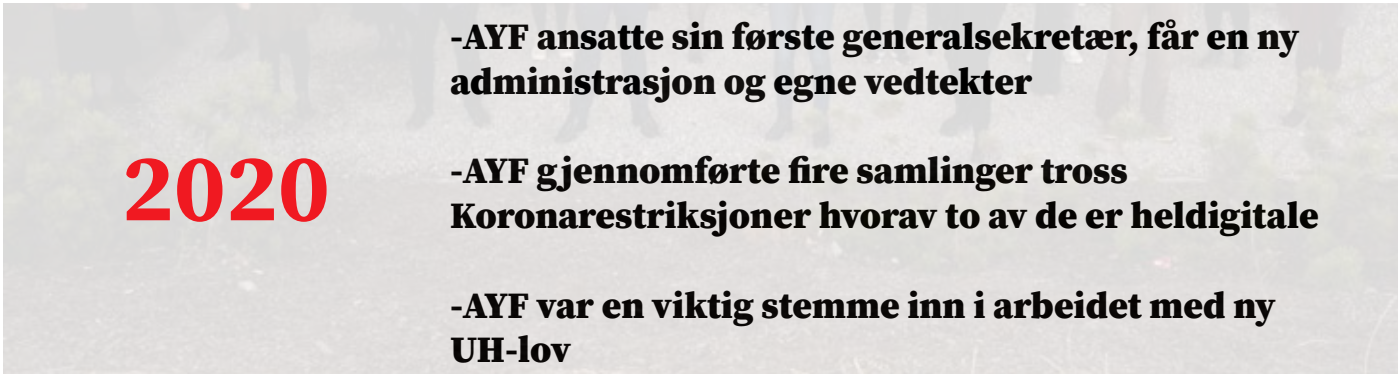
- Lettenprisen deles ut for første gang
- AYF lanserte rapporten «Unge forskere i Norge» basert på spørreundersøkelser gjennomført tidligere. Denne er fortsatt mye brukt for å synliggjøre unge forskeres kår.
- AYF deltok aktivt i debatten om stillingsstruktur i akademia, blant annet i ulike debatter med ledere i sektoren, kronikker og eget møte med statsråden
- AYF i samarbeid med de andre nordiske og baltiske unge akademiene publiserte en felles politikk for likestilling i akademia

2019

-AYF fikk sitt eget organisasjonsnummer og ble en selvstendig organisasjon

-Vi takket av vårt første medlemskull tatt opp i 2015 og vår alumniforening blir etablert

2020

-AYF ansatte sin første generalsekretær, får en ny administrasjon og egne vedtekter

-AYF gjennomførte fire samlinger tross Koronarestriksjoner hvorav to av de er heldigitale

-AYF var en viktig stemme inn i arbeidet med ny UH-lov

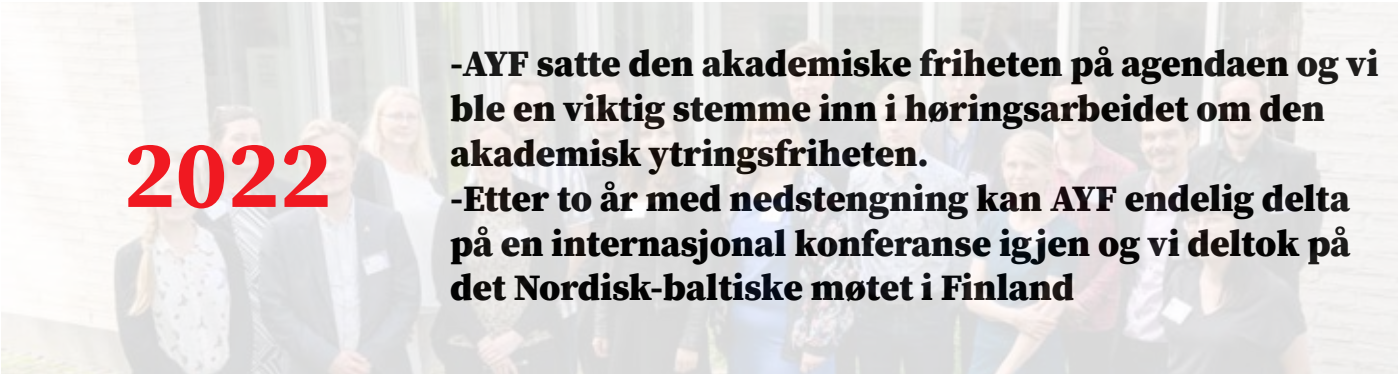

2021

-AYF lanserte rapporten «Karriere etter korona» – som påpeker utfordringer som spesielt unge forskere opplevde under koronapandemien og forslag til løsninger

-AYF vedtok ny strategi som setter tydelige og ambisiøse mål

-AYF var med å dele ut Lettenprisen for andre gang og den vil fremover deles ut annen hvert år.

2022

-AYF satte den akademiske friheten på agendaen og vi ble en viktig stemme inn i høringsarbeidet om den akademisk yringsfriheten.

-Etter to år med nedstengning kan AYF endelig delta på en internasjonal konferanse igjen og vi deltok på det Nordisk-baltiske møtet i Finland

2023

- AYF var en aktiv bidragsyter inn i The Stockholm Charter for Academic Freedom, som ble initiert av Sveriges Unga Akademi og vedtatt av Europeiske akademier høsten 2023.
- AYF vedtok sin gjeldende politiske plattform. Denne ga rammer og løsninger for hva AYF skal mene.
- AYF var vertskap for det Nordisk-Baltiske møtet for unge akademier, og vi etablerer dette som en fast årlig møtearena.
- AYF overtok Konkurransen unge forskere fra Forskningsrådet, noe som gjorde at vi kunne utvide sekretariatet fra 1 til 2 personer

2024

- AYF lanserer sitt språkpolitiske notat med flere forslag til løsninger i en stor språkpolitisk debatt som pågikk i sektoren.
- AYF gjennomførte Konkurransen unge forskere for første gang
- AYF arbeidet aktivt opp mot stortingspartiene og leverte innspill til stortingspartienes programkomiteer

2025

- AYF ble en del av Kunnskapsalliansen, en allianse bestående ni viktige aktører i norsk akademia og forskningspolitikk. Sammen med de har vi gått sammen om en felles erklæring for å styrke forskning inn mot Stortingsvalget i 2025
- AYF var en svært aktiv stemme inn i arbeidet med stortingsmeldingen om forskningssystemet «Sikker kunnskap i en usikker verden»
- AYF blir 10 år – og vi gleder oss til fortsettelsen

I neste del av boken deler tidligere ledere, nestledere og sentrale medlemmer sine perspektiver på hvordan det var å lede AYF – og hvilke forskningspolitiske og formidlingsmessige utfordringer og muligheter de sto overfor.

Gratulerer med 10-årsdagen, Akademiet for yngre forskere!

I 2009 tok flere til orde for å etablere et ungt vitenskapsakademi i Norge. De var inspirert av akademier som ble opprettet for yngre forskere i Tyskland, Nederland, Østerrike og Sverige. Det førte til at Det Norske Videnskaps-Akademi i starten av 2010 satte dette på dagsorden og sendte representanter til en ALLEA Consultative workshop i Madrid "Towards Young Academies across Europe" for å lære og sondere.

I 2013 tok Det Norske Videnskaps-Akademi formelt initiativ til å opprette et ungt akademi i Norge, som et prosjekt under DNVA. Yngre forskere fra universitetene i Bergen, Oslo, Tromsø og Trondheim utformet vedtektene. Høsten 2015 ble Akademiet for yngre forskere stiftet av de første 20 medlemmene. Knappe fem år senere ble AYF en selvstendig juridisk og økonomisk enhet.

Siden etableringen har Akademiet for yngre forskere satt en stadig friskere farge på det norske akademiske landskapet. Selv som relativt ung institusjon har AYF etablert en tydelig rolle med flere viktige bidrag.

Akademiet gir yngre forskere en tydelig stemme, og setter søkelys på temaer som særlig opptar unge akademikere: Midlertidighet, karriereløp, internasjonal mobilitet, balanse mellom arbeid og fritid, psykisk helse og presset som mange unge forskere må håndtere.

Akademiet for yngre forskere bringer inn et generasjonsperspektiv i høringsuttalelser og debatter, som beriker utformingen av politikken. Slik er AYF blitt en viktig aktør i forskningspolitikken. AYF representerer også Norge i globale samarbeid gjennom sitt internasjonale nettverk av unge akademier. Det gir unge, norske forskere tilgang til internasjonale fagmiljøer.

Og ikke minst utfordrer AYF tradisjonelle akademiske hierarkier og jobber for reform av forskningskulturen i Norge. De fremmer åpenhet i ansettelse, at de skal være basert på meritter

og at miljøer skal være inkluderende.

På den måten bidrar 10-åringen til en mer åpen, inkluderende og fremtidsrettet akademisk sektor.

AYF har fortsatt kontorer hos Det Norske Videnskaps-Akademi, og samarbeider kontinuerlig med AYF om å bidra til å skape sunn ettervekst i forskningen og gode vilkår for yngre forskere.

Det Norske Videnskaps-Akademi er stolt av å ha vært fødselshjelper i oppstarten.

Gratulerer med jubileet!

2015-2016: Å bygge flyet mens vi flyr

AYF Gruppebilde 2015. Foto: Eirik Furu Baardsen/ AYF

Akademiet for yngre forskere startet sitt første år med 20 ferske medlemmer, store ambisjoner og et blankt ark: Vi ønsket ikke bare å etablere oss som en tydelig stemme i faglig og forskningspolitisk debatt, men skulle samtidig bygge en solid organisasjon, etablere politikk, organisasjonskultur og struktur. Litt som å bygge et fly mens det allerede er i luften. Det var et år fullpakket med aktivitet, engasjement, læring og resultater.

Vi utviklet løsningsorienterte forskningspolitiske standpunkt

En av våre viktigste prioriteringer det første året var å bidra med løsningsorienterte innspill til den forskningspolitiske debatten. Vi ønsket å være mer enn en kritisk stemme;

vi skulle være konstruktive og bidra med konkrete forslag til forbedringer. Dette har siden blitt et varemerke for akademiet.

I løpet av det første året leverte vi høringssvar til flere viktige instanser, inkludert Norges forskningsråd, Kunnskapsdepartementet og Stortinget. Våre innspill fokuserte på to hovedområder:

- 1. Karriereveier for unge forskere:** Vi lanserte ideen om postdoktorutviklingsprogrammer som skulle gi bedre kvalifikasjonsmuligheter og støtte unge forskeres videre karriere. I mangel på et godt kunnskapsgrunnlag om unge forskere, gjennomførte vi en større spørreundersøkelse blant unge forskere i Norge.
- 2. Mobilitet:** Vi fremhevet at internasjonal mobilitet må ha et tydelig formål – det er ikke mobiliteten i seg selv som er viktig, men hvilke ferdigheter forskerne får med seg videre.

Våre innspill fikk raskt gjennomslag: Karriere- og utviklingsplaner ble integrert i Forskningsrådets nye rekrutteringsstrategi, og Arbeiderpartiet inkluderte flere av våre forslag i sin strategi for forskning og høyere utdanning. Enda viktigere: Deler av karriere- og rekrutteringspolitikken vi utviklet det første året er nå forskriftsfestet. Universitets- og høyskoleforskriften slår fast at postdoktorer skal være reelle kvalifiseringsstillinger, og både stipendiater og postdoktorer har krav på karriereveiledning.

Vi ble del av den internasjonale akademibevegelsen

Akademiet etablerte seg raskt som en aktiv deltaker i den internasjonale akademibevegelsen. Knappt en uke etter stiftelsen deltok vi på det europeiske nettverksmøtet for unge akademier i Brussel, hvor vi fikk innsikt i hvordan andre unge akademier jobber med lignende problemstillinger.

Senere deltok vi på det andre verdensomspennende møtet for unge akademier i Stockholm, der vi bidro til et felles innspill til EU-kommisjonen om åpen forskning og åpne data. Vi rakk også å bidra med innspill til Bratislava Declaration of Young Researchers som ble utformet av det slovakiske formannskapet i EU.

Vi etablerte organisasjonen

Parallelt med vårt forskningspolitiske arbeid brukte vi mye tid på å bygge selve organisasjonen – «flyet» som skulle bære oss videre. Vi etablerte en demokratisk organisasjonskultur og et årshjul med faste akademisamlinger, inkludert den årlige høstsamlingen der styre og ledelse velges og strategiske beslutninger tas.

Vi opplevde stor støtte fra sektoren fra dag en. Store og små aktører tok varmt imot oss og samarbeidet med oss, noe som ga oss både legitimitet og motivasjon til å fortsette arbeidet. Denne støtten var avgjørende for at akademiet kunne gå fra idéestadiet til å bli en etablert aktør på rekordtid. Daværende Stortingsrepresentant Marianne Aasen oppsummerte vårt inntog i forsknings-Norge slik:

«Akademiet for yngre forskere opplever jeg som en frisk pust blant de mer kjente og etablerte aktørene i utdannings- og forskningssektoren. Dere har på kort tid blitt noen vi lytter til [...] Det første året har dere brukt godt!»

Anders Schomacker (leder 2016-2017), **Katja Enberg** (nestleder 2016-2017), **Herdis Hølleland** (prosjektleder 2015-2018)

2016-2017: Organisasjonen finner sin form

AYF ledelsen i 2015-2016. Foto: Eirik Furu Baardsen/ AYF

Akademiets andre år kjennetegnes av organisasjonsutvikling: Året startet ved at medlemmene på generalforsamlingen den 28.10.2016 gjennomførte sitt første valg av ledelse og styre. Det ble avsluttet med at 14 nye medlemmer ble tatt opp på toårsdagen i oktober. Ved utgangen av 2017 hadde vi medlemsmassen på "ca. 40 medlemmer" forespeilet i vedtektene. I tillegg utarbeidet vi akademiets første strategi som ga retning fram mot 2021. Akademiets visjon om "å være en tydelig stemme i faglig og forskningspolitisk debatt" rammet inn strategiarbeidet. Det ble satt opp strategiske mål for forskningspolitikk, formidling og organisasjon. Vi satte blant annet mål om at akademiet skulle være en selvstendig organisasjon med tilstrekkelig finansiering og god drift. En veldig viktig milepæl mot å bli en uavhengig organisasjon ble oppnådd samme år

da akademiet fikk en egen linje i statsbudsjettet for 2018.

2017 var også et år hvor akademiet deltok i store forskningspolitiske begivenheter nasjonalt og internasjonalt. Trump entret det ovale kontor, og reaksjonene fra forskersamfunnet lot ikke vente på seg: 22. april ble March for Science arrangert i over 600 byer i verden. Akademiets medlemmer holdt appeller i Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø og deltok i marsjer i flere norske byer. Med marsjen markerte vi forskningens viktige roller i våre liv og hvordan forskning bør informere politikkutvikling. I august deltok vi på Arendalsuka og arrangerte debatt om rekrutteringsutfordringer i academia.

I september sendte vi høringsinnspill til forsknings-Norges kanskje viktigste dokument: Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. I dette høringsinnspillet la vi spesielt vekt på viktigheten av flere ulike karriereveier for forskere. Vi lanserte de første funnene fra undersøkelse blant unge forskere i notatet “Når usikkerheten rår”, og sammen med UiODoc inviterte statssekretæren til debatt om temaet. Resultatene viste at bare halvparten av yngre forskere ville anbefale forskerkarriere, under halvparten så seg selv i en forskerstilling om 10 år og under femtedel av yngre forskere hadde fått karriereveiledning. Disse resultatene ble senere brukt i utforming av Kunnskapsdepartementets strategi for forskerrekruttering og karriereutvikling, publisert i 2021.

Forskningsformidling var en av hovedaktivitetene i det andre året. Akademiets medlemmer bidro aktivt til å formidle sin egen forskning og forskning generelt.

Vi inngikk samarbeid med Forskningsrådet om konkurransene Nysgjerrigper og Unge Forskere. Vi arrangerte også Forskernatt i Akademiet i Professorboligen ved UiO under v den nasjonale forskningsfestivalen “Forskningsdagene”. Årets tema var verdier, og det var spennende bidrag om ulike typer verdier fra geologer, filosofer m.fl. Besøkende på forskernatten kunne lære mer om utvinning av gull og verdifulle mineraler og om arktiske naturverdier.

I år to i Akademiets historie etablerte vi oss enda sterkere som en tydelig stemme, og blant annet daværende UiO-rektor Svein Stølen erklærte sin støtte til oss: *“...jeg støtter helhjertet akademiets arbeid for å sikre unge forskertalentene alburom, karriereveier - ja kort sagt – de beste muligheter.”*

Organisasjonen fant tidlig sin form med engasjerte medlemmer, her fra høstsamlingen i Bergen 2016.
Foto: Alexander Refsum Jensenius

2017-2018 Organisasjonsfrihet som grunnlag for en uavhengig stemme

I organisasjonsåret 2017–2018 var arbeidet med å sikre Akademiet for yngre forskere (AYF) full organisasjonsfrihet et hovedfokus. Selv om AYF fortsatt utviklet forskningspolitiske plattformer og arenaer for formidling, var etableringen av formell og praktisk uavhengighet avgjørende for å styrke AYFs rolle som en selvstendig aktør i det norske forskningslandskapet.

Det Norske Videnskaps-Akademi (DNVA) tok initiativ til å opprette AYF, og de første tre årene var AYF formelt en avdeling i DNVA. Dette ga viktige fordeler i oppstartsfasen, som tilgang til infrastruktur og administrativ støtte. Etter hvert som AYF vokste i omfang og betydning, ble det tydelig at en mer selvstendig organisasjonsstruktur var nødvendig for å sikre at AYF kunne fremstå som en uavhengig stemme for yngre forskere, også i saker hvor det kunne oppstå ulike synspunkter mellom AYF og DNVA.

Fra etablering til konsolidering

Proessen mot økt selvstendighet ble gjennomført i tett og konstruktivt samarbeid med DNVA. Målet var å etablere formelle strukturer som ga AYF kontroll over egen økonomi, egne ansatte og frihet til å inngå eksterne samarbeid, uten at dette gikk på bekostning av det gode samarbeidet og de felles interessene med DNVA. Dialogen med Kunnskapsdepartementet (KD) resulterte i at AYF fra statsbudsjettet for 2019 mottok direkte tildeling av midler, og etablerte eget organisasjonsnummer. Dette la grunnlaget for å ansette eget sekretariat og styrket AYFs evne til å operere som en selvstendig forskningspolitisk plattform.

Samtidig ble det inngått avtaler om fortsatt bruk av kontorlokaler hos DNVA og samarbeid om arrangementer og forskningspolitiske initiativer. Overgangen til økonomisk og administrativ uavhengighet ble dermed et naturlig steg i AYFs utvikling, og har bidratt til å sikre at AYF kan opptre som en tydelig og selvstendig stemme i forskningspolitiske spørsmål, til beste for yngre forskere i Norge.

Leder Jan Magnus Aronsen. Foto: Eirik Furu Baardsen/ AYF

Verdien av eget organisasjonsnummer

Det var med stor glede AYF kunne opprette eget organisasjonsnummer og motta direkte tildeling over statsbudsjettet for 2019. Dette markerte et viktig steg i organisasjonens utvikling, og den økte bevilgningen på 2,16 millioner kroner ga rom for å styrke sekretariatet med et fullt årsverk i tillegg til ordinær drift. Dette var avgjørende for å sikre en bærekraftig arbeidsbelastning og profesjonell oppfølging av AYFs mange aktiviteter.

Et aktivt år – nye initiativer og forskningspolitisk engasjement

Til tross for at mye tid gikk med til organisasjonsbygging, var 2017–2018 også preget av høy aktivitet utad. AYF tok initiativ til Lettenprisen, en internasjonal forskningspris i samarbeid med Lettenstiftelsen, og deltok på en rekke arrangementer og møter. Mange av disse krevde betydelig innsats fra styret og medlemmene, ikke minst fordi AYF på dette tidspunktet hadde begrensede administrative ressurser.

Karrieropolitikk var et sentralt tema dette året, særlig i forbindelse med Underdal-utvalgets arbeid med stillingsstrukturer i universitets- og høyskolesektoren. AYF bidro aktivt med innspill, med vekt på behovet for mer forutsigbare og attraktive karriereveier for yngre forskere, og på hvordan karriereinsentiver påvirker forskningskvalitet. Dette utløste både interne diskusjoner og engasjerte debatter i sektoren om hva som kjennetegner god forskningskvalitet. Et av høydepunktene dette året var arrangementet "Vafler og politikk" under Arendalsuka, hvor AYF inviterte daværende forskningsminister Iselin Nybø til samtale om de lange linjene i norsk forskningspolitikk. Dette bidro til å synliggjøre AYF som en relevant og tydelig aktør i forskningspolitiske spørsmål.

Veien videre – styrket sekretariat og robuste rammer

Erfaringene fra å drive en ung organisasjon uten fast sekretariat gjorde styret og medlemmene svært bevisste på betydningen av gode, stabile organisasjonsstrukturer. Det var derfor en milepæl da AYF kunne ansette egen generalsekretær og etablere et mer robust sekretariat. Samtidig var det viktig å videreføre det gode samarbeidet med DNVA gjennom felles arrangementer og bruk av felles lokaler. Organisasjonsutvikling kan ofte være usynlig arbeid, men har stor verdi som grunnlag for trygghet og frihet dersom utfordringer skulle oppstå. Med de formelle rammene på plass, var AYF godt rustet for videre vekst og for å ivareta rollen som en selvstendig og tydelig stemme for yngre forskere i Norge.

Vårsamling med AYF på Svalbard i 2017. Foto: Alexander Refsum Jensenius

Vårsamling med AYF på Svalbard i 2017. Foto: Alexander Refsum Jensenius

Vårsamling med AYF på Svalbard i 2017. Foto: Alexander Refsum Jensenius

Medlemmene på reise til Solstrand utenfor Bergen for høstsamlingen 2018. Foto: Alexander Refsum Jensenius

Samlingene tar AYF med rundt i hele landet, her fra Solstrand på vestlandet i 2018. Foto: Alexander Refsum Jensenius

Lettenprisen: et unikt samarbeid mellom Lettenstiftelsen og Akademiet for yngre forskere

Senhøsten 2017 dukket en overraskende sak opp på AYF-styrets bord. Magnus Aronsen, nyvalgt AYF-leder, hadde blitt kontaktet av en mystisk stiftelse, med forslag om samarbeid om opprettelse av en pris til yngre forskere. Stiftelsen skulle stille med økonomiske midler, AYF skulle stå for organiseringen. Hva prisvinneren skulle få utover heder og ære? 2 millioner kroner! Når første pris skulle deles ut? September 2018!

Styret diskuterte saken og konsulterte medlemmene. Kunne vi stole på at dette var seriøst? Hvor kom pengene fra? Hvem var denne Letten F. Saugstad som på 1980-tallet

hadde opprettet en stiftelse i eget navn, og hvis styre nå ønsket samarbeid med AYF om en pris? Og hvordan i alle dager skulle vi klare å stable på beina statutter og priskriterier, visuell profil og internasjonal utlysning, og ikke minst gjennomføre en skikkelig vurdering av mulige prisvinnere – alt i tide til en prisseremoni på Lettens fødselsdag 7. september?

AYF tok sjansen og resten er en halsbrekkende historie. Lettenprisen er delt ut fire ganger – til Tarunabh Khaitan (2018), Meta Roestenberg (2021), og Paula Moraga (2023), og Danielle Wood (2025).

Letten Saugstad. Foto: Letten Foundation

Hvem var Letten F. Saugstad?

Letten Fegersten Saugstad ble født 7. september 1925 i Oslo, med utdanning i psykologi i Stockholm, København og Aberdeen, før hun fullførte medisinstudiet i Norge i 1951. Hun fullførte deretter sin ph.d. om fenylketonuri, eller Føllings sykdom, en arvelig og medfødt sykdom. Letten hadde en unik evne til å bevege seg mellom fagfelt, og gjennom sitt arbeid så hun stadig nye sammenhenger mellom felt man ikke før hadde trodd var relatert. Hun utforsket blant annet sammenhenger mellom helse og forurensing, ernæring og sykdom, og mental helse og menneskelig utvikling.

Lettens virke var ikke fritt for motstand i en tid der kvinner ikke var anerkjent i vitenskapen. Tross dette var hun bevisst sin privilegerte posisjon i samfunnet. Basert på blant annet arv fra hennes far opprettet hun i 1986 Lettenstiftelsen for å fremme og finansiere grunnforskning. Lettenstiftelsen finansierer Letten-senteret for hjerneforskning ved Universitetet i Oslo og har gitt midler til en rekke prosjekter i det globale sør.

Lettenprisen

For å fremme unge forskere i lys av Lettens arbeid tok Lettenstiftelsen i 2017 initiativ til et samarbeid med AYF, og opprettelsen av et styre med medlemmer fra AYF sammen med representanter fra Lettenstiftelsen. Det første styret bestod av Borghild Roald og Sidsel Roaldkvam fra Lettenstiftelsen, og Guro Lind og Arnfinn H. Midtbøen fra AYF. Herdis Hølleland, som hadde spilt en avgjørende rolle som prosjektleder i oppstarten av AYF, ble rekruttert for å bygge den organisatoriske rammen rundt Lettenprisen – et arbeid som gikk i rekordfart.

Det var en gjensidig enighet om hensikten med prisen, samt viktigheten av prisens tematikk og mulighet til å fremme forskning blant yngre forskere. En verdig mottaker av prisen må bidra med forskning for å løse de globale utfordringene vi står ovenfor på helse-, utvikling- og miljøfeltet, der vedkommende skal kunne vise til en samfunnsrelevans av sitt arbeid. Unge forskere (<45 år) søker selv om å bli vurdert til Lettenprisen, og forskere fra alle land og alle vitenskapelige disipliner kan søke. Prisen består i dag av 2,5 millioner norske kroner som skal gå

Prof. Danielle Wood under prisutdelingen 2025.

Foto: PG Fordal

til et prosjekt skissert av en ung forsker som selv søker om å motta prisen, og en andel av pengene går til forskeren selv.

Medlemmer i AYF bidrar til å fremme prisen og i all siling og vurdering av kandidater. Det settes en Lettenpriskomiteé, ledet av et AYF-medlem. Øvrige komitémedlemmer er unge forskere fra andre unge akademier rundt om i verden. I sitt arbeid tar komitéen utgangspunkt i søkermassen vurdert av AYF, og utfra dette rangeres aktuelle kandidater. Komitéen intervjuer kortlistede kandidater, og gir sine begrunnelser for de som anses som finalister og hvem de mener bør vinneren. Den endelige beslutningen om hvem som vinner Lettenprisen fattes av Lettenprisens styre.

Prisen ble første gang delt ut i 2018 hvor Lettenpris-komiteen ble ledet av Katerini T. Storeng (AYF 2015-2019). Heidi Holmen (AYF 2017-2021) ledet komiteen frem til utdeling i 2021 og 2023. Komitéleder for utdeling i 2025 og 2027 er Marte Sandvik Haaland (AYF 2023-2027).

Lettenprisens bidrag

Prisen er delt ut tre ganger med tre ulike seminarer i tilknytning til utdelingen. Lettenprisen er i økende grad anerkjent ved internasjonale forskningsarenaer. Dette gjenspeiles i gode søkertall med bredde i vitenskapelig bakgrunn, nasjonalitet, kjønn, alder og karriereløp. I løpet av de første årene har det vært om lag 600 søkere, med halvparten kvinner, og der majoriteten av søkerne er fra Europa, Asia og Afrika, men totalt er det søkere fra hele verden. De fire første prisvinnerne representerer fagfeltene juss, medisin, statistikk og romteknologi.

Tarunabh Khaitan – vinner 2018

Khaitan er professor i juss (nå ved London School of Economics), som med sitt prosjekt ønsket å fremme forskning for å forstå og bekjempe mekanismene som ligger til grunn for vold mot kvinner og LGBTQ-personer, samt mekanismene som fremmer diskriminering basert på religion, rase og kaste, spesielt i India, men med overføringsverdi til andre kontekster. Han brukte Lettenprisen til å opprette et program ved Melbourne Law School, hvor veiledning av doktorgradsstudenter og forskere tidlig i karrieren var bærende.

Fra prisutdelingen 2018Foto: Øyvind Aukrust

Meta Roestenberg – vinner 2021

Roestenberg er professor i vaksineutvikling ved Leiden University, som gjennom sitt prosjekt ønsket å utvikle kostnadseffektive metoder for vaksineutvikling, med et særlig fokus på virussykdommer i fattige deler av verden. Hennes mål er å utrydde malaria, og vaksineutvikling er et viktig ledd i dette der penger fra Lettenprisen går til et prosjekt for å teste vaksiner på friske voksne. Prosjektet ble dokumentert på video for å lett kan deles med unge forskere verden over, særlig der det mangler penger eller mulighet til forskningsbesøk.

Fra prisutdelingen 2021. Foto: Thomas Eckhoff

Paula Moraga – vinner 2023

Moraga er professor i statistikk ved King Abdullah University of Science and Technology, som med sitt prosjekt ønsket å utarbeide bedre metoder for overvåking og analyse av sykdomsforekomst i sanntid. Gjennom utvikling av et åpent tilgjengelig rammeverk for sammenkobling av data fra offisielle sykdomsregistre, sosiale medier og ulike kilder for geografiske data slik som befolkningstetthet, temperatur, nedbør og vegetasjon, skal systemet raskere oppdage sykdomstilfeller og bedre predikere sykdomsutvikling. Systemet skal testes og raffineres med overvåkning av Denguefeber i Brasil.

Fra prisutdelingen i 2023. Foto: Thomas Eckhoff

Danielle Wood – vinner 2025

Wood er professor ved Massachusetts Institute of Technology innenfor medievitenskap, samt romteknologi og astronautikk. Gjennom Lettenprisen ønsker Wood å forankre et prosjekt i Ghana, Kenya, Sør-Afrika og Angola. Gjennom lokalt samarbeid og kunnskap fra overvåkning gjennom satellitter skal de avdekke forekomst av truende og invasive fremmede arter, avskoging og destruktiv gruvedrift som truer bærekraften, gjennom økt risiko for tørke og matmangel. Prosjektet skal formidles i en dokumentar med lokale forskere, for å fremme forskning i Afrika, samt å anerkjenne og dele kunnskap fra prosjektet for å bringe feltet videre.

Fra prisutdelingen 2025. Foto: PG Fordal

Lettenprisens framtid

Lettenprisen er i dag en etablert og anerkjent pris som deles ut annethvert år til en ung forsker som gjennom forskning av eksepsjonell kvalitet og et sterkt samfunnsmessig engasjement bidrar til å løse de største utfordringene i vår tid innenfor helse, utvikling og miljø. Neste pris deles ut høsten 2027. Det blir ikke den siste.

Lettenprisen blir delt ut annethvert år, her fra utdelingen til Paula Moraga 2023. Foto: Thomas Eckhoff

Meta Roestenberg mottok prisen i 2021. Foto: Thomas Eckhoff

Danielle Wood (Prisvinner 2025) med Borghild Roald (Letten Foundation), Camilla Stoltenberg (direktør, NORCE), Anne Lindboe (Ordfører i Oslo) og Guro Nore Fløgstad (Leder AYP). Foto: PG Fordal/ Medvind

Lettenseminaret i forbindelse med utdelingen, er til ære for forrige prisvinner sin forskning. Foto: Thomas Eckhoff

Siden oppstarten i 2015 har AYF arbeidet seg opp til å bli en uunnværlig stemme i det norske forskningslandskapet. Akademiet har på kort tid etablert seg som en tydelig og uavhengig aktør som løfter frem yngre forskeres perspektiver og setter deres situasjon på dagsorden – både i offentligheten og i forskningspolitikken.

Gjennom hele sitt virke har AYF vært opptatt av å styrke vilkårene for yngre forskere. Dette er viktig - ikke minst i en tid hvor akademiske friheten er under press. Akademisk frihet er en grunnleggende forutsetning for at forskning skal kunne være uavhengig, kritisk og nyskapende – og AYF har vært tydelige på at denne friheten må forsvares også for de som står tidlig i karrieren. Det handler både om tryggere rammer og om å fremme en kultur hvor ytringsrommet er stort, og forskere får forske og presentere sin forskning uten politisk eller institusjonelt press.

Samtidig har AYF løftet frem viktige verdier som åpenhet, kvalitet, mangfold og tverrfaglighet. Akademiet har vært en viktig brobygger, og har gitt yngre forskere en tydeligere og mer innflytelsesrik stemme enn før.

I løpet av disse ti årene har AYF også markert seg med kunnskapsbasert formidling, offentlige arrangementer, politiske innspill og internasjonalt samarbeid. Det er imponerende å se hvordan akademiet, med begrensede ressurser, har satt viktige temaer på agendaen.

Ti år er i akademisk sammenheng bare begynnelsen. Men det er en begynnelse som lover godt. Jeg gratulerer AYF med jubileet, og ser frem til å følge videre arbeid for å styrke grunnleggende akademiske verdier. Jeg ser frem til å samarbeide med AYF fremover, for å sikre fri og uavhengig forskning i årene som kommer. Gratulerer.

Hilsen fra Mari Sundli Tveit, Adm. Direktør i Norges Forskningsråd

Akademiet for yngre forskere er en høyt verdsatt samarbeidspartner for oss i Forskningsrådet. I de ti årene AYF har eksistert, er det bare blitt enda viktigere å løfte den frie, uavhengige forskningen, sikre unge forskere gode muligheter og fremme en kunnskapsbasert samfunnsutvikling. Akademiet for yngre forskere trengs mer enn noensinne. Vi i Forskningsrådet ser frem til mye godt samarbeid også i årene som kommer.

Foto: Forskningsrådet

Hilsen fra Tor Grande, rektor ved NTNU og styreleder i UHR

Gratulerer AYF med 10-års jubileet. AYF har vært og er en uavhengig og svært betydningsfull stemme i akademia i Norge og ikke minst har de vært en frisk pust vi trenger. Attraktive karriereveier for yngre forskere er viktig for at akademia skal tiltrekke seg nye talenter og AYF er en viktig pådriver for at kunnskapssektoren utvikler seg i riktig retning. Jeg har hatt stor glede av gode samtaler med AYF og ser fram til videre samarbeid.

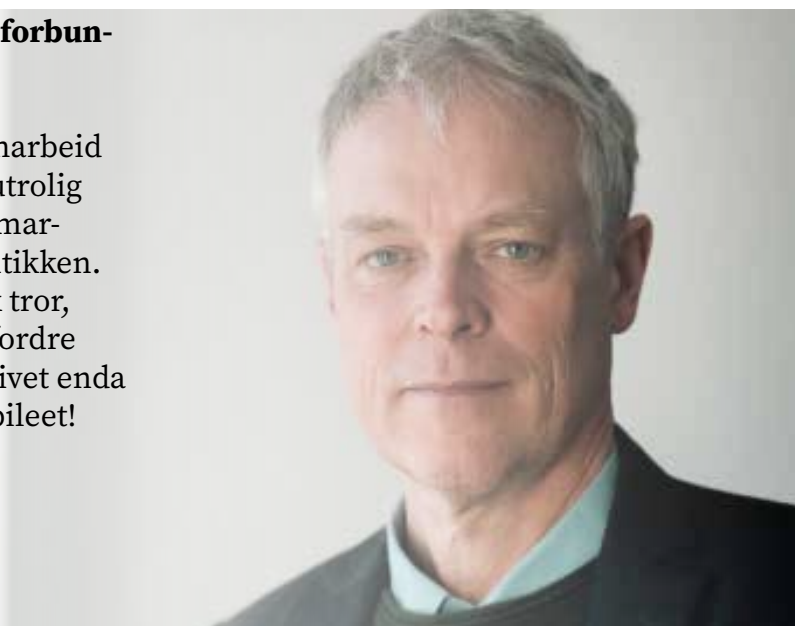
Foto: Thor Nielsen/NTNU

Hilsen fra Steinar Sæther, leder i Forskerforbundet

Vi har siden starten hatt et tett og godt samarbeid med AYF, og det er et samarbeid vi setter utrolig stor pris på. På bare ti år har dere blitt en markant og anerkjent stemme i forskningspolitikken. Å være ung forsker er mye tøffere enn folk tror, og jeg håper vi sammen kan fortsette å utfordre akademia og politikere for å gjøre forskerlivet enda mer givende. Gratulerer med det store jubileet!

Foto: Thor Nielsen/NTNU

Hilsen fra Camilla Serck-Hanssen, Direktør CAS – Senter for grunnforskning

AYF har med høy politisk synlighet vært en sterk pådriver for å sikre forskningsmiljøenes et-tervekst, fronte grunnforskningens betydning og bedre vilkårene for unge forskere i Norge. I våre felles initiativer, som Young CAS Grant, Young Researchers Night og Grunnforskningsprisen i skolen har samarbeidet med AYF vært rikt og bygget på kreativitet, samspill og effektivitet i alle ledd. AYF er et prakteksempel på hvordan målrettet innsats og sterke partnerskap kan gi varige resultater for norsk forskning.

Foto: Lisbet Jære

Hilsen fra Oddmund Hoel, tidl. Forsknings- og høyere utdanningsminister

Til lukke med 10 år, AYF! I litt over tre år, altså 1/3 av livsløpet dykkar så langt, hadde eg gleda av å samarbeide med dykk som statssekretær og statsråd for forskning og høgare utdanning i Kunnskapsdepartementet. Eg skal vedgå det no – folka frå AYF kunne av og til vere litt irriterande. Det hadde ikkje med framferd eller folkeskikk å gjere, tvert om, det hadde å gjere med at de rett og slett hadde mange gode poeng og rettkomne krav som det ikkje var like lett å innfri. Men framfor alt oppfatta eg at me var samde om det meste, og de var ei svært god støtte i føre ein politikk til støtte for unge forskarar og for rekruttering av norske talent til forskinga. Så takk for samarbeidet og jobben så langt, og stå på – det vil vere bruk for dykk i mange tiår til!

Foto: Kunnskapsdepartementet

Daværende statssekretær i Kunnskapsdepartementet Oddmund Hoel deltar under Nordic-Baltic meeting i 2023. Foto: AYF

Gruppebilde fra Nordic-Baltic meeting i 2023. Møtet blei holdt samtidig som utdelingen av Lettenprisen 2023. Foto: AYF

2018-2019: Universitetet som samfunnsinstitusjon og fri og uavhengig forskning som demokratisk prinsipp

Gruppebilde AYFs vintersamling 2019. Foto: Alexander Refsum Jensenius

Det er for tiden stor usikkerhet internasjonalt omkring universiteters rolle som samfunnsinstitusjoner. I USA har Trump-administrasjonen angrepet universiteter for det de anser som politisk korrekthet, diskriminering og sensur av konservative synspunkter. Administrasjonen har kuttet føderal finansiering til institusjoner som ikke følger deres krav, noe som har skapt en polariserende debatt om akademisk frihet.

Kritikere påpeker at universitetene er avgjørende for å fremme demokrati, kritisk tenkning og innovasjon, og advarer om at slike angrep undergraver universitetenes evne til å støtte

mangfoldige synspunkter og fremme betydelig samfunnsdiskurs. Beskyttelse av universitetenes autonomi og mangfold anses som essensielt for demokratiets helse for fremtidige generasjoner.

Disse spørsmålene ble aktualisert allerede under Trump-administrasjonens første periode. I april 2017 deltok Akademiet for yngre forskere, som ble etablert knappe 18 måneder tidligere, i den internasjonale markeringen March for Science, med appell foran Stortinget. Denne markeringen fokuserte på viktigheten av kvalitetssikret kunnskap og forskningsuavhengighet i samfunnet og politikken.

I styreperioden 2018-2019 arbeidet AYF aktivt for å reise debatt om sentrale spørsmål knyttet til universitetets samfunnsrolle. Dette arbeidet var ikke bare påvirket av den internasjonale situasjonen, men også av regjeringens forslag fra 2018 om å utrede alternative styringsmodeller for akademia. Spesielt et forslag om å innføre en foretaksmodell i akademia skapte stor debatt. Kritikerne fryktet at en slik modell ville føre til kommersialisering av forskningen og en markedsdreining som ville nedprioritere akademisk integritet. AYF argumenterte for at debatten om styringsmodeller måtte utvides til å inkludere en bredere diskusjon om universitetets rolle i samfunnet, samtidig som man kartla konsekvensene av resultatbasert styring for forskningsmiljøene, faglig uavhengighet og samfunnsrelevans.

For å initiere debatten stilte AYF flere sentrale spørsmål: Hvilken type universitet ønsker vi for fremtiden? Hvordan legitimerer universitetene sin rolle overfor samfunnet? Hvordan bør universiteter styres? Hvilke utfordringer er forbundet med økende bruk av kvantitative styringsparametere? Hva er humanioras rolle? Og hvilken betydning har internasjonalisering i akademia? Disse spørsmålene var i fokus da AYF organiserte en åpen forelesning ved Universitetet i Oslo med den britiske samfunnsdebattanten Stefan Collini, forfatter av flere bøker om høyere utdanning i Storbritannia.

I forbindelse med Collinis besøk arrangerte vi også et rundebordsmøte i samarbeid med Det Norske Videnskaps-Akademi (DNVA). Møtet samlet rundt 20 deltakere, inkludert DNVAs preses Hans Petter Graver og representanter fra toppledelsen ved Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, OsloMet og NIFU, samt flere AYF-medlemmer. Diskusjonene berørte flere temaer som hvordan universitetene bør legitimere sin samfunnsrolle, hvordan de bør styres, og hvilke problemer som følger med kvantifisering av styringsparametere.

I perioden 2018-2019 arbeidet AYF også med en rekke andre initiativer med felles mål om å skape gode forskningsmiljøer og høy forskningskvalitet. Vi belyste særlig viktigheten av fri og uavhengig forskning som en grunnleggende verdi for et kunnskapsbasert demokrati. Vår tilnærming var at forskningsetikk ikke bør reduseres til gjeldende nasjonale og internasjonale lover for forskningsetikk, men utgjør et kontinuerlig ansvar som gjelder både institusjoner og enkeltpersoner gjennom hele forskningsprosessen. Vi løftet frem debatten om hvordan forskningsetikk er relatert til publisering og finansiering.

Dette arbeidet la grunnlaget for AYFs standpunkter knyttet til forskningsetikk, som inkluderer behovet for opplæring om etiske retningslinjer, samt sikring av at forskere har tilgang til dialog og rådgivning når de står overfor etiske utfordringer. AYF er fortsatt opptatt av hvordan maktrelasjoner kan utgjøre en særlig utfordring for yngre forskere i midlertidige stillinger, som for eksempel ofte er på jakt etter ekstern finansiering.

2019-2020 Formidlingsglede fra hjemmekontoret

Da første generasjon AYF-ere hadde blitt ærbødig takket av og sendt avgårde for å drikke gravøl og mimre, stod 34 unge forskere igjen på parkeringsplassen og tenkte “Hva gjør vi nå, uten de gamle?” Vi brettet opp ermene, og startet med å diskutere hva AYF burde være i en ny epoke. Etter en runde rundt bordet ble det klart at vi hadde store ambisjoner. Vi ville bli enda mer synlige i media, få store, politiske gjennomslag på vegne av unge forskere, og utvikle formidlingskonsepter som nådde land og strand. Vi ville opp og frem.

Et nytt AYF

Allerede på t-banen ned fra Lysebu var transformasjonen i gang. En avgjørende samtale gikk omtrent slik: “Det er så bra at AYF samler forskere fra så forskjellige fagfelt,” sa en. “Ja, jeg lærer så mye av å høre hvordan andre forskere ser på verden,” sa en annen. “Hadde det ikke vært gøy å vise frem tverrfagligheten vår for offentligheten?”, spurte den første. Svaret: “Jeg har kontakter i en avis. Kanskje vi kan spørre om litt spalteplass?”

Og slik ble AYF-spalten i Morgenbladet til. Hver uke svarte tre forskere fra ulike fagfelt på et innsendt spørsmål. Det var store spørsmål, lettbeinte spørsmål og spørsmål som fikk helt forskjellige svar. Vi kranget og formidlet mens leserne ble (litt) klokere. Vi tenker selv at spalten satte en ny standard for forskningsformidling som var både personlig, humoristisk og tverrfaglig. Spalten viste frem en mer leken og uhøytidelig side av AYF.

Begeistring for forskningsformidling har alltid vært en stor ressurs for Akademiet, særlig formidling rettet mot barn og unge. I 2020 laget vi videoserien «Hva er forskning?» i samarbeid med Nysgjerrigper. Serien gjør det enklere for lærere i barneskolen å inkludere barna i forskningsmetode, og den har fått mange gode tilbakemeldinger fra lærere og barn.

Høstsamling på Gardermoen i 2020 med en meters avstand. Foto: Bjørn K. Danbolt/ AYF

Lunsjunderholdning på digital vårsamling 2020. Skjermdump: Bjørn K. Danbolt/ AYF

Den glemte tiden

Vi ansatte generalsekretær Bjørn Kristian Danbolt i januar 2020. Det var innmari lurt. Han fikk kontorplass i Vitenskapsakademiet, og lederduoen lovet samjobbing i frikjøpt tid. Bjørn Kristian tok raskt fatt på arbeidet med å profesjonalisere AYF som en selvstendig organisasjon, og holdt et stødig grep om både korte frister, medlemsdemokrati og lange linjer i arbeidet.

Ikke lenge etter stengte Norge ned, og pandemien satte en stopper for mye av det vi hadde planlagt av felleskontor, folkemøter og reisebrev. Som alle andre måtte vi bytte ut forskerkonferanse på spahotell med alt for lange Zoom-møter, og tilpasse oss tilværelsen som unge og ambisiøse forskere på hvert vårt provisoriske hjemmekontor.

Som førti små ruter på skjermen diskuterte vi nye vedtekter og vi vedtok politiske notater for sentrale tema. Vi ga innspill til alle partienes valgprogrammer, og ble invitert til høringer og ekspertgrupper. Vi diskuterte forskningsetikk, mental helse, karriere og andre sektorpolitiske spørsmål, og videomøtene ble noen ganger

avbrutt av småbarn og ektefeller, og andre ganger ble vi underholdt av kjæledyr og musikkinstrumenter. Det var andre tider. Godt at mye er glemt.

Etter noen måneder på hjemmekontor våget vi oss ut på gaten igjen, og i forbindelse med sommersamlingen i juni fikk alumniene bli med oss på middag. Det gledelige gjensynet ble starten på en viktig tradisjon. Medlemskapet i AYF er over etter fire år, men AYF-alumnier er vi resten av livet.

Høstsamling med én meters avstand

Etter nesten ett år i foran digitale skjermer var det et stort høydepunkt at vi kunne arrangere Høstsamlingen fysisk – men da under sterke koronarestriksjoner. Samlingen ble lagt til Radisson Blu på Oslo Lufthavn, siden man hadde noe mindre strenge koronarestriksjoner i Ullensaker enn Oslo kommune. Ent minste antydning til forkjølelse så måtte man følge samlingen digitalt fra hjemmekontoret. På generalforsamlingen vedtok AYF sine nye vedtekter som la grunnlaget for at vi kan drive som en selvstendig organisasjon. Vedtektene vedtatt i 2020 er fortsatt i stor grad de samme som vi styrer etter i dag.

2020-2021 Høy aktivitet tross koronarestriksjoner

Året ble preget av ulike smittevernsregimer, her gruppebilde med en meters avstand i 2020. Foto: John T. Tollefsen/AYF

Året 2021 var preget koronapandemien og de begrensningene den la på aktiviteten. Pandemien viste tydelig forskningens betydning for samfunnsutviklingen – der kunnskap og teknologi utviklet som et resultat av langsiktig, nysgjerrighetsdrevet grunnforskning bidro til at vaksiner kunne utvikles på rekordtid. Samtidig var det viktig for oss i AYF at perspektivet til yngre forskere ikke ble glemt under pandemien. Med rapporten «Karriere etter korona» ønsket vi å sette søkelys på hvordan pandemien hadde påvirket arbeidshverdagen til yngre forskere, en gruppe som på det tidspunktet var underrepresentert i den offentlige debatten om konsekvensene av pandemien.

I 2021 deltok AYF i arbeidsgrupper initiert av Kunnskapsdepartementet, Norges forskningsråd og Det Norske Videnskaps-Akademi (DNVA), og befestet den økende innflytelsen og anerkjennelsen vi hadde oppnådd innen

sektoren.

En viktig del av AYF har vært å styrke innovativ forskningsformidling fra yngre forskere. Derfor lanserte vi i 2021 lanserte podkasten «Forskerrådet», der vi blant annet diskuterte utfordringene knyttet til midlertidige ansettelsesforhold for yngre forskere. Disse initiativene bidro ikke bare til vår egen synlighet, men synliggjorde også de utfordringene som yngre forskere står overfor.

Et annet høydepunkt var at våre representanter ble valgt inn som styremedlemmer ved våre institusjoner (Universitetet i Oslo og UiT – Norges arktiske universitet) for faste vitenskapelige ansatte, noe som ga AYF en direkte stemme i viktige beslutningsprosesser.

Våre aktiviteter i 2021 inkluderte:

- Gjennomføring av fire medlemssamlinger, hvorav én var fysisk og tre digitale. Utgivelsen av rapporten «Karriere etter korona», som grundig kartlegger hvordan yngre forskere har blitt påvirket av pandemien.
- Lansering av podkasten «Forskerrådet» samt en egen videoserie, som fremmet innovative metoder for forskningsformidling.
- Aktiv deltagelse i viktige utvalg, blant annet i Regjeringens ekspertutvalg for akademisk yringsfrihet, der vi har løftet viktige debatter som berører midlertidighet, likestilling og karriereutvikling for yngre forskere.

- Politisk påvirkningsarbeid, inkludert innspill til ny langtidsplan for forskning og høyere utdanning, for å sikre bedre vilkår for forskningen i Norge.

- En rekke medieoppslag om viktige saker for AYF, blant annet en sak i Aftenposten om hvordan midlertidighet kan stå i veien for akademisk yringsfrihet.

- Vedtak av en ny strategi for perioden 2022–2026.

Fra sommersamlingen i Zoom 2021. Skjermdump: Bjørn K. Danbolt/ AYF

2021-2022: Akademisk frihet på agendaen i en urolig tid

Leder Jonas Stein og nestleder Kjersti Lohne. Foto Anne Lise Norheim/ AYF

I Akademiet for yngre forskere-året 2022 la vi koronapandemien bak oss, og begynte for fullt med etterlengtede fysiske møter og aktiviteter igjen.

Men dessverre ga Russlands fullskala invasjon av Ukraina året en dyster start. Derfor har arbeidet for akademisk frihet både nasjonalt og internasjonalt, samt å vise internasjonal solidaritet, vært viktigere enn på lenge, og også noe vi har vektlagt i stor grad i arbeidet vi har lagt ned i 2022.

Som noe av det første den nye ledergruppen gjorde i månedsskiftet oktober/november 2021 var å sette i gang med det viktige arbeidet å sette søkelys på den akademiske friheten og akademiske ytringsfriheten. Den satte ned en egen arbeidsgruppe ledet av Kjersti Lohne, hadde innspillsmøter med våre medlemmer, og dialog med utvalgsleder for Akademisk ytringsfrihet Anine Kierulf samt AYF-alumni Sofie Høgestøl som tok del i dette utvalget.

AYFs stemme fikk frem hvordan yngre forskere kan være særlig utsatt for press mot akademisk frihet. Midlertidighet og usikre

stillingsforhold skaper en usikkerhet som både direkte og indirekte rammer unge forskeres akademiske frihet. Konsekvensene av dette er at samfunnet går glipp av verdifull kunnskap og viktige stemmer hvis ikke yngre forskere opplever akademisk frihet. AYF trakk derfor frem i dette arbeidet at institusjonene må ta sitt ansvar, ettersom de har en sentral rolle i å verne om og bevisstgjøre om akademisk frihet og ytringsfrihet. Men de må også stå klare til å bære byrden når den akademiske friheten og ytringsfriheten kommer under press i praksis. Alle ansatte bør ha kunnskap om hva akademisk frihet og ytringsfrihet innebærer. Den vissheten vil, i seg selv, kunne bidra til å unngå nedkjølingseffekter. Samtidig understreket vi at akademisk frihet også er noe som må dyrkes nedenfra, gjennom kultur på arbeidsplassen og i fagfellesskapet. Yngre forskere har et ytringsansvar, og skal utstyres med selvtillit til å kunne utøve sin akademiske frihet – i møte med politikere, media og finansører. Akademisk frihet og akademisk ytringsfrihet er ingen abstrakte størrelser—ei heller i Norge—men er praksiser som må holdes i hevd i vårt daglige virke.

AYF hadde flere medieoppslag i Khrono om akademisk frihet. På Vårsamlingen i mars vedtok vi vår politikk om akademisk frihet, og i juni 2022 leverte vi vårt høringsinnspill til Kierulf-utvalget (NOU 2022:2).

I arbeidsprogram for 2023 satt vi som mål at AYF fortsetter dette arbeidet, blant annet ved å løfte det på et internasjonalt nivå. Dette fant sted på møtet for unge europeiske akademier (ENYA – European Network for Young Academies meeting) i Stockholm i mai 2024 og på nordisk-baltisk møte hvor AYF var vertskap i Oslo i september 2024.

AYF utarbeidet også et notat for språk og språkpolitikk i academia som ble lansert på nyåret i 2023. Arbeidet ble ledet av Pierre Lison. Det hadde over tid vært en debatt om språk i academia og også internt i AYF. Det er åpenbare dilemma mellom behovet for et felles internasjonalt fagspråk og akademias samfunnsoppdrag knyttet til å ivareta norsk språk.

I 2022 trappet også AYF opp sin aktivitet på Arendalsuka, hvor vi stilte med hele ni medlemmer. Vi hadde et eget arrangement sammen med Senter for grunnforskning (CAS) og Universitetet i Agder. Tema for møtet var «Hva vil vi med norsk forskningspolitikk» og hadde følgende panel: Statssekretær Oddmund Løkensgård Hoel (Sp), stortingsrepresentant Lise Selnes (Ap), rektor ved UiA og styreleder i UHR Sunniva Whittaker, styreleder i CAS Rolf Reed og leder Jonas Stein. Møteleder var Aksel Kjær Vidnes i Forskning.no. Nestleder Kjersti Lohne deltok i debatt om 'Hvem styrer forskningen? Akademisk frihet under press' arrangert av NTNU, Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, og UiT Noregs arktiske universitet. Over tid medførte perioden 2021-2022 at AYF ble enda mer bevisst på å ta en rolle i forskningspolitiske debatter. Det var et bevisst valg for ledelsen som ønsket at AYF skulle ta en tydeligere rolle utad. Det er en hensiktsmessig måte å arbeide på for å kunne påvirke beslutninger som fattes og som påvirker yngre forskere.

Karriere etter korona?

studie av hvordan koronapandemien har påvirket yngre forskere i Norge

Arbeidsgruppe: Lina Ingeborgrud (leder), Ingrid Lossius Falkum, Solfrid Bratland-Sanda, Guro Busterud, Anne Tjønndal og Bjørn Kristian Danbolt (sekretariat)

Akademiet for yngre forskere

Under sommersamlingen 2021 ble rapporten "Karriere etter korona?"-lansert. Skjermdump: Bjørn K. Danbolt/ AYF

2022-2023: Forskings-Noreg under Senterpartiet

Innleiing

Ville Alanis Morissette ha sunge at det var ironisk at den første statsråden som vitja ei AYF-samling var Ola Borten Moe? På AYF si vintersamling i januar 2023 innleia Borten Moe om økonomiske tilhøve og gjentok det han veka før hadde delt frå talarstolen under den årlege kontaktkonferansen: det var dags for ekstrem oppussing i sektoren. Blant dei 15 punkta han la fram har me valt å fokusere på nokre av dei grepa som vart tekne i sektoren frå regjeringshald, i perioden 2022-2023, nemleg norsk fagspråk og internasjonalisering.

Norsk fagspråk

Noko av det første som kom var regjeringa sin handlingsplan for norsk fagspråk. Betre språkopplæring, meir forpliktande progresjonskrav og ei større anerkjenning av undervisning og formidling er viktige tiltak som også AYF fremma i vårt språkpolitiske notat som me lanserte januar 2023. Regjeringa sin handlingsplanen skildra tallause (gode) døme på kvifor norsk fagspråk er viktig for norsk og Noreg, men ein klar ambisjon om korleis og kvifor norsk fagspråk gir betre forskning, var det lite spor av.

I staden stadfesta den førestillinga om eit nasjonalspråk truga av globale forskingsmiljø og internasjonal rekruttering, og debatten som følgde utover sommaren fall inn i dei konfliktlinjene om norske mot internasjonale tilsette. Som me skreiv i ein kronikk til Khrono: Å byggje planen ut frå “at norsk gjennomgåande må vernast mot engelsk, gjer norsk fagspråk til nettopp den museumsgjenstanden som handlingsplanen og regjeringa ønskjer å unngå at det blir”. Men me vann lite gehør, og kranqlane og kuvendingane som har følgd sidan, ikkje minst når det gjeld norskkrav for rekrutteringsstillingar, syner kor lite fruktbar planen og prosessen som følgde diverre vart.

AYF-leiar Nils Hallvard Korsvoll på Nordisk-Baltisk møte i Stockholm. Foto: Erik Thor/Sveriges unga akademi

Internasjonalisering

Innføring av skulepengar for internasjonale studentar utanfor EU/EØS og Sveits, vart varsla i oktober 2022. Denne nyhenda vart møtt med stor mobilisering, også frå oss i AYF. Mykje av kritikken frå oss og andre gjekk på det at det braut med gratis-prinsippet, nedfelt i Hurdalplattformen. Det var også eit kutt som kom relativt brått på, med lita tid for førebuing/mobilisering med tanke på fastsetjing av pris, organisering og mobilisering av stipendordningar.

Samstundes gjekk det føre seg diskusjonar omkring kompetanse og kompetansebehov (jamfør Utsynsmeldinga som kom våren 2023). Då Ola Borten Moe uttalte at “vi går tom for folk før vi går tom for pengar”, framstod det underleg å innføre skulepengar utan at ein hadde konsekvensutgreia langsiktig kompetansebehov, noko me også flagga i kronikken “Når den venstre handa ikkje veit kva den høgre gjer”, der me meine nettopp det at det “er eit pussig paradoks at det vert iverksett tiltak som kan ha langsiktige negative konsekvensar, allereie før ein veit kva han skal syne”.

Konkurransen Unge forskarar

Dei første som fekk etterleve Borten Moe si ekstreme oppussing var Forskingsrådet, som måtte gjere drastiske kutt, mellom anna i formidlingsaktivitetar. Med eitt låg det an til at Konkurransen Unge forskarar (KUF), den eldste forskingskonkurransen for ungdom i landet som har blitt arrangert sidan 1968, skulle bli avvikla. Her såg me eit høve til å gjere noko som medverkar både til forskingsformidling og rekruttering, og med solid innsats frå

generalsekretær Bjørn Kristian Danbolt kom det i stand ein avtale med Forskingsrådet og Kunnskapsdepartementet om at AYF tok over KUF som dei del av vårt formidlingsmandat. Slik sett eit heldig kutt for oss, men det syner også kor viktig det er at sektoren har fleire bein å stå på enn det offentlege. For regjeringar, og statsrådar som me sidan fekk erfare, kan bytast fort.

Avslutning

Denne perioden bar preg av raske endringar knytt til internasjonalisering, kutt i sektoren samstundes som me også skulle sjå lengre framover med tanke på kompetanse og kompetansebehov (Utsynsmeldinga). Så er det interessant å sjå no i ettertid kor mykje av Borten Moe si oppussing som står att. Senterpartisakene som sende sjokkbølger gjennom sektoren i 2023, kvar er dei no? Vert dei sakte men sikkert reversert, lik tallause kommune- og fylkessamanslåingar i regionreforma?

Leiar Nils Hallvard Korsvoll, nestleiar Marte C. Solheim og generalsekretær Bjørn Kristian Danbolt på Arendalsveka 2023. Foto: Bjørn Kristian Danbolt på Nordisk-Baltisk møte i Stockholm. Foto: Bjørn Kristian Danbolt/ AYF

2023-2024 «Festen i akademia er over»

Sommersamling i 2024 på Blindern. Foto: Bjørn K. Danbolt / AYF

Innledning

Det var i store trekk politisk ledelse og forskningspolitikk som preget vår lederperiode. Vi hadde også gleden av å arrangere KUF for første gang i AYFs regi.

Politiske endringer og politisk påvirkning

Det var særlig én stor sak vi jobbet aktivt med: Slanking av sektoren annonsert av Senterparti-statsråd Ola Borten Moe i 2023 og gjennomført med Statsbudsjettet høsten 2024. Borten Moe varslet «ekstrem oppussing» av akademia og erklærte at «festen er over». To påfølgende SP-statsråder fulgte opp, og selv om retorikken mildnet noe, lå politikken fast.

UH-sektoren var rystet over de inngripende tiltakene som var foreslått, men også over den skarpe politiske retorikken. Nå hadde vi statsråder som argumenterte for kutt i egen sektor, heller enn å kjempe for verdien av forskning og forskningens egenverdi. Dette gjorde seg gjeldende både når det kom til budsjetter for forskning og høyere utdanning, men også til politisk styring av sektoren. AYF, sammen med flere andre aktører, argumenterte

mot det snevre synet på forskningens samfunnsnytte som kom frem i diskusjonene og mot undergravingen av universitetenes og høyskolenes autonomi. Etter vår oppfatning var retorikken om sektorens nytteverdi i forgrunn også på flere av UH-sektorens møteplasser dette året.

I denne perioden bestemte AYF seg også for å arbeide mer systematisk opp mot de politiske partiene, spesielt partienes arbeid med nye partiprogrammer. Tanken var at vi kunne få mer gjennomslag for våre sentrale saker ved å være mer aktive tidlig i avgjørende politiske prosesser. Vi inviterte NSO-leder Oline Sæther med kommunikasjonsrådgiver Karsten Werner Nielsen til et seminar om politisk påvirkningsarbeid. Dette resulterte i at vi nedsatte interne arbeidsgrupper som skrev innspill til de ulike politiske partiene i innspillsrundene. For å få en direkte dialog med de folkevalgte, besøkte vi også stortingsgruppa for forskning og høyere utdanning på vintersamlingen 2024.

Fri og uavhengig forskning i og utenfor Norge

AYFs innsats for den frie og uavhengige forskningen og for yngre akademikere nasjonalt, ble også satt i et internasjonalt relieff. Med angrep på den akademiske friheten i flere land, med profetisk frempek til hva som skulle bli den politiske situasjonen i USA, satte vi også i gang et internt arbeid om tydeligere prinsipper og rutiner for hva som burde være AYFs rolle i internasjonal sammenheng. Vi brakte akademisk ytringsfrihet og solidaritet til flere av våre internasjonale møteplasser og hadde en lengre runde med diskusjoner om hva vi skulle gjøre når vi fikk appell til støtte fra andre lands akademier for yngre forskere. Dette arbeidet resulterte i AYFs nye internasjonale notat med prinsipper for hvordan vi skal håndtere internasjonale henvendelser og engasjere oss globalt.

Avslutning

Ved utgangen av vår periode som lederduo, høsten 2024, var det mye som tydet på at de verdimessige og økonomiske utfordringene academia stod ovenfor ikke ville bli mindre. AYF vil utvilsomt kunne spille en sentral rolle som forskningspolitisk aktør på vegne av yngre forskeres arbeidskår og for forskningen grunnleggende verdier også i årene som kommer.

Nestleder Nora Elise Hesby Mathé på Stortinget ifbm statsbudsjett 2025 Foto: Bjørn Kristian Danbolt/ AYF

AYF på Stortinget vinteren 2024. Foto: Adrian Nielsen / AYF

2024-2025: Fokus på unge forskere i en krevende økonomisk og geopolitisk periode

AYF-medlemmene foran det norske Videnskabs-Akademi på wintersamlingen 2025. Foto: Helene Ramnæs, CAS

Da vi tok over lederskapet i AYF høsten 2024, hadde Senterpartiet sin tredje minister for forskning og høyere utdanning. Oddmund Hoel, med sin bakgrunn som professor på Høgskulen på Vestlandet og statssekretær i Kunnskapsdepartementet, var en ideologisk drevet minister med klare ambisjoner for sektoren. Politikken han frontet ble kritisert – blant annet av AYF – for å være et angrep på internasjonalt samarbeid i academia og på grunnforskning. I denne perioden kom en ny UH-forskrift med krav om obligatoriske norskkurs for stipendiater og postdoktorer. Da Senterpartiet forlot regjeringen 4. februar 2025, ble dette av mange ansett som en mulig ny vår for internasjonalisering i norsk academia.

Like etter at Sigrun Aasland fra Arbeiderpartiet tiltrådte som ny forsknings- og høyereutdanningsminister kom den mye avventede stortingsmeldingen Sikker kunnskap i en usikker verden (Meld. St. 14 (2024–2025)). Denne såkalte Systemmeldingen påpekte at forskningssamarbeid også skal kunne skje med aktører i land Norge ikke har sikkerhetssamarbeid med, under mantraet “så

åpent som mulig, så lukket som nødvendig”, et slagord som fikk en aktualisert betydning i en ny geopolitisk virkelighet. Meldingen indikerte også et nytt fokus på internasjonalisering, og fjernet det planlagte “språkkravet” for stipendiater og postdoktorer. På tampen av våren 2025 fjernet også regjeringen kravet om at studieavgiften må være minst kostnadsdekkende.

Guro Nore Fløgstad deltar på høring.
Foto: Bjørn K. Danbolt/ AYF

Et kort kapittel skapte likevel bekymring. I meldingen lanserte regjeringen en forventning om «dimensjonering» av Ph.D.-utdanningene i tråd med arbeidslivets behov. I etterkant har AYF jobbet med premisset: Hvilket problem ønsker regjeringen å løse ved å «dimensjonere» Ph.D.-utdanningene? Vi har også påpekt at «arbeidslivets behov» kan tolkes både snevert og instrumentelt, og potensielt skade små fag, grunnforskning og akademisk frihet.

Når denne boken går i trykken, er det likevel én sak som særlig preger sektoren. Geopolitisk spenning påvirker academia, som samfunnet forøvrig. Sikkerhetsspørsmål har blitt avgjørende, og forsvaret får store forskningsbudsjetter. Før lanseringen av systemmeldingen satte rapporten Et helhetlig forskningssystem for åpen, skjermet og gradert forskning agendaen for konferanser og møter i sektoren. Etter at Donald Trump tiltrådte som president i USA 20. januar 2025 kom også angrep på akademisk frihet i USA og flere andre land høyt på agendaen, og den

amerikanske utviklingen aktualiserte en global problemstilling. Også i Norge har academia stor plass i media. Som ledere i AYF har vi jobbet for at det offentlige ordskiftet i Norge og norsk politikk også skal favne studenter og yngre forskere som står under press i en rekke land.

Dette bakteppet har tydeliggjort behovet for internasjonalt samarbeid. Vi har brukt mye tid i samråd med nordisk-baltiske, europeiske og latinamerikanske søsterakademier og diskutert hvordan vi kan møte et økende press på akademisk frihet i land med ulike økonomiske forutsetninger og hvor den akademiske friheten trues på ulike måter.

Gjennom hele vår lederperiode har vi jobbet med akademisk frihet i Norge. I valgkampen før stortingsvalget 2025, opplevde vi at slaget stod rundt en snever og instrumentell forståelse av forskningens funksjon, og en påfølgende trussel mot små fag og mot grunnforskning med langsiktig, men ikke umiddelbar nytteverdi.

Nestleder Bjørn Hallstein Holte og leder Guro Nore Fløgstad. Foto: Eivind Senneset/ AYF

Bokdel B: Forskningssystemet

Redigert av: Borgar Aamaas, Mari Elken, Alexander Refsum Jensenius

Det norske forskningssystemet er mykje meir enn grunnforskning ved universiteta

Borgar Aamaas, AYF-medlem 2023-2027, Cicero - Senter for klimaforskning, Meteorologi/ klima

Foto: Sebastian Jacobsen/ AYF

Internasjonalisering i forskning i Norge

Haley de Korne, AYF-medlem 2021-2025, Universitetet i Oslo
Anvendt lingvistikk

Foto: Anne Lise Nordheim/ AYF

Åpen publisering og nye tidsskriftmodeller

Aike P. Rots, AYF-medlem 2020-2024, Universitetet i Oslo
Religionsvitenskap, Øst-Asia-studier

Foto: John Trygve Tollesen/ AYF

Forskningsetikk

Mari Elken, AYF-medlem 2018-2022, Universitetet i Oslo
Studier av høyere utdanning
Kjersti Lohne, AYF-medlem 2020-2024, Universitetet i Oslo
Kriminologi, retts sosiologi

Foto: John Trygve Tollesen/ AYF

Forskningsformidling som fag og praksis

Borgar Aamaas, AYF-medlem 2023-2027, Cicero - Senter for klimaforskning. Meteorologi/ klima
André Brodtkorb, AYF-medlem 2024-2028, OsloMet
Beregningsvitenskap

Foto: Sebastian Jacobsen/ AYF, OsloMet

Akademiske ledere: fra polfarer til en skulder å gråte på?

Ingvild Reymert, AYF-medlem 2022-2026, OsloMet
Statsvitenskap

Foto: AYF/ David Jensen

Introduksjon til forskningssystemet

I denne delen av boken drøfter nåværende og tidligere medlemmer av AYF om ulike sider ved det norske forskningssystemet som de har vært opptatt av i løpet av sin medlemsperiode. Hvert tekstbidrag er et dypdykk i forskjellige deler av forskningssystemet, fra oppdragsforskning og instituttsektoren, til internasjonalisering, publisering, forskningsetikk, forskningsformidling og akademisk ledelse.

Fra Lettenprisen 2023. Foto: Thomas Eckhoff

Forskningssystemet består av de aktørene og institusjonene involvert i gjennomføringen av forskningen, myndigheter som setter rammer for forskningen, samt brukere. Forskning gjennomføres i UH-institusjoner, men også instituttsektoren, helseforetak og næringsliv, der det er sistnevnte som står for nesten halvparten av FoU-utgifter i Norge. I 2022 utgjorde UH-sektoren, helseforetakene og instituttsektoren over 55 000 mennesker i FoU stillinger (Indikatorrapporten 2024).

Selv om det stort sett påpekes at det norske forskningssystemet er velfungerende (f.eks. St. Meld 14 (2024-2025)), er heller ikke det norske systemet isolert fra internasjonale trender. Akademisk frihet er under press (AFI 2024, Maassen et al 2025), geopolitiske spenninger utfordrer idealet om en global og åpen forskningsfellesskap, og kunnskapsproduksjon anses i større grad som en del av å styrke økonomien gjennom rask anvendelse. Som pandemien viste, kan forskning også bidra med helt essensiell kunnskap i globale kriser, og myten om elfenbenstårnet er nok mest en myte. Dette betyr imidlertid også at forskningen i større grad utfordres. Hva betyr dette for AYFs kunnskapspolitiske arbeid? I disse kapitlene reflekterer nåværende og tidligere medlemmer av AYF om viktige aspekter av forskningssystemet gjennom AYFs briller.

Forskning for å løse samfunnsutfordringene prioriteres

Vi begynner med teksten av Borgar Aamaas, som først gir en gjennomgang av de nasjonale forskningsrammene, inkludert overordna forskningsmål og samfunnsutfordringer, og det norske forskningssystemet. De fire sektorene i forskningssystemet har vokst frem over lang tid, i gjensidig forhold til de andre og påvirket av skiftende samfunnsbehov og globale trender. Mens grunnforskning ved universitetene er kanskje det som tar størst plass i AYF, fokuserer Aamaas på instituttsektoren og spesielt arbeidet med oppdragsforskning. I en tid da anvendt forskning for å løse samfunnsutfordringene prioriteres av de som har ansvaret for pengesekken, må vi i AYF også involvere oss i den delen av det norske forskningssystemet.

Det norske forskningssystemet i møte med resten av verden

Deretter går vi videre til internasjonalisering, som Haley De Korne har skrevet om. Det norske forskningssystemet er en integrert del av det internasjonale forskningsfellesskapet. De Korne forteller om forskermobilitet og at stadig flere forskere i Norge kommer fra utlandet, som gir både muligheter og utfordringer.

Norge er med i ulike forskningssamarbeid, og norske forskere samarbeider tett med nordiske og europeiske forskerkolleger. De Korne skriver om samarbeidet AYF har internasjonalt med søsterakademiene og internasjonale akademiorganisasjoner og hvilke kjerneverdier som styrer AYFs arbeid med det internasjonale engasjementet. De Korne slår et slag for dette internasjonale arbeidet i en tid med konflikt, autoritær fremgang og forsøk på knebling av den frie forskningen.

Behov for åpen og mindre kostnadsdrivende publisering

Et velfungerende forskningssystem forutsettes av åpen tilgang og tilgjengelighet til forskningsresultater. Artikler i fagvellevurderte tidsskrifter er en sentral kommunikasjonsform for mange forskere. Aike Rots skriver om hvordan dette best bør gjøres. Utrullingen av Plan S, et felles europeisk tiltak for å sikre at forskningsresultater finansiert av offentlige midler skal gjøres åpent tilgjengelig, har både fått støtte og kritikk. Internt i AYF var det mye uenighet om hva AYF skulle mene om Plan S. Nå er Plan S innført og selv om det fremdeles er mange uløste problemer knyttet til finansiering og organisering, ser modellen ut til å fungere etter hensikten.

Noe av det politikere og vi forskere kan være enige om er at det er problematisk at offentlige forskningsmidler går til kommersielle forlag som har høye og lite transparente kostnader. Vi forskere bidrar med mye gratisarbeid inn i dagens publiseringsmodell. Rots problematiserer dette og avslutter teksten sin med et ønske om en åpen og ikke-kommersiell publiseringsmodell.

Den viktige og kompliserte forskningsetikken

Forskningsetikk er en annen grunnstein i et godt forskningssystem. Den er en grunnleggende norm for den akademiske profesjonen og er regulert av ulike nasjonale og internasjonale normsett og lovverk. Selv om det er den enkelte forsker som har grunnleggende ansvar for å opptre aktsomt, har forskningsinstitusjonene ansvar for forskningsetikk ved egen institusjon og skal etablere systemer eller ordninger som sikrer dette.

Mari Elken og Kjersti Lohne diskuterer denne problematikken i sin tekst. I dag er forskning utfordret av flere etiske dilemmaer som følge av geopolitiske, samfunnsmessige og vitenskapspolitiske endringer. Noen av disse etiske spørsmålene er konkrete, mens andre deler av forskningsetikken ligger i de vanskelige gråsonene. Elken og Lohne viser til arbeidet som AYF har gjort på det området, og peker på betydningen av å involvere seg i disse debattene.

Forskningsformidling for å forske bedre

Forskningsformidling har alltid stått sterkt blant AYFs medlemmer, selv om formidling har lett for å bli nedprioritert til fordel for andre mer meritterende aktiviteter. Forskningskommunikasjon kan sees på som et grensearbeid mellom academia og samfunnet ellers, skriver Borgar Aamaas og André Brodtkorb. I en tid da å løse samfunnsutfordringene prioriteres, er formidling og kommunikasjon sentralt for at forskere skal treffe på forskningen sin og at befolkningen skal forstå forskningen og ta den i bruk. Aamaas og Brodtkorb forteller om en rivende utvikling i forskningsformidling som fagfelt, men forklarer også hvordan forskningsformidling kan gjøre forskere til bedre forskere og hvordan kommunisere for å få effekt.

Nødvendig og vanskelig akademiske ledelse

Vi avslutter denne bokdelen med akademisk ledelse; et bevisst forhold til dette er også en naturlig del av et velfungerende forskningssystem. Ingvild Reymert utvider diskusjonen ved å gi flere perspektiver på ledelse, inkludert administrativ ledelse, utdanningsledelse, forskningsledelse og strategisk ledelse. Tradisjonelt har akademiske ledere vært erfarne professorer som utforsker nye territorier og utfordrer gamle. I dag dynges akademiske ledere ned av administrative oppgaver, inkludert søknadsskriving, rapportering og personaloppfølging. Det er positivt at akademisk ledelse har blitt mer profesjonalisert, og det er ikke sikkert tidligere ledere var så eksellente som noen gjerne gir inntrykk av at de var, men Reymert kommer likevel med noen uløste utfordringer med dagens ledelsesstruktur.

Feroz Mehmood Shah (Leder 2023-2024 på Kontaktkonferansen. Foto: Bjørn K. Danbolt/ AYF

Referanser

Stortingsmelding 14 (2024-2025). Sikker kunnskap i en usikker verden. Kunnskapsdepartementet.

Indikatorrapporten (2024) Det norske forsknings- og innovasjonssystemet – statistikk og indikatorer. Forskningsrådet.

Academic freedom index (2024) Academic Freedom Index. Update 2024. FAU Institute of Political Science & V-Dem Institute

Maassen, P. A., Jungblut, J., Martinsen, D., & Ovrebo, V. (2025). Academic Freedom Monitor 2024. Analysis of de facto state of academic freedom in the EU – Country overview. EPRS: European Parliamentary Research Service. Belgium.

AYF deltar på mange internasjonale arenaer. Her fra ENYA-møtene i Stockholm 2023 og Bern 2025
Foto: Erik Thor/Sveriges unga akademi/ Swiss Young Academy

Det norske forskningssystemet er mykje meir enn grunnforskning ved universiteta

Universitets- og høgskulesektoren er størst på grunnforskning, men står for berre 33 % av dei totale utgiftene til forskning og utvikling her til lands. I tillegg har vi næringslivet og instituttsektoren som andre sentrale delar av det norske forskningssystemet. Norske politikarar har identifisert nokre forskingsmål og samfunnsutfordringar som er grunnlaget for kva det bør forskast på, og her er instituttsektoren bygd opp for å svare ut desse samfunnsbehova. Instituttsektoren kan snu seg raskt rundt, levere viktige resultat på kort tid og formidle dette. Då kan forskning blir tatt raskare i bruk av offentleg forvaltning og næringsliv.

Borgar Aamaas ble i 2025 opptatt i Global Young Academy: Foto: Global Young Academy

Når vi tenker på forskning i Norge, tenker vi ofte på universiteta, grunnforskning og på område der norske forskarar er i verdseliten. På same måte er universiteta godt representert i AYF, med medlemmar som gjer det sterkt akademisk. Men forskning i Norge er så mykje meir enn det, og det er andre delar av forskningssystemet som snakkar meir saman med politikarar, byråkratar og næringsliv.

Dei nasjonale forskingsrammene

Vi har den frie forskinga, men òg forskning basert på kunnskapsbehov frå norske politikarar. I den noverande langtidsplanen frå regjeringa ligg det tre overordna forskingsmål: 1) styrka konkurransekraft og innovasjonsevne, 2) miljømessig, sosial og økonomisk berekraft og 3) høg kvalitet i og tilgjengeleg forskning og høgare utdanning. Dei samfunnsutfordringane politikarane har peika ut legg rammer for forskning, formidling og bruk av ny kunnskap. Den siste stortingsmeldinga om forskning peikar på fem samfunnsutfordringar sentral

for forskinga: 1) eit forskningssystem som tar høgde for klima- og miljøendringane, 2) eit forskningssystem rusta for det digitale skiftet, 3) forskningstryggleik i ei tid med aukande internasjonal spenning, 4) forskning som grunnlag for vår konkurransekraft og 5) meir samarbeid på tvers av fag og sektorar. Til det fjerde punktet om konkurransekraft har det kome fleire rapportar den siste tida, der bl.a. Draghi-rapporten viser kor viktig forskning og utviklingsarbeid i samarbeid med næringslivet er. Utfordringa er korleis næringslivets konkurranseevne kan løftast gjennom sterkare samarbeid mellom academia, næringslivet og offentleg sektor. Til det femte punktet på meir samarbeid, er dei fleste samfunnsutfordringar tverrsektorielle og aukar i omfang og kompleksitet. Difor trengst meir samordning på tvers i samfunnet. Eit svar på dette er tverrfagleg forskning og forskning med brukarmedverknad og som kan bli styrt gjennom definerte samfunnsoppdrag.

Dei ulike forskingsbaserte kunnskapsbehova dekkast av ulike delar av akademien. Det norske forskningssystemet kan delast i fire, universitets- og høgskulesektoren, instituttsektoren, næringslivet og helseføretaka. Universitets- og høgskulesektoren er størst på grunnforskning, men står for berre 40 % av den anvendte forskinga og 33 % av dei totale utgiftene til forskning og utvikling her til lands. Denne delen er ansvarleg for 18 000 forskarårsverk. Til samanlikning gir instituttsektoren 10 500 årsverk innanfor forskning og utvikling. Desse institutta har tyngdepunktet sitt i anvendt forskning som er relevant for næringsliv og offentleg forvaltning. Næringslivet er størst med nesten 27 000 årsverk innanfor forskning og utvikling. Ein stor del av dette er utvikling, og sånn sett eit stykke unna typisk forskning i akademien. Den fjerde delen, helseføretaka, høyrer til under dei andre delane av forskningssystemet, men blir ofte skilt ut fordi det er den største tematiske forskingsområdet med sine 3 500 årsverk.

Instituttsektoren dekkar kunnskapsbehov

Eg vil i denne teksten fokusere på instituttsektoren. Desse er meint å dekke nasjonale kunnskapsbehov for både næringsliv og offentlege verksemdar knytt til sosiale forhold, fysisk infrastruktur og forvaltning av naturressursar, og fleire av dei har ei historie tilbake til andre halvdel av 1800-talet. Dei utviklar kunnskapsgrunnlaget for politikktutforming og bidrar til samfunnsutvikling og omstilling gjennom forskning av høg kvalitet og relevans. Ein periode såg ein for seg eit institutt for kvart enkelt behov, mens nye behov i dag blir dekt av eksisterande institutt, og samanslåingar i sektoren dominerer. Desse institutta ligg ein plass i skjæringspunktet mellom å vere strategiske forskingsinstitutt tilknytt universitets- og høgskulesektoren og reine marknadsorienterte forskingsbedrifter.

Ein viktig og stadig viktigare del av inntektene i instituttsektoren er frå såkalla bidrag, til dømes forskingsprosjekt finansiert av Forskningsrådet. Men her vil eg bruke plass på oppdragsinntekter, som er betaling for leveranse av anvendt forskning, ofte etter utlysing i open

konkurranse. Dette inkluderer utgreiingar, analyser, evalueringar, rådgeving og formidling. Likevel er det noko flytande kva som blir forstått som oppdragsforskning. Oppdrag kan bli sett på som ein marknad, ein kontrakt og som ei kunnskapsoverføring. Men oppdragsforskning er meir enn eit marknad og eit levebrød, der ein i nyare tid heller kan se på det som forskning for å løyse dei store samfunnsutfordringane som samtidig gir økt interaksjon mellom forskarar, brukarar og samfunnet. For oppdragsgjevarar dekkar oppdragsforskning eit behov som neppe kan dekkast med anna type forskning fordi gjensidig dialog og læring og kunne svare ut spesifikke problemstillingar er det sentrale.

Jakta på balansen mellom oppdrag og anna forskning

Eit evigvarande spørsmål for institutta er kor stor del av forskinga burde vere oppdrag, der verken for høgt eller for lågt er ønskeleg. Institutta forsøker å ha ein balanse mellom langsiktige prosjekt og oppdragsprosjekt. Samstundes som ein ønsker å integrere oppdragsforskninga med den andre forskinga på institutta, er det òg fordelar med å skilje ut ho. Vidare er det ønske om nærleik mellom forskarar og brukarar for å kunne forstå behovet og snu eg raskt om for å levere forskingsbasert kunnskap, men òg ha avstand og sikre open konkurranse. Den nødvendige dialogen mellom forskingsmiljø og offentlege oppdragsgjevarar vert utfordra av anskaffingsreglar og omsynet til å vere open, men samtidig er det vanskeleg å vite kva som er den rette balansen mellom nærleik og sunn avstand.

Det er ein tilsynelatande nedgang i oppdragsinntekter i instituttsektoren frå næringslivet, som utfordrar forskningssystemet og institutta spesielt. Miljøforskninga skil seg uansett ut ettersom det er aukande behov frå næringslivet å undersøke sine eigne miljøkonsekvensar. Årsaka til nedgangen totalt sett er samansett og kan delvis skuldast at meir av forskningssamarbeidet går gjennom bidragsprosjekt. Men om nedgangen svekker den direkte dialogen mellom brukarane og forskingsmiljøa, er det ei utfordring.

Brukarmedverknad er viktig når ein skal overføre forskingsbasert kunnskap til næringsliv og offentleg sektor.

Dreining bort frå grunnforskning

Dei siste åra har vi sett ei dreining bort frå grunnforskning, bl.a. ved at universitets- og høgskulesektoren har snudd seg mot anvendt forskning og har aukande oppdragsinntekter frå offentlege kjelder. Vidare har norske og internasjonale konsulentselskap tatt større plass i oppdragsforskninga, samstundes som at næringsliv bygger opp interne ressursar på forskning og utvikling, inkludert innleie av personale. Dette utfordrar instituttsektoren. Vi har lite kunnskap om intern forskning og utviklingsaktivitet i både næringsliv og offentleg forvaltning. Uansett er det òg nyttig med auka forskingskompetanse innan næringsliv og forvaltning ettersom omfattande dialog og samarbeid ved starten av forskingsarbeid og i etterkant er nødvendig for å sikre god og relevant forskning for brukarane. Sett frå instituttsektoren er det framleis behov for å styrke dei faglege og strategiske sidene blant ein del offentlege oppdragsgjevarar.

Konsulentselskap – ei vaksande del av forskningssystemet

Konsulentselskapa har blitt ein viktig del av det norske forskningssystemet, men deira rolle er lite undersøkt. Vi veit rett og slett ikkje kor store oppdragsinntekter dei har. Dei er spesielt dyktige på løysingsforslag, prosjektstyring og kvalitetssikring samanlikna med store delar av akademia, men må ha ein kommersiell inngang til forskingsprosjekt. Forskingskompetanse flyt over i næringslivet ved at til dømes mange med PhDar endar opp som konsulentar.

Mens det historisk har vore ei fordeling av ansvar i forskningssystemet, har eg her vist at dei ulike delane utfordrar kvarandre. Skal arbeidsfordelinga fortsetje, der instituttsektoren har hovudansvaret for oppdragsforskning? Skal arbeidsdelinga mellom aktørane i akademia styrast på politisk nivå? Uansett er det behov for betre koordinering på tvers av akademia for å lukkast med forskingsbaserte løysingar som svarer ut kunnskapsbehov og samfunnsutfordringar. Oppdragsprosjekt er ofte ganske kortsiktige og reaktive, mens for å leggje grunnlaget for framtidige behov og reell omstilling må òg denne delen av forskningssystemet bruke dei langsiktige brillene. AYF bør bli meir aktive i denne delen av forskningssystemet òg.

Referansar

NIFU. Kontrakt og kontakt. En studie av oppdragsforskningens rolle, utvikling og betydning i det norske forskningssystemet. Rapport 2024:19

Stortingsmelding 14 (2024-2025). Sikker kunnskap i en usikker verden.

Stortingsmelding 5 (2022-2023). Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023–2032. Forskningsrådet. Indikatorrapporten. 2025

Internasjonalisering i forskning i Norge

Den norske forskningen har blitt mer internasjonal. En måte det skjer på er at forskere er stadig på flyttefot, og med forskningsopphold i og samarbeid med utlandet. En annen måte er at stadig flere av dagens forskere i Norge er utenlandske. Da er det naturlig at også AYF samarbeider internasjonalt med søsterakademiene og internasjonale akademiorganisasjoner. I en tid med konflikt, autoritær fremgang og den frie forskningen under press, er det ekstra viktig at AYF har et internasjonalt engasjement basert på våre kjerneverdier.

Fra innspillingen av podcasten Forskerrådet. Foto: Haley de Korne/ AYF

Forskningsfronten beveger seg på tvers av grenser og derfor er internasjonal kontakt, samarbeid og mobilitet naturlige deler av forskeres liv. Samtidig jobber vi i institusjoner som er styrt- og i stor grad finansiert- av det norske staten, og vi har et ansvar for å bidra til samfunnsdebatt og utvikling i Norge. Noen yngre forskere i Norge kan oppleve spenning mellom normer innen forskningsmiljøet i Norge og engasjement i internasjonale samarbeid eller tid i utlandet. Andre yngre forskere er nylig kommet til Norge, tiltrukket av de voksende forskningsmiljøer her.

AYF har drøftet bekymringer og utfordringer som ulike yngre forskere møter i forhold til

internasjonalisering, og har jobbet for å kaste lys på forbedringsmuligheter.

Mobilitet – en del av internasjonaliseringen

I en rapport fra 2016, *Mobilitet i akademien – et liv som nomade?*, skriver AYF at vi «[...]deler myndighetenes ambisjon om å løfte kvaliteten på norsk forskning ved å stimulere til økt internasjonalt samarbeid. Det er imidlertid avgjørende at vi ikke lar oss forblinde av en tro på 'mobilitet for mobilitetens skyld', men snarere opererer med gode, målbare kriterier for reelt internasjonalt samarbeid og samtidig øker bevisstheten om hvordan man kan tilrettelegge for slikt samarbeid i ulike faser av livsløpet» (s. 1).

I episode 12 av podkasten *Forskerrådet*, «Trenger vi mobilitet?» (2024), drøfter flere norske medlemmer de ulempene og fordelene med mobilitet i denne fasen av karrieren, og hvordan man kan få meste ut av et opphold i utlandet som yngre forskere. AYF har vært opptatt av at yngre forskere skal ha mulighet for utveksling og utvikling, men at det ikke skal bli et krav, noe som er slått fast i det politiske notat om Karriere og forskerrollen fra 2023.

Stadig flere utenlandske forskere

Tilstand til internasjonale forskere i Norge har også vært et viktig tema når et økende antall av forskere i rekrutteringsstillinger i Norge kommer fra utlandet. I episode 11 av *Forskerrådet*, «New in Norway?» (2024), deler AYF medlemmer fra flere kontinenter historiene sine om hvordan de begynte å jobbe i Norge, og hva de anbefaler til nyankomne for å trives her.

Kunnskapsveksling og solidaritet på tvers av grenser

AYF har stadig deltatt på internasjonale samlinger, blant annet det European National Young Academies meeting, Nordic-Baltic Young Academies meeting, og Global Young Academy meeting. Vi var vertskap for Nordic-Baltic Meeting i 2023, og opprettholder kontakt med disse søsterakademiene.

I 2024 godkjente AYF prinsipper for internasjonalt engasjement utenfor Norge. Tendenser innen (forsknings)politikk i andre deler av Europa og verden har uten tvil en effekt på yngre forskeres vilkår i Norge, og vi ønsker å forholde oss til aktører og hendelser i utlandet i tråd med våre kjerneverdier. I notatet skriver AYF at vi «anser internasjonale yngre forskere som våre selvsagte kollegaer, og fordi academia per definisjon er internasjonal, er en viss form for internasjonal aktivitet og tilstedeværelse naturlig for AYF. AYF er like fullt en organisasjon med Norge som primært nedslagsfelt og påvirkningsarena.» Videre legges det merke til at «AYFs engasjement for ytringsfrihet og akademisk frihet samt vedtatt politikk knyttet til akademisk frihet og verdien av fri forskning er også førende for organisasjonens internasjonale engasjement. AYF støtter yngre forskere globalt

og anerkjenner behovet for et fritt academia både nasjonalt og internasjonalt. Dette gjelder også i områder hvor det er krig, konflikt og autoritære styresett.»

AYFs seks verdier for styring av internasjonalt engasjement

De verdiene som skal styre AYF sitt internasjonale engasjement er:

- Akademisk frihet: Alle forskere må beskyttes mot utilbørlig politisk og kommersielt press og innblanding i forskningsspørsmål, metode og publisering av funn.

- Ytringsfrihet: Alle forskere må sikres mot negative sanksjoner som følge av publisering eller formidling av forskning.

- Like muligheter: Alle forskere må sikres mot forskjellsbehandling basert på kjønn, seksuell orientering, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsvariasjon, sosial bakgrunn og andre vesentlige forhold ved en person.

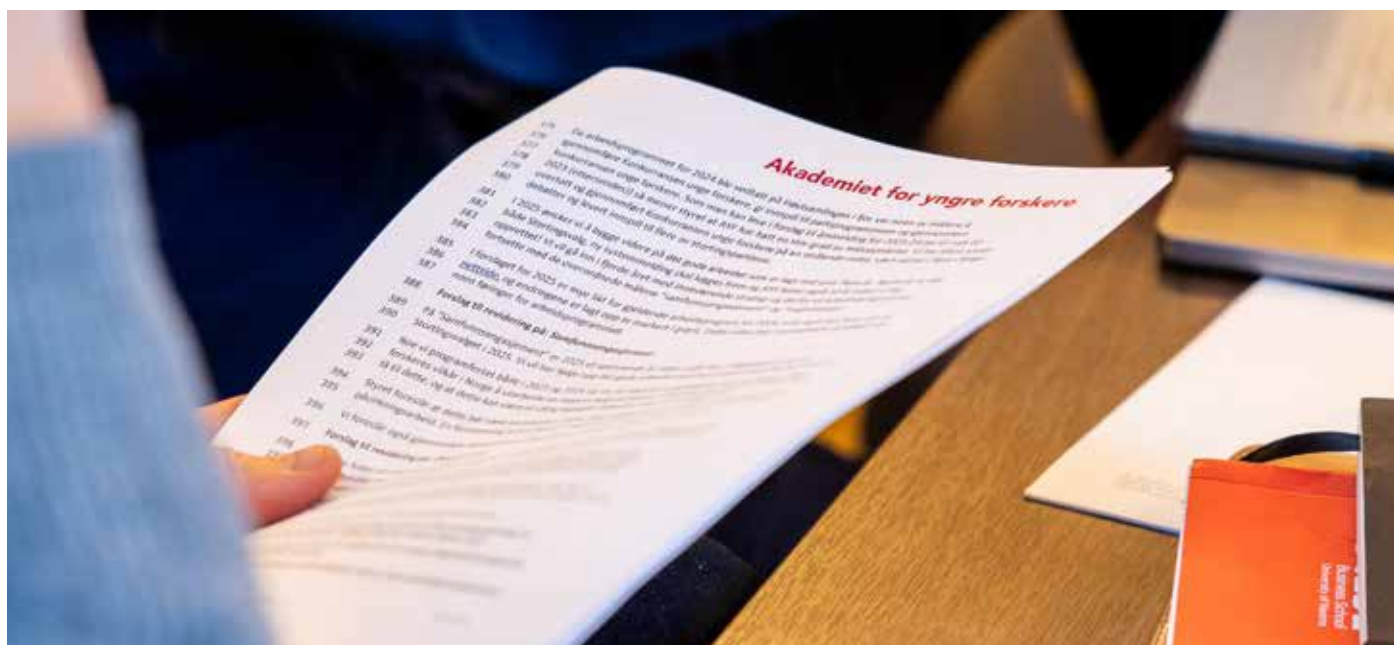
- Internasjonalt samarbeid: Alle forskere må sikres størst mulig frihet til å velge samarbeidspartnere og samarbeidsformer som passer deres forskning best.

- Gode vilkår for yngre forskere: Alle forskere trenger forutsigbare rammer for å utvikle sin forskning, og dette er særlig viktig for yngre forskere.

I AYF sitt tiårsjubileum, ser det dessverre ut til at disse verdiene trenger økt beskyttelse. Mobilisering, uttalelser, og solidaritet på tvers av grenser fra kunnskapsaktører som AYF kan komme til å spille en viktig rolle i tiden fremover for å forbedre fremtiden til yngre forskere i- og utenfor Norge.

Åpen publisering og nye tidsskriftmodeller

En sentral del av forskningen er å publisere forskningsfunn i artikler i forskningstidsskrifter. Men hvordan kan dette best gjøres? Plan S har gjort forskningsresultatene lettere tilgjengelige for alle, men ikke uten motstand. En av de store utfordringene med dagens system er at store kommersielle forlag tjener mye penger på akademisk arbeid finansiert av offentlige midler og basert på mye gratisarbeid. Det vi trenger er en åpen og ikke-kommersiell publiseringsmodell.

AYF møter utfordringer i forskningssystemet. Foto: Eivind Senneset/ AYF

En av de største kontroversene i de første årene etter at AYF ble stiftet var den såkalte «Plan S». Plan S er et felles europeisk tiltak for å sikre at forskningsresultater finansiert av offentlige midler skal gjøres åpent tilgjengelig. Den ble implementert i 2018 av «cOAlition S», en internasjonal koalisjon som inkluderer Norges forskningsråd samt andre nasjonale forskningsråd.

Plan S – til glede eller fortvilelse?

Det var mye debatt om denne planen da den først ble annonsert. Mange syntes at det var et bra initiativ som skulle gjøre forskningsresultater lettere tilgjengelig for alle, og academia mer demokratisk og transparent. Hvis vi bruker skattepenger på forskning, bør det også være mulig for folk flest å få tilgang til og lese forskningsresultatene, mente de. Men noen var kritiske og påpekte at planen kunne ha negative konsekvenser, blant annet fordi tidsskriftenes finansieringsmodeller ville endres. Vi er alle avhengige av gode fagfellevurderte akademiske

tidsskrifter for å publisere forskningen vår, og for å kunne bygge en karriere i et svært kompetitivt akademisk arbeidsmarked. Da er det et problem hvis det blir færre publiseringsmuligheter for yngre forskere fordi de blir tvunget til å publisere i de få tidsskriftene som tilbyr åpen publisering, mente noen av motstanderne.

Det var mye uenighet om dette internt i AYF også, og derfor tok AYF ikke et formelt standpunkt og uttalte seg ikke mye om Plan S i det offentlige. Da jeg ble medlem, i 2020, var det ikke et stort diskusjonstema lenger; Norges forskningsråd hadde innført Plan S allerede, og debatten om åpen publisering i AYF hadde blitt lagt på hylla. AYF sine politiske dokumenter sier ikke mye om temaet, bortsett fra at «[...] institusjonene må sikre at unge forskere ikke blir skadelidende i overgangen til åpen publisering, særlig der publisering i betalingstidsskrifter gir store karrieremessige konkurransefortrinn».

Engasjerte medlemmer under høstsamlingen i Bergen 2024. Foto: Eivind Senneset/ AYF

Denne setningen gjenspeiler tidligere debatter om fordeler og ulemper med åpen publisering, men den virker utdatert. I dag tilbyr de fleste akademiske tidsskriftene og forlagene åpen publisering mot betaling, som i noen tilfeller kan finansieres fra eksterne forskningsmidler.

Det har også kommet avtaler mellom norske universiteter og store forlag som gjør det mye lettere for forskere med institusjonell tilknytning å gi åpen tilgang til publikasjoner. For eksempel, jeg har nylig publisert i to fagfellevalgte tidsskrifter (Religion og Contemporary Japan) som eies av forlaget Taylor & Francis. I begge tilfeller ble artiklene mine publisert i «Gold Open Access» format (dvs. fullt tilgjengelig) uten at jeg har brukt forskningsmidler på det. Dette gjør blant annet at kollegaer og studenter i land og ved universiteter som ikke har råd til dyre tidsskriftabonnement nå kan lese tekstene mine,

som de ellers ikke kunne gjort, og det setter jeg stor pris på.

Rike røverforlag

Men det er noen utfordringer med dagens system også. For det første: det er fortsatt slik at store kommersielle forlag tjener mye penger på akademisk arbeid støttet av offentlige midler, mens forskere gjør mye av jobben (fagfellevalg og redigering) gratis for dem. Nå tjener forlagene kanskje ikke lenger på lesere og biblioteker som betaler for å få tilgang til en artikkel, men de tjener på forskere og institusjoner som betaler mye penger for å gjøre en artikkel åpen tilgjengelig. Resultatet er det samme: offentlige midler som burde brukes på forskning forsvinner i lommene til noen få store selskaper.

En annen negativ utvikling er at det har kommet nye aktører som publiserer digitale åpen tilgang-tidsskrifter, og som påstår at de er gode alternativer til de tradisjonelle forlagene, selv om de er like kommersielle. Et godt eksempel på dette er MDPI, et røverforlag som publiserer store mengder av artikler. Mange yngre forskere, blant annet i Norge (Svarstad, 2024), har publisert i MDPI-tidsskrifter enten fordi de opplevde tidspress og ville publisere sine resultater så raskt som mulig (fagfellevurderingen og publiseringsprosessen pleier å gå mye raskere hos MDPI enn andre steder), eller fordi de ble invitert av en naiv seniorforsker (eller veileder!) til å bidra til en «spesialutgave» av et MDPI-tidsskrift – og da er det få som tør å si nei. Problemet med MDPI er dessverre at det er lite kvalitetssikring, at tidsskriftene ikke er renommerte, og at de tar imot betaling for å publisere artikler – mens andre tidsskrifter kun tar imot betaling for åpen tilgang, ikke for selve publiseringen. Dette har gjort av mange forskere i ulike fagfelt har mistet tillitt til forlaget. En seniorforsker som ber en stipendiat skrive en artikkel for en spesialutgave i et MDPI-tidsskrift gjør vedkommende en bjørnetjeneste – det går fort, men det hadde vært bedre å bruke mer tid og sende artikkelen til et annet tidsskrift, som ville sett mye bedre ut på CV-en og blitt lest og sitert mer.

Ja til åpen og ikke-kommersiell publiseringsmodell

Det er altså ikke åpen publisering i seg selv som er problemet. Problemet er at academia som helhet har blitt alt for avhengig av noen store

kommersielle forlag som utnytter forskere og offentlige forskningsmidler, mens alternativer som MDPI er enda verre. Det vi trenger er en ny, åpen, ikke-kommersiell publiseringsmodell som tar utgangspunkt i at forskningsresultater og publikasjoner er en slags commons – dvs. at kunnskap skal eies og deles av fellesskapet, tilgjengelig for alle, og at akademiske publikasjoner ikke skal være noe man tjener penger på. AYF kan mulig bidra med å utvikle og promotere en sann modell. Det er uansett på tide at vi engasjer oss på nytt i tematikken rundt (åpen) publisering, fordi dagens system er ikke bærekraftig og påvirker yngre forskeres karrieremuligheter på en negativ måte.

‘For tiden bruker det norske samfunnet mange millioner av kroner årlig for å betale kommersielle tidsskrifter, enten for å få tilgang til forskningsartikler eller for å gjøre dem åpent tilgjengelig. Disse pengene kunne heller blitt brukt for å utvikle nye, ikke-kommersielle, digitale, fagfellevurderte publiseringskanaler. Det finnes noen gode eksempler av tidsskrifter i ulike fagfelt som opererer på en sann måte, og som får støtte enten fra universiteter eller private forskningsinstitutter. Vi trenger flere slike tidsskrifter, slik at yngre forskere har flere gode publiseringsmuligheter og ikke føler press til å publisere i et røvertidsskrift. Dette kan Norges forskningsråd bidra til med en spesiell satsing, som støtter initiativer for å utvikle nye publiseringskanaler. AYF kan ta opp denne debatten igjen, og drive lobbyvirksomhet for en sann satsing eller lignende løsninger.

Referanser

«About Plan S.» På <https://www.coalition-s.org/>

Akademiet for yngre forskere, «Karriere og forskerrollen». På <https://akademietforyngreforskere.no/om-oss/politikk/karriere-og-forskerrollen/>

«Plan S og cOAlition S: Hva er Plan S, og hva gjelder for norske forhold?» På <https://www.openscience.no/oa-i-norge/plan-s>

Svarstad, Jørgen, «Kritisk til storforlag: — Man føler seg litt snytt», Khrono, 24.11.2024. På <https://www.khrono.no/kritisk-til-storforlag-man-foler-seg-litt-snytt-1/919023>

Forskningsetikk

Vitenskapen er utfordret av flere forskningsetiske dilemmaer som følge av geopolitiske, samfunnsmessige og vitenskapspolitiske endringer. Hvor enkelte etiske spørsmål manifesteres i konkret vitenskapspolitikk og diskusjon – slik spørsmålet om global demokratisering av kunnskap gjennom åpen forskning – er andre politiske og etiske spørsmål som berører vitenskapen langt mer utydelige. Forvaltning av det vitenskapsetiske skjønn er en vesentlig del av den vitenskapelige praksis. Byråkratisering og rettsliggjøring av forskningsetikken formaliserer dermed bare ikke det etiske skjønn, men innsnevrer også indirekte forskningens og forskernes autonomi.

Dette kapitlet bygger på et upublisert notat som ble skrevet i forbindelse med AYFs arbeid med å utvikle politikk for forskningsetikk i 2019.

Forskning i gråsoner

Forskningsetikk inkluderer et stort spekter av temaer og problemstillinger. Selv om noen etiske overtramp er klare og tydelig, befinner mange av disse seg i de mange gråsonene som befinner seg mellom juks og uredelighet (som også omfavner forfalskning, fabrikkering og plagiering) og helt «perfekt» utført forskning. Diskutable forskningspraksiser (Questionable Research Practices, QRP) er en sekkebetegnelse som gjerne brukes for å beskrive disse. Det er gode grunner til å argumentere for at etikk ikke bør anses som en dikotomi mellom redelig og uredelig forskning, men heller som et kontinuum av normative gråsoner, og hvor disse gråsonene i varierende grad er regulert og praktisert (Hall og Martin 2019).

Yngre forskere er ofte i en mer usikker karrieresituasjon, de kan oppleve ujevne maktrelasjoner og ha færre muligheter til å stå imot press. Kostnadene for den enkelte forsker til å ta opp forskningsetiske overtramp kan være store, og navigering av de mange gråsonene kan være komplisert i praksis. En tydelig infrastruktur for forskningsetikk er viktig for å beskytte yngre forskere og andre i en utsatt situasjon, eksempelvis i møte og/eller konflikt med aktører hvor maktforskjellen er betydelig. Imidlertid kan arbeidet med å forankre ansvarsforhold for forskningsetikk bli preget av en betydelig rettsliggjøring og byråkratisering som ikke utelukkende er positiv – hverken for yngre forskere, vitenskapen, eller samfunnet for øvrig.

Mari Elken og Kjersti Lohne. Foto: AYF

Særskilte utfordringer for yngre forskere

Yngre forskere har noen særskilte utfordringer som kan forsterke enkelte forskningsetiske dilemmaer.

Den frie og uavhengige forskningen er en grunnpilar for et fungerende og kunnskapsbasert demokrati, og dermed et område som krever kontinuerlig oppmerksomhet, refleksjon og offentlig debatt. Men, yngre forskeres muligheter og kapasitet til å delta i den debatten kan være mer begrenset. De kan bli mer utsatt for press, de har ikke etablerte navn, de er i større grad avhengig av å få ut publikasjoner på kort tid, og de er også avhengige av andre mer etablerte forskere for å sikre seg jobb og karriere. Press kan oppstå både internt (veiledere/kollegaer) og eksternt (finansører, oppdragsgivere) – og begge deler kan være problematisk for yngre forskere.

Etiske gråsoner kan også oppstå i tolking av data og måten resultater framstilles. For eksempel praksiser som såkalt «salamifisering» (dele forskningsresultater i mange mindre analyser for å øke publiseringsvolum), HARKing (nye hypoteser lages etter resultater) (se for eksempel Kerr (1998)), eller at resultatenes betydning overdrives eller underdrives. Yngre forskere sosialiseres i spesifikke vitenskapelige praksiser for hvordan forskning kommuniseres ut, samtidig som de ofte står i avhengighetsrelasjoner og de kan dermed oppleve utfordringer med å varsle om problematiske forhold.

Medforfatterskap er et særlig viktig tema for unge forskere og et område der diskutabile forskningspraksis kan oppstå. Dels har dette å gjøre med makthierarkier i academia og usikker arbeidssituasjon for yngre forskere, og dels med et høyt publiseringspress – både for yngre og etablerte forskere. Gråsoner finnes både med tanke på medforfattere som ikke har bidratt i tilstrekkelig grad (såkalt gaveforfatterskap), men også forfattere som har bidratt men som ikke er anerkjent som medforfattere («ghost authorship»).

Dette er bare noen eksempler der de yngre forskerne kan komme i skvis. Selv om slikt press ikke unnskylder brudd på vitenskapsetiske normer, er det viktig at det jobbes kollektivt og systematisk å unngå at yngre forskere vil komme i den situasjonen.

AYFs arbeid med forskningsetikk

Forskningsetikk var tidlig på agendaen til Akademiet for yngre forskere og er et tema som er tett knyttet til en rekke andre av AYFs viktige politiske prioriteringer, som fri og uavhengig forskning, forskningskvalitet og attraktive karriereveier.

I spørreundersøkelsen gjennomført i 2018 fant AYF flere eksempler på at yngre forskere rapporterte erfaringer med urettmessig påvirkning i framstilling av forskningsresultater. Selv om AYFs surveydata var noe begrenset, har også andre studier påpekt at yngre forskere er overrepresentert når en snakker om diskutabile forskningspraksiser (Hjellbrekke et al. 2019).

AYF arrangerte et forskningsetisk møte for å diskutere sensur og selvsensur i academia. Der kunne man blant annet møte Hanne Østli Jakobsen (forskningsjournalist i Morgenbladet), Katerini Storeng (daværende leder for Akademiet for yngre forskere), Tanja Storsul (direktør, Institutt for samfunnsforskning), Vidar Enebakk (Sekretariatsleder, Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora NESH) og Knut Willem Ruyter (vitenskapsombud, Universitet i Oslo). I 2020 og 2021 holdt vi (Lohne og Elken) foredrag og deltok på paneldebatt på åpent møte hos Det Norske Videnskabs-Akademi om institusjonenes ansvar for forskningsetikk, ga intervju til bransjemagasinet Forskningsetikk og holdt innlegg på NINA-dagen. Lohne deltok også i paneldebatt om etiske begrensninger til vitenskapen på World Science Forum i Budapest (November 2019), der hun tok opp spørsmålet om vi kan forvente en parallell utvikling i etikk og vitenskap, problematiserte vitenskapens rolle i legitimeringen av autoritære regimer, og konsekvensene av en økt byråkratisering og rettsliggjøring av vitenskapsetikken.

Innlegget førte også til intervjuer med Lohne i ungarsk presse, innlegg i internasjonal presse, og til en vitenskapelig tidsskriftspublikasjon basert på innlegget ved navn *Ethical capacity and its challenges in the academy of science: historical continuities and contemporary violence*.

Dette er egentlig en synliggjøring av hvordan arbeidet som gjøres innen AYF tar opp viktige temaer som også har høy relevans internasjonalt. Det viser også at yngre forskeres stemmer er viktige i diskusjoner om forskningsetikk, og at det er stemmer som ikke alltid er godt nok representert i de mer prinsipielle diskusjonene. Herved følger en oppfordring til å ta mer plass!

– En **sårbar** situasjon

Midlertidige kontrakter, høyt publiseringspress og maktforhold gjør situasjonen ekstra sårbar for de ferskeste forskerne, mener Akademiet for yngre forskere (AYF).

Studien ved Medisinsk fakultet

72 av 86 nyutdannede PhD-er ved Medisinsk fakultet ved UiO i 2016 har svart på et spørreskjema om kunnskap, holdninger og handlinger knyttet til vitenskapelig uredelighet. Et viktig spørsmål var om studiedeltagernes holdninger henger sammen med erfaringer fra deres nære

Skjermdump fra Forskningsetikk nr. 4, desember 2019. Tekst og foto: Elin Fugelsnes

Referanser

Hall, J. & Martin, B. R. (2019) Towards a taxonomy of research misconduct: The case of business school research, *Research Policy*, 48(2), 414-427.

Hjellbrekke, J., Ingierd, H., & Kaiser, M. (2019) "Diskutable forskningspraksis: holdninger og handlinger.

Kerr, N. L. (1998) HARKing: Hypothesizing after the results are known. *Personality and Social Psychology Review*, 2(3), 196-217.

Lohne, Kjersti. "Ethical capacity and its challenges in the academy of science: historical continuities and contemporary violence." *Biologia Futura* 72.2 (2021): 155-160.

Forskningsformidling som fag og praksis

Vi ser på forskningsformidling gjennom to spor, forskningsformidling som fag og forskningsformidling som praksis. Det har vært lite forsket på forskningsformidling i Norge, men fagfeltet har vokst kraftig de siste årene. I en tid med overflod av informasjon, er ikke mer kommunikasjon riktig medisin: vi trenger forskningsformidling som bygger bro mellom forskere og samfunn. Vi argumenterer også for at forskningsformidling kan gjøre forskere bedre og avslutter med noen tips på hvordan man kan få til mer effektiv kommunikasjon.

Formidling og skrijving var et sentralt tema på AYF sin sommersamling i2025. Foto: Bjørn K. Danbolt/ AYF

Forskningsformidling er en viktig del av det AYF jobber med, og vedtektsfestet i formålsparagrafen. Blant AYFs medlemmer og alumni har vi en rekke svært gode og aktive fagformidlere, i enda større grad enn i akademien generelt. Men AYF har i mindre grad sett på forskningsformidling som fag.

Noen utfordringer med forskningsformidling er at det i en del akademiske kretser ikke gir prestisje, eller tradisjonelt ikke gjorde det, det er kanskje ikke satt av tid til det i stillingen, eller det ikke er meritterende slik som å publisere vitenskapelige artikler. I en

forskerhverdag hvor det ikke er tid til alt, blir formidling ofte nedprioritert fremfor andre mer meritterende aktiviteter. Med dette som bakteppe har forskningsformidling for de fleste vært en nedprioritert oppgave man i hovedsak gjør for å kunne huke av forventninger i forbindelse med stillingsopptrykk eller få gjennom en forskningssøknad. Men vi har inntrykket at det kommer en ny generasjon forskere som er langt mer positive til verdien av forskningskommunikasjon i seg selv og som kommuniserer aktivt, deriblant AYFere.

Forskningsformidling som fag

Et mer korrekt ord for forskningsformidling som fag er forskningskommunikasjon. Dette er et tverrfaglig fagfelt som har vokst kraftig de siste tiårene både internasjonalt og nasjonalt og har røtter i en rekke fag, deriblant historie, sosiologi og vitenskapsstudier, retorikk, og medie- og kommunikasjonsfag. Faget er ikke et enkelt spørsmål om hvordan et budskap bør utformes for at flest mulig skal få mest mulig ut av det. Det handler i større grad om forholdet mellom forskning og samfunnet og hvordan forskningen finansieres, organiseres og gjennomføres. Videre handler det om fag- og profesjonsdannelse hos forskere, kommunikasjonsarbeidere og mange flere. I tillegg går dette inn i hvordan vitenskapelige funn, metoder og tenkemåter inngår i vanlig folks liv. Til slutt går dette på hvordan forskningen samskapes med samfunnet, det vi kan kalle brukere og partnere i forskningen. Forskningsformidling som fag tar opp alt dette.

De fleste av oss tenker på forskningsformidling som populærvitenskap. Men de som forsker på forskningskommunikasjon er ikke så interessert i hvordan bli en god fagformidler med tips og triks, men heller hvorfor og hvordan populærvitenskap blir til og hvorfor forskere kommuniserer som de gjør.

Forskningsformidling som grensearbeid

Vi kan si at forskningskommunikasjon er et grensearbeid mellom academia og samfunnet ellers. En trend som påvirker dette forholdet, er akademiseringen av samfunnet. Med mange som tar høyere utdanning, er det flere av oss som har forutsetninger for å forstå hva forskere snakker om. Men samtidig er vitenskapen spesialisert, slik at befolkningen kanskje bare har kunnskap til å forstå noen av disse forskerne.

I frustrasjon over at samfunnet ikke tar større tak i klimakrisen, naturkrisen eller andre store utfordringer, er det enkle svaret å kommunisere mer om det. Da vil folk forstå og deretter handle. Men det er ikke kvantitet som gjelder, men heller kvalitet. Forskningskommunikasjon

bør bli mer refleksiv og spørrende om hva slags møte mellom forskning og samfunn som kommunikasjonen inngår i. Dette kan gjøres ved at alle som kommuniserer forskning bruker hva forskningen på forskningskommunikasjon sier i tillegg til å forankre i sitt eget fagfelt.

Forskningsformidling for å bli en bedre forsker

Vi argumenterer for at det kan være en rekke positive bieffekter å drive med forskningsformidling, dvs. at man kan bli en bedre forsker.

Den første og mest åpenbare grunnen til at formidling gjør deg til en bedre forsker er at det bygger nettverk og interesse for egen forskning i samfunnet generelt. Den andre grunnen er at forskningen din får større gjennomslagskraft. Som regel er det ikke mange som leser originalforskningen, men du blir langt mer synlig med deling av nøkkelfunn i et forståelig språk. Den tredje grunnen er at du blir langt mer synlig på internett og dermed øker sannsynligheten for å bli funnet. Den fjerde grunnen er at det faktisk kan føre til økt faglig anerkjennelse, dvs. forskning viser at forskere som snakker ofte med journalister om sin forskning også gjør det skarpt akademisk.

Den femte grunnen er at du øker sannsynligheten for at forskningen din tas i bruk i samfunnet. Da kan forskningskommunikasjon være et strategisk verktøy for å realisere mål om samfunnsforbedringer. Den sjette grunnen er at kommunikasjon hjelper deg til mer relevant forskning og kunnskapsutvikling. Det sikrer at du tar tak i reelle utfordringer for individer, organisasjoner eller samfunn. Den syvende grunnen er at det kan hjelpe med å få tilgang til deltakere og data til studier. Å snakke med folk kan gi deg samarbeidspartnere eller interessenter i forskningsprosjekter. Den siste grunnen er at dette kan også være moro og øker sannsynligheten for at du kan snakke om forskningen din til de som er interessert.

Men den største gevinsten for en forsker er å bli god på klar og tydelig kommunikasjon. Det er en overraskende stor del av forskeres arbeidshverdag som går ut på å kommunisere, ikke bare etter at selve forskningen er avsluttet. Vi har faglige samtaler med likemenn. Vi holder presentasjoner for fagfeller hvor de i løpet av et kvarter skal kunne forstå hvordan et konkret forskningsarbeide er plassert i forskningsfronten og ikke minst hvordan det flytter forskningsfronten. Vi skriver artikler som gjerne komprimerer flere år med ny kunnskap inn i en håndfull tettskrevne sider. Vi skriver søknader om forskningsmidler hvor vi må overbevise en utenfor eget fagfelt om at nettopp dette forskningsprosjektet er så godt at det burde få en stor slump penger. For å bli god på kommunikasjon til samfunnet, må man bli god til å være engasjerende og samtidig gjøre seg forstått. Og knekker man den koden, lykkes man bedre på alle disse punktene.

Fem triks for effektiv forskningskommunikasjon

Helt til slutt, hvordan få til effektiv kommunikasjon i praksis, dvs. hvordan kommunisere for å få til endringer? Her bør du alliere deg med andre forskere og kommunikasjonsrådgivere for å dele erfaringer.

Vi vil gjerne dele fem triks for effektiv forskningskommunikasjon.

For det første betyr det noe hvem som framfører et budskap. Som forsker har man som regel troverdighet, og sammen med ekte engasjement, kommer du langt. For det andre får budskapet mye større kontaktflate om det vekker synlig engasjement hos mottakere, som å få folk til å hoppe i havet på sosiale medier for støtte til kreftforskning. For det tredje snakk om det lokale, dvs. ta de lokale problemene folk ønsker å få løst framfor det store bildet globalt med problemer som er så store at de virker uhåndgripelige. For det fjerde tilpass budskapet ditt til målgruppen, som å bruke ord og uttrykk som resonnerer hos mottakeren og undersøke hvordan du kan koble på budskapet ditt til verdiene mottakeren har. Forskning viser at det er verdier, ikke fakta, som definerer oss. For det femte, se på handlingsendring. Konkrete handlinger som folk kan gjøre kan igjen føre til holdningsendringer, ikke motsatt.

Forskningsformidling som fag er enda i støpeskjeen i Norge, og gode fagformidlere i AUF kan bidra til dette fagfeltet utover å gi tips og triks om suksessfull populærvitenskap.

Referanser

Silje Tellmann, Iris Celestine Pedersen Leikanger og Kristian Bjørkdahl (red.) Formidlende omstendigheter. 2023

Audun Farbrot, Forskningskommunikasjon - praktisk håndbok for forskere og kommunikasjonsrådgivere, 2013

Audun Farbrot. Tenk om forskningskommunikasjon kunne gjøre deg til en bedre forsker..., <https://forskningsskommunikasjon.com/2025/04/16/tenk-om-forskningsskommunikasjon-kunne-gjore-deg-til-en-bedre-forsker/>. 2025

Audun Farbrot. Seks grep for å gjøre kommunikasjon til en integrert del av forskerjobben din, <https://forskningsskommunikasjon.com/2025/04/23/seks-grep-for-a-gjore-kommunikasjon-til-en-integrert-del-av-forskerjobben-din/>. 2025

Astrid Arnslett, Christian Bjørnæs og Elisabeth Lannoo. Effektiv klimakommunikasjon – Trender og fakta 2018. Report 2018:09. 2018

Akademiske ledere: fra polfarer til en skulder å gråte på?

Tradisjonelt har akademiske ledere vært erfarne professorer, ofte de fremste på sitt forskningsfelt, som med sin kunnskap og innsikt har ledet forskningsfellesskapet mot ny innsikt.

En slags polfarer som utforsker nye territorier. I dag rapporterer mange universitetsledere at de dynges ned av administrative oppgaver, og tiden spises opp av personaloppfølging. Mange veksler mellom å være byråkrater, og for noen: en skulder å gråte på for andre. Å være en visjonær faglig leder er det få som har tid til. Har ledere i universitets- og høyskolesektoren gått fra å være polfarere til trøstere, eller er bildet mer nyansert? For var egentlig akademiske ledere før i tiden så visjonære, eller romantiserer vi gamle dager?

Ingvild Reymert om akademisk lederskap på vårsamlingen på Hamar 2024. Foto: Bjørn K. Danbolt/ AYP

I dette innlegget ser jeg nærmere på rollene faglige ledere ved dagens universiteter og høyskoler har – og diskuterer hvorvidt de faktisk har tid og rom til å være akademiske ledere.

Akademisk styrte organisasjoner

Universitetene har tradisjonelt vært kollegialt styrt, med valgte ledere som representanter for forskningsfellesskapet (Sahlin & Eriksson-Zetterquist, 2016). Denne styringsformen har vært en grunnpilar i akademisk frihet. Ofte beskrives tidligere ledere som intellektuelt inspirerende – og det var de kanskje. Men sjeldnere nevnes det at kollegialiteten også ble kritisert for å være ekskluderende, en «gutteklubb» dominert av eldre menn med lav vilje til å slippe til kvinner og yngre forskere.

Utdanningsledelse ble heller ikke verdsatt eller ivaretatt like mye som det blir i dag.

Universitetene var også langt mindre. I 1980 hadde Norge om lag 70 000 studenter – i dag er det over 300 000. Antall ansatte har også økt, særlig på det administrative området (Maassen & Stensaker, 2019). De mindre fagmiljøene som utgjorde universitetene etter krigen har blitt store organisasjoner med betydelige budsjetter, tusenvis av ansatte, enda flere studenter og økt kompleksitet. Det er klart at de krever mer styring og ledelse enn før.

Mot profesjonalisering av universitetsledelse

Veksten, sammen med New Public Management-reformer i offentlig sektor, var bakgrunnen for å innføre mer profesjonell og hierarkisk ledelse av Universitetene, og Kvalitetsreformen åpnet blant annet for ansettelse av ledere på alle nivåer.

Siden 2006 har flere universiteter valgt å ansette rektor, dekaner og instituttledere. Begrunnelsen har vært at ledelse bør være profesjonell – og at valg ikke nødvendigvis gir de beste lederne (Bleiklie et al., 2017; Bleiklie et al., 2011; Larsen & Stensaker, 2010).

Selv om Kvalitetsreformen møtte motstand og har kritisert ordningene for å svekke kollegialiteten, står den faglige kollegiale styringsformen fortsatt sterkt ved norske universiteter (Bleiklie et al., 2017; Reymert, 2021). Mange institusjoner har valgte ledere, og ansatte ledere forstår også seg selv som representanter for et faglig fellesskap. Til tross for sterke meninger om hva som er best av ansatte og valgte ledere viser ikke forskningen klart forskjeller mellom ansatte og valgte rektor når det kommer til interne strategiske prosesser (Frølich et al., 2019). Og vi vet at både valgte og ansatte ledere møter de samme utfordringene.

Mellomledere under press

Mellomledere – som instituttledere og dekaner – er gjerne de som har fått langt flere oppgaver enn før og strekkes mellom å representere kollegiet og å gjennomføre beslutninger fra universitetsledelsen. Rollen innebærer stadig flere oppgaver: personalansvar, administrative plikter, utdannings- og forskningsledelse, og å være den visjonære stemmen utad. For mange har dette blitt for mye – og enkelte institusjoner sliter med å rekruttere søkere til instituttlederstillinger.

Arbeidsgiverrollen

En av de lederoppgavene det har blitt mer fokus på, er arbeidsgiverrollen universitet og høyskolene har. Universitetene skal være profesjonelle arbeidsgivere som tilbyr støtte, veiledning, medarbeidersamtaler og god tilrettelegging. At universitetet i dag i mye større grad tar et ansvar for å være en god arbeidsgiver og sørge for et godt arbeidsmiljø er en positiv utvikling. Forskere er også mennesker – og selv

om de er høyt utdannede, trenger de som alle andre ledere som ser dem og stiller opp. Men universitetene er ikke alltid rigget for å ivareta det nye ansvaret, og mye av ansvaret faller gjerne på enkeltledere som allerede har for mye å gjøre. Enkelte instituttledere har ansvar for over 100 medarbeidere – og da blir god personaloppfølging umulig og bare en konstant dårlig samvittighet for instituttlederen.

Administrativ ledelse

Universitetene har i tillegg opplevd økende krav til dokumentasjon (Maassen & Stensaker, 2019). Dette har ført til økt administrasjon og mer samarbeid mellom faglige og administrative ledere. Mange faglige ledere opplever at tiden spises opp av administrative oppgaver – selv om de i utgangspunktet ble valgt eller ansatt som fagpersoner.

Utdanningsledelse

Samtidig har utdanning og utdanningsledelse fått mer plass ved universitetet. Fra å være forskningsinstitusjoner med få studenter per faglig ansatt, har antallet studenter og studieprogram eksplodert. Kvalitetsreformen bidro også med økt fokus på utdanningskvalitet, med systemer og tiltak for å sikre god undervisning. Økt fokus på utdanning og utdanningsledelse er i all hovedsak en positiv utvikling. Det er viktig, da universitetenes hovedoppgave ved siden av forskningen er å utdanne kommende generasjoner og må sørge for solid utdanningskvalitet. Men økt viktighet av arbeid med utdanningskvalitet har også ført til flere oppgaver for de faglige lederne, som nå må bruke langt mere tid på utdanningsledelse. Og med langt flere nye oppgaver som må ivaretas begynner virkelig tiden å bli knapp for lederne.

Forskningsledelse

Til tross for kritikk om at faglig ledelse er borte, står kollegialitet og faglig styring fortsatt sterkt. Lederstillinger krever doktorgrad, ofte professorkompetanse, og det forventes at ledere er faglige rollemodeller. Likevel rapporterer mange instituttledere og dekaner om at tiden til egen forskning er for knapp – og at det i praksis ofte er uformelle ledere eller gruppeledere som ivaretar forskningsledelsen.

Ingvild Reymert leder panel under vårsamlingen til AYF i Kristiansand i 2023. Foto: Bjørn K. Danbolt/ AYF.

Strategisk ledelse

Akademiske ledere skal også være visjonære. De skal forsvare akademisk frihet, bidra til samfunnsdebatten og sikre kunnskapens plass i det offentlige rom. Autoritære ledes angrep på akademisk frihet i den siste tiden, som for eksempel i Ungarn og USA, har vist hvor skjør akademisk frihet kan være og hvor viktig det er at akademiske institusjoner og ledere forsvarer den. Forsvarer vi ikke akademisk frihet kan den fort gå tapt. Da kreves det at akademiske institusjoner og ledere tenker strategisk og styrker den akademiske friheten også mot eventuelle framtidige angrep mot den. Men har dagens universitetsledere egentlig tid til å tenke strategisk og langsiktig? Småoppgaver spiser strategien til frokost, og når møtedagen er over, er det lite energi igjen til å løfte blikket. Samtidig må ledere få unna de daglige oppgavene, og det er lite som er mer provoserende enn ledere som kun "tenker", mens de daglige oppgavene hopper seg opp. Universitetsledere må sikre utdanningskvalitet, gode forskningsstrukturer, et trygt og inkluderende arbeidsmiljø, og kollegial kultur. Disse oppgavene er tross alt viktigere enn å skrive kronikker i Aftenposten eller være stamgjest i Dagsnytt 18.

Alt var ikke bedre før, men dagens modell har

noen utfordringer

Det er også en positiv utvikling at universitetene har tatt et større ansvar for utdanningsledelse, har tatt sitt arbeidsgiveransvar mer seriøs og har mer gjennomsiktede og gode strukturer for å håndtere en studentmasse som er mer enn fire ganger så stor som for førti år siden. Vi romantiserer også kanskje rollen de faglige lederne hadde tidligere. Hvor smarte var de egentlig? Var de egentlig polfarere eller var de bare alminnelige faglige ansatte, med gjennomsnittlige faglige bidrag og innsats og halvgode ideer til det kollegiale fellesskapet? Samtidig er det urealistisk å se for seg at den mer uformelle organiseringen som tidligere styrte mindre faglige fellesskap kan håndtere de langt mer komplekse og større organisasjonene universitetene er i dag.

Likevel, vi må erkjenne at oppgavene – særlig for mellomledere – har blitt for mange. Dersom vi fortsatt ønsker faglig aktive forskere i lederrollene, må vi sikre bedre balanse. De må få tid og mulighet til å være faglige ledere – og kanskje til og med litt visjonære, en gang iblant.

Kan yngre også være ledere?

Mens de siste årene har sett flere statsledere under 40 år, som Sanna Marin i Finland og Jacinda Ardern i New Zealand, er det nesten sjeldnere vi ser instituttledere på samme alder. At det er få yngre ledere i akademia ses heller på som en norm, enn et problem. Å være leder er heller ikke spesielt attraktivt for yngre akademikere, siden opprykk og etablering i eget fagmiljø krever fokus på forskning. Lederansvar kan ta oppmerksomheten bort fra dette.

Men er det egentlig et problem at vi har få yngre akademiske ledere? Burde vi ikke bare overlate lederrollene til de eldre og mer erfarne? Vi i AUF mener vi bør være mer bekymret. Hvis vi ønsker kollegial ledelse, må ledelsen også representere hele kollegiet – inkludert de yngre. Yngre forskere bringer med seg andre perspektiver som lett kan glemmes hvis de ikke er representerte. Alder er ikke ensbetydende med å være en god leder. Når 40-åringene klarer å styre land gjennom kriser, burde også norske akademikere i samme alder kunne lede institutter, fakulteter og universiteter.

Referanser

Bleiklie, I., Enders, J., & Lepori, B. (2017). *Managing Universities*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-3-319-53865-5>

Bleiklie, I., Enders, J., Lepori, B., & Musselin, C. (2011). New public management, network governance and the university as a changing professional organization. In T. Christensen & P. Lægreid (Eds.), *The Ashgate Research Companion to New Public Management* (pp. 161-176). Ashgate.

Frølich, N., Christensen, T., & Stensaker, B. (2019). Strengthening the strategic capacity of public universities: The role of internal governance models. *Public Policy and Administration*, 34(4), 475-493.

Larsen, I. M., & Stensaker, B. (2010). Fra horisontal og vertikal styring til diagonal ledelse og styring av høyere utdanning. In G. Ladegård & S. Vabo (Eds.), *Ledelse og styring*. Fagbokforlaget.

Maassen, P., & Stensaker, B. (2019). From organised anarchy to de-coupled bureaucracy: The transformation of university organisation. *Higher Education Quarterly*, 73(4), 456-468. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/hequ.12229>

Reymert, I. (2021). Controlling the future of academe. Managerial and academic logics in professorial recruitment. University of Oslo]. Oslo.

Sahlin, K., & Eriksson-Zetterquist, U. (2016). Kollegialitet - en modern styrform. *Studentlitteratur*.

Bokdel C: Forskningshverdagen

Redigert av: Solfrid Bratland-Sanda, Christian Thue Bjørndal, Sigrid Anna Aalberg Vikjord

Forskningspolitikken starter i barnehagen

André Brodtkorb, AYF-medlem 2024-2028, OsloMet
Beregningsvitenskap

Foto: OsloMet

Hvordan er forskning relevant for skolen?

Marte Blikstad-Balas, AYF-medlem 2017-2021 Universitetet i Oslo
Tekstforskning; Skoleforskning

Foto: AYF

Forskerlinjen – en viktig rekrutteringsarena

Erik Sveberg Dietrichs, AYF-medlem 2022-2026, Universitetet i Oslo
Translasjonell hjerteforskning; klinisk farmakologi

Foto: David Jensen/ AYF

Fagfelleevaluering i krise: Vi trenger flere insitamenter for å gjøre det usynlige husarbeidet i akademia

Maja Nordtug, AYF-medlem 2024-2028

Universitetet i Oslo, medievitenskap

Solveig Topstad Borgen, AYF-medlem 2024-2028

Universitetet i Oslo, sosiologi

Foto: AYF/ Eivind Senneset

(U)balanse mellom jobb og familieliv for yngre forskere

Solfrid Bratland-Sanda, AYF-medlem 2017-2021

Universitetet i Oslo, idrettvitenskap

Marte Blikstad Balas, AYF-medlem 2017-2021

Universitetet i Oslo, tekstforskning, skoleforskning

Foto: AYF

Forskningshverdagen

“Kan dumme spørsmål redde verden?» spurte AYF i en kronikk i 2018 (Bratland-Sanda og Helland, 2018). Der peker de på hvor viktig det er å stimulere barns nysgjerrighet og forskertrang – fordi noen av disse skal bli fremtidens forskere. I to år arrangerte AYF forskningsaktiviteter for SFO-barn under Arendalsuka, og medlemmer og alumni har deltatt som dommere og jurymedlemmer i forskningsutstillingen som *Hvorfor det?* og *Nysgjerrigper*.

Denne delen av boken har fått tittel «Forskerhverdagen». Her undersøker vi hvordan holdninger til forskning og forskerrollen formes allerede i barneårene og utdanningsløpet. I tillegg belyser vi to sentrale utfordringer knyttet til arbeidsvilkår og karriereutvikling for yngre forskere: Den utbredte dugnadsmentaliteten i akademisk og (u)balansen mellom jobb og privatliv.

Arendalsuka Ung-arrangement med Solfrid Bratland Sanda og Sofie Høgestøl. Foto: Arendalsuka

Forskerspirer i barnehage og skole

Holdninger til forskning og oppfatninger av forskeren formes tidlig – ikke først i universitetsforelesninger, men i barnehage og skole. Gjennom lek, undring og utforskning kan barn introduseres til vitenskapelige arbeidsmåter, utvikle nysgjerrighet og lære å verdsette kunnskap. Likevel evner ikke alltid skolen å inspirere tilstrekkelig, og stereotyper om forskere som ensomme, eldre menn i hvite frakker lever fortsatt i beste velgående.

Hvordan samfunnet rammer inn forskerrollen tidlig, har stor betydning for hvem som ser på forskning som en vei de selv kan gå. Økt mangfold i forskningen – når det gjelder kjønn, etnisitet og bakgrunn – henger sammen med hvorvidt barn og unge kan kjenne seg igjen i forskerrollen. Å stimulere til rekruttering er viktig, men det er også avgjørende å styrke forskningens status i samfunnet. Dagens barn er morgendagens beslutningstakere – byråkrater, politikere og ledere – og deres forståelse av

vitenskap formes her og nå. AYFs første ti år har vært preget av en samfunnsutvikling som for alvor har utfordret forskningens og kunnskapens posisjon.

Å bygge en forskerkarriere i et krevende landskap

Overgangen fra nysgjerrig student til etablert forsker kan være lang, uforutsigbar og krevende. Det trengs både engasjement, utholdenhet og initiativ – i tillegg til den grunnleggende nysgjerrigheten. AYF har siden starten i 2015 løftet midlertidighet og uforutsigbare ansettelsesforhold som en kjerneutfordring for yngre forskere. I samme periode har også kravene til merittering og kompetanse for opprykk i academia økt betraktelig.

Mye av det arbeidet yngre forskere forventes å utføre, er usynlig og lite meritterende. Fagfellevurdering for vitenskapelige tidsskrifter er kanskje den mest krevende av de dugnadsbaserte oppgavene. Andre oppgaver – som undervisning, veiledning, faglig utviklingsarbeid og komitédeltakelse – gir i større grad uttelling, men kan likevel bli så omfattende at forskningen må skyves til kvelder,

helger og ferier. Da blir balansen mellom jobb og privatliv en reell utfordring.

Selv med gode velferdsordninger – som foreldrepermisjon, sykt-barn-dager, rett til barnehageplass og SFO – har AYF ved flere anledninger advart mot et urimelig press på forskerne og deres familier. Dette ble særlig tydelig under koronapandemien, der AYF, i samarbeid med NIFU, gjennomførte en studie som viste hvordan pandemien særlig rammet forskningsaktiviteten til yngre, kvinnelige forskere med omsorgsansvar (Akademiet for yngre forskere, 2021).

Forskerrollen inn i fremtiden

Denne delen av boken tar for seg forskerhverdagen fra ulike vinkler – fra barndommens nysgjerrighet, via utdanning og rekruttering av unge forskere, til strukturelle utfordringer i forskerkarrierens tidlige faser. Vårt håp er at kapitlene kan gi økt innsikt i forskerens rolle i samfunnet, og at de stimulerer til diskusjon om hvordan vi kan utvikle bedre og mer bærekraftige vilkår – både for de som er i startgropa og for mer erfarne forskere.

Referanser

Bratland-Sanda S og Helland IP (2018). Kan dumme spørsmål redde verden? Forskersonen: <https://blogg.forskning.no/akademiet-for-yngre-forskere/kan-dumme-sporsmal-redde-verden/1218770>

Akademiet for yngre forskere (2021). Karriere etter korona? En studie av hvordan koronapandemien har påvirket yngre forskere i Norge. Oslo: Akademiet for yngre forskere.

Forskningspolitikken starter i barnehagen

Grunnforskning gjennomsyrrer samfunnet vårt, men forståelsen for hva den betyr for stort og smått mangler. For å sikre at fremtidens politikere ser verdien av forskning, må vi begynne tidlig – allerede i barnehagen – med å formidle historier som viser hvordan nysgjerrighetsdrevet forskning kan endre verden.

André Brodtkorb leder panel under Arendalsuka 2025. Foto: NORA.ai

Hva skal til for at politikere med fire år ved makten prioriterer forskning som kanskje først blir nyttig om femti år, hvis noen gang? For at grunnforskning blir naturlig og viktig del av den politiske diskursen må befolkningen se viktigheten av den. De færreste i befolkningen vet i dag hvordan grunnforskning gjennomsyrrer absolutt alle deler av vårt samfunn, og for å få frem det budskapet må vi ha god formidling fra barnehagealder av.

Nytten av grunnforskning

Dette er en historiefortelling om hvordan forskning som er flere århundre gammel gjennomsyrrer din og min hverdag. I 1689 utviklet tyskeren Gottfried Leibniz noe så pussig som en måte å skrive tall med kun null og en, et såkalt binært tallsystem.

Leibniz var et virkelig geni som hadde avslått et professorat i en alder av 21 år for å se mer av verden, og i 1703 publiserte han tallsystemet sitt i “Explication de l’arithmétique binaire”, samt noen betraktninger rundt dets “nytte”. Dette hadde overhodet ingen påvirkning på samfunnet på 1700-tallet.

Skomakersønnen George Boole (1815–1864) plukket opp tråden hundre og femti år senere. Selvlært og med kun grunnskoleutdanning var han første matematikkprofessor ved Queens College, Cork, Irland. I 1847 publiserte han en 82-siders tekst, “The Mathematical Analysis of Logic”, som omhandlet noe så esoterisk som matematisk logikk basert på Leibniz binære tall. Booles verk hadde, som Leibniz’, heller ingen direkte påvirkning på samfunnet.

Så, et knapt århundre senere, i 1937, fortsatte amerikaneren Claude Shannon på Booles verk i sin masteroppgave, "A Symbolic Analysis of Relay and Switching Circuits" om hvordan Booles binære logikk kunne utføres ved hjelp av elektriske kretser. Dette er for øvrig samme Shannon som var med å starte feltet kunstig intelligens.

Etter Shannons masteroppgave skjer ting raskt. Omtrent tre hundre år etter Leibniz binære tall, hundre og femti år etter Booles logikk, og seksti år etter Shannons elektriske kretser holder hele verden pusten ved nyttårsskiftet mellom 1999 og 2000: Man frykter at datasystemer skal krasje ved overgangen fra år "99" til år "00". Det som startet som et tankeeksperiment på 1700-tallet gjennomsyrrer alt fra bank og finans til kraftstasjoner, militærskip, og flyplasser. I 2025 tilbringer vi så mye tid med mobiltelefoner og datamaskiner at "digital detox" er blitt en trend.

Nysgjerrighetsdreven forskning

En ting som er felles for Leibniz, Boole og Shannon er at de var lidenskapelig opptatt av nysgjerrighetsdreven forskning. De drev med grunnforskning uten mål om å løse et konkret problem vi står overfor, og de var heldigvis nyttige nok til å få lov til å sysle med den tilsynelatende unyttige forskningen.

Nobelprisvinneren Katalin Karikó var ikke alltid like heldig, og ble flere ganger degradert i løpet av sin arbeidskarriere blant annet fordi forskningstemaet hennes ikke klarte tiltrekke seg nok ekstern finansiering: den var ikke nyttig nok. Men da Korona-pandemien traff verden i 2019 var det nettopp hennes forskning som gjorde at vi kunne lage vaksiner. Det man ikke så verdien av på 1990-tallet redder plutselig millioner av liv tretti år senere.

Tillit til forskning og fremtidens politikere

Tillit til forskning i verdenssamfunnet er heldigvis høy, men samfunnet mener samtidig at forskere burde være mer aktive i den offentlige debatten og politikutforming. Det må vi ta på alvor. Vi må fremsnakke grunnforskningen i populærvitenskapelig format og vise til konkrete eksempler på hvordan det vi ikke nødvendigvis

ser verdien av i dag kan være morgendagens gullgruve.

For å få politikere til å se verdien av grunnforskning må vi få med samfunnet først, og det starter i barnehagen. I noen av de mest populære TV-programmene og bøkene i dag har man historier om hundehvalper som redder verden fra den onde forskerens hensynsløse eksperimenter; historier om den naive forskeren som ikke selv forstår at det planlagte eksperimentet kommer til å ødelegge verden; eller historier om den onde forskeren som vil ofre verden for egen vinning. Det er langt og lenge og lenger enn langt mellom de ganger forskere fremstilles som helter.

Istedenfor forskeren som skurk burde vi ha historier om den geniale, men noe skrullete, magikeren som på slutten av 1600-tallet laget noe ingen forsto noe av, men hvor en skomakersønn hundre og femti år senere finner en skattekasse med magikerens skjulte dokumenter. Han jobber iherdig med det til han til slutt faller om, syk av lungebetennelsen han fikk da han slet seg til jobb gjennom et forrykende uvær. Og til slutt hvordan en ung student finner de nedstøvede dokumentene i en kjeller og med ett innser hvordan idéene til skomakersønnen er nettopp den puslespillbiten han trenger for å lage verdens aller første datamaskin. Ispedd noen kunstneriske friheter, og i riktig format kan historier om forskning bli fengende for barn og øke forståelsen for at den kunnskapen vi ikke ser nytten av i dag kan transformere samfunnet i fremtiden.

Fremtidens politikere er i barnehagen i dag. Det er nå vi har muligheten til å forme deres grunnholdninger og fremtidsidealer.

Prisutdelingen for Konkurransen unge forskere hyller ungeforskertalent. I 2024 ble diplomene delt ut av H.K.H Kronprins Haakon, og i 2025 av ordføreren i Oslo, Anne Lindboe. Foto: Kjell Erik Egeland/ Von kommunikasjon

Hvordan er forskning viktig for skolen?

Forskning er avgjørende for å utvikle en bedre skole, men den må formidles på en måte som gjør den nyttig for lærere, elever og beslutningstakere. God undervisning og kunnskapsbasert skolepolitikk forutsetter at vi bygger bro mellom forskning og praksis – og at forskningen blir relevant i klasserommet.

Konkurransen unge forskere er et viktig virkemiddel for AYF for å formidle forskning i skolen. Foto: Kjell E. Egeland

All forskning skal, på et eller annet nivå, være relevant for samfunnet. For de av oss som forsker innenfor bestemte profesjonsfelt er denne ambisjonen ofte enda tydeligere enn i en del andre områder. Som skoleforsker møter jeg ofte en forventning om at det jeg forsker på bør være relevant for skolen. Skoleledere, lærere og elever bør kunne ha bruk for det jeg og mine kollegaer kommer frem til i ulike forskningsprosjekter. Det er en forventning jeg lever godt med og tar på alvor. Faktisk er ambisjonen om å gjøre skolen og skolesystemet enda bedre gjennom systematisk forskning den viktigste årsaken til at jeg selv forlot læreryrket og ble utdanningsforsker. Selv om det er viktig å ta forbehold om at ingen enkeltstudier kan gi oss bastante svar på hvordan undervisning bør skje, er det mye forskning

som kan bidra til å belyse hvordan elever lærer best. Forskning kan gi lærere og skoleledere evidensbaserte metoder og tilnærminger som kan forbedre undervisningen deres. Ved å bruke forskning godt kan man skape et bedre læringsmiljø for elevene. Dette kan skje ved at intervensjonen finner bevis for at enkelte måter å undervise på har bedre effekt enn andre, men det kan også skje ved at klasseromsforskere viser hva som er vanlige måter å undervise på, for eksempel ved å studere og kartlegge en rekke ulike klasserom fra hele landet. Et velkjent problem i utdanningsforskning er at det er lang avstand mellom det forskere vet virker fra en rekke studier, og det vi typisk ser i et vanlig klasserom. Dette er i seg selv viktig å dokumentere og ikke minst forske frem forklaringer på.

Hva forskning kan bidra med i undervisningen

Forskning om forskjeller i elevens lærings er essensiell for å utvikle strategier som fremmer inkludering, og som tilpasser undervisningen etter ulike elevers behov. Lærere som har lang erfaring, vil etter hvert opparbeide seg mye viktig kunnskap om ulike elevgrupper. Denne erfaringen bør bygge på og kombineres med det vi vet om ulike behov hos elevene, enten det er snakk om elever med dysleksi, elever som er betydelig faglig sterkere enn andre på samme alder eller elever som har utviklet skolevegring. I Norge har vi en skole der alle skal kunne gå i samme klasse, uavhengig av sosioøkonomisk bakgrunn, faglig nivå og eventuelle diagnoser. Det forutsetter at det finnes forskningsbasert kunnskap om hvordan ulike måter å undervise på kan nå ulike elevgrupper.

I senere tid har forskning blitt en viktig del av mastergradsløpet til kommende lærere. Dette er viktig både fordi studentene da møter relevante studier som kan gjøre dem mer kjent med viktig kunnskap om profesjonen deres, men også fordi de selv lærer metodene som ligger bak forskning. Av og til hevder folk at en vanlig lærer ikke trenger å kunne forske, eller skrive en mastergrad. Jeg kunne ikke vært mer uenig. Det er en enorm styrke ved den norske lærerutdanningen av den gjør kommende lærere i stand til ikke bare å lese studier gjennom hele karrieren og holde seg oppdatert, men også lese den kritisk og vurdere metodiske aspekter ved hvordan forskerne har gått frem. Slik forskningskyndighet er noe enhver lærer trenger dersom vi virkelig mener at undervisningen i norske klasserom skal være basert på systematisk kunnskap om god undervisning.

Forskning som grunnlag for utvikling

Når det lages eller revideres læreplaner for norsk skole, spiller også forskningen en viktig rolle. I både stortingsmeldinger og NOU-er som kommer før nye planer, er det vanlig å vise til norsk og internasjonal forskning. Forskere får også ofte lov til å delta i slike viktige utvalg knyttet til nye læreplanen. Forskning på hvordan barn lærer, gir innsikt i

hvilke kompetanser som er viktige, og hvordan disse kan utvikles. Forskning som avdekker hvilke deler av opplæringen som tidligere har vært nedprioritert, kan bidra til at nye planer presiserer og fremhever bestemte arbeidsmåter.

Alle som skal styre norsk skole trenger også at det gjøres forskning over tid på hva som er status i den norske skolen. Her vil de komparative, internasjonale studiene spille en viktig rolle, men også en rekke mindre studier som sier noe om norske forhold over tid. Hvis vi vil ha en kunnskapsbasert skolepolitikk, trenger vi godt forskningsbelegg. Hvis vi vil ha undervisning som fungerer best mulig må vi forske både på hva som kjennetegner situasjoner der elever lærer mer, og på alle rammefaktorene i skolen som kan gjøre lærerhverdagen mer krevende. Forskning er også viktig for å gå i dybden på hvordan elever til enhver tid opplever skolehverdagen.

Bedre formidling er veien videre

Den ene tingen jeg tror kunne gjort norsk skoleforskning enda mer relevant, er om formidling til allmennheten og praksisfeltet var en enda tydeligere del av forskernes oppgaver. Forskning på skole som ikke når praksisfeltet, vil aldri endre skolehverdagen.

Forskerlinjen: En viktig rekrutteringsarena

Forskerlinjen er en viktig rekrutteringsarena for fremtidens leger og forskere, men rekruttering er en utfordring. Med muligheten til å kombinere medisinstudiet med to år forskning, gir Forskerlinjen en unik start på forskerkarrieren – til beste for både studentene og samfunnet.

Under posterpresentasjon på KUF-finalen får mange talentfulle unge forskere vist seg fram. Kanskje fremtidens studenter på forskningslinjen? Foto: Kjell Erik Egeland/Von kommunikasjon

Som fersk medisinstudent var de kodelåste dørene inn til laboratorieflyøyen en veritabel Berlinmur, som delte Helsefakultetet i to. Bak muren foregikk det forskningsprosjekter, forbundet med stor grad av mystikk for oss som var utenforstående. Kontakten med verden på den andre siden fikk vi når professorene skred over dørterskelen til vår side av grensen og delte av sin kunnskap innen medisinsk vitenskap. De mest utålmodige og nysgjerrige av oss hadde en snarvei til adgangskort som ga tilgang deres verden, nemlig Forskerlinjen.

Historien bak ordningen

Forskerlinjen ble opprettet i 2002 for å bøte på en urovekkende utvikling. Færre og færre leger engasjerte seg nemlig i biomedisinsk forskning. De fire medisinske fakultetene gikk derfor sammen om å opprette et forskerlinjeløp,

innskutt i medisinstudiet. Studentene skulle ta studiet over 7 i stedet for 6 år, og i løpet av studietiden gjøre forskningsarbeid verdt to fulle år. Etter fullført studium skulle de sitte igjen med 120 studiepoeng og være godt i gang med en PhD (1).

Det var ingen selvfølge at dette skulle appellere til studenter som allerede brukte store deler av fritiden sin på harde studier. Forskerlinjen stiller nemlig store krav til kandidatene. Mange skremmes kanskje av å bryte opp fra sitt studentkull og hoppe ned til kullet under. Etter opptak må du utsette drømmen om legeyrket med ett år, som du tilbringer innenfor universitetets vegger. Derfor var det frykt for at mange ville hoppe av Forskerlinjen, som følge av for stor arbeidsbelastning underveis i studiet.

Hva sier erfaringene?

Når tidligere leder for Forskerlinjen ved NTNU, Geir Wenberg Jacobsen, nedtegnet sine erfaringer i 2019, var det likevel ikke overbelastning, men snarere for liten arbeidsbelastning som var fellesnevneren blant de som hoppet av Forskerlinjen. Studenter som har funnet seg godt planlagte prosjekter og som får regelmessig veiledning, gjennomfører i stor grad studiet. Etter fullført studium fortsetter de fleste å forske og en stor andel tar en PhD, særlig blant kvinnene (1).

Tiden som studentene har investert i forskningen får de også igjen senere. En studie der det ble undersøkt hva som hadde skjedd med oss som har gjennomgått forskerlinjeløpet, etter at vi hadde fått vårt avgangsdiplom i hånda, var oppløftende. Å ha gjennomført Forskerlinjen ga nemlig ti ganger så stor sjanse for å fullføre en PhD (2). Følgelig har andre utdanninger fulgt etter og det er nå mulig å bli forskerlinjestudent både i odontologi og psykologi.

Personlig har Forskerlinjen hatt en avgjørende betydning for at jeg kunne starte en forskerkarriere i ung alder og komme inn i et forskningsmiljø som gradvis bygget meg opp til selv å kunne iverksette prosjekter og veilede studenter. Som lege og translasjonsforsker, med fokus på å bringe basal medisinsk kunnskap inn i klinikken, gir Forskerlinjen en

uvurderlig mulighet til å rekruttere fremtidens forskere. Våre prosjekter er tidkrevende og lider under 3-årige PhD-forløp, der kravet om rask publisering kan gå ut over muligheten til å dykke ned i viktige problemstillinger. Forskerlinjen gir kontinuitet, hvor studentene kan tilbringe mange år i samme forskningsgruppe og jobbe med krevende prosjekter – før de blir ferdige på profesjonsstudiet og får mulighet til å ta sin PhD. Når de er ferdige på studiet, så har de fått en virkelig pangstart på forskerkarrieren. Forhenværende forskerlinjestudenter bruker langt kortere tid på sitt PhD-studium enn andre nyutdannede leger (2).

Rekruttering som flaskehals

Til tross for de åpenbare fordelene ved å ta Forskerlinjen, så er rekruttering av studenter fortsatt en utfordring. Mange kvier seg for å bruke et ekstra år på studiet. Det er urovekkende, all den tid vi har behov for flere leger med kompetanse innen basalmedisin og forskning (3). Uten denne kompetansen vil kvaliteten på den norske medisinstudiet bli svekket, noe som på sikt kan redusere kvaliteten på det norske helsevesenet. Derfor er det viktig å jobbe videre for å støtte opp rundt denne ordningen og sørge for at Forskerlinjen blir en attraktiv mulighet for studentene.

Referanser

Jacobsen GW. En ubetinget suksess. Tidsskr. Den Norske legeforening. 2019;139(3).

Jacobsen GW, Ræder H, Stien MH, Munthe LA, Skogen V. Springboard to an academic career—A national medical student research program. PLoS One. 2018;13(4):e0195527.

Dietrichs ES, Brinchmann BC. Universitetene må rekruttere flere leger til basalmedisinske fag. Tidsskr Den Nor legeforening. 2021;141(2).

Fagfellevurdering i krise: Vi trenger flere insitamenter for å gjøre det usynlige husarbeidet i akademia

Fagfellevurderingen er i krise: Fagfellevurderinger er avgjørende for kvaliteten på forskning, men innsatsen som legges ned belønnes ikke. For å sikre et bærekraftig forskningssystem må vi finne løsninger som synliggjør, anerkjenner og belønner dette viktige arbeidet.

Maja Nordtug presenterte en velkjent problematikk for unge forskere på Nordic-Baltic møtet 2025 i Tallinn: Store arbeidsmengder og kampen for faste stillinger. Foto: Estonian Young Academy of Sciences (EYAS)

For unge forskere er det helt essensielt å bygge opp en god CV. Publikasjonslisten må bli bra nok, den riktige undervisningskompetansen må på plass, man må presentere på de riktige konferansene, og man må få nok veiledningserfaring – til en gang å kvalifisere for fast jobb eller opprykk i akademia.

Men, for at akademia skal gå rundt, må forskere bidra til akademisk arbeid som går utover det som pynter mest på CV-en – slik som anonymiserte fagfellevurderinger. Det ligger i oppgavens natur at dette arbeidet ikke synliggjøres, og oppgaven gir marginal uttelling i form av CV-bygging. I tillegg er det en oppgave som verken kreves, registreres eller påskjønnnes av arbeidsgiver. Så, skal vi prioritere dette arbeidet?

Den viktige jobben som ikke gjøres

For at forskere skal kunne publisere forskningsartikler av høy kvalitet, må noen fagfellevurdere artiklene. Det er rimelig å argumentere for at fagfellevurdering er en del av forskningsarbeidet – en oppgave man bør påta seg i bytte mot å motta fagfellevurderinger av eget arbeid. Det finnes også fordeler ved å ta på seg fagfellevurdering: det gir oss privilegiet av å lese de aller nyeste forskningsbidragene i vårt eget fagfelt, mulighet til å bli synlige for redaktører som kan åpne dører inn i redaksjoner, og det gir verdifull innsikt i publiseringsprosessen.

Men det å påta seg denne oppgaven reduserer ikke omfanget av andre arbeidsoppgaver. Tiden

vi bruker på fagfellevurdering går på bekostning av tid vi kunne brukt på å forbedre undervisningen vår, utvide og forbedre publikasjonslisten, eller – dessverre – tid til familie, venner og ferie. For la oss si det som det er: mange av oss har flere oppgaver enn det vi kan løse innenfor normal arbeidstid, uten at vi mottar noen form for overtidskompensasjon (Forskerforbundet, 2022).

Resultatet er dessverre at fagfellevurderinger nedprioriteres. «Det bør man» er ikke et tilstrekkelig insentiv når arbeidsoppgavene allerede er for mange og uttellingen for liten. Både redaktører og forfattere av tidsskriftartikler opplever en såkalt fagfellevurderingskrise (se for eksempel disse lederartiklene: Henderson et al., 2020; Tropini et al., 2023). Det er rett og slett vanskelig å få folk til å fagfellevurdere, og forskere må vente i måneder – opp til år – på å få fagfellevurdert en artikkel. I tillegg har antall publikasjoner økt kraftig de siste årene (Hanson et al., 2024). Med KIs inntog i forskernes hverdag kan vi kanskje forutse en ytterligere vekst i antall manuskripter og et økende behov for fagfellevurderinger. Hvordan dette vil påvirke publiseringsprosessen gjenstår å se. Men som følge av mangel på fagfellevurderinger er det ikke usannsynlig at veien til publikasjoner og deretter fast stilling blir lenger for yngre forskere, som trenger å øke lengden på publikasjonslisten før toget til neste jobbbutlysning går.

En framtid med overarbeidede forskere og økende fagfellevurderingsbehov?

Fagfellevurderingene, som altså er helt essensielle, hviler på at forskere – som allerede er overarbeidet – påtar seg en oppgave som verken gir særlig karrieremessige fortrinn eller uttelling som en prioritert oppgave fra arbeidsgivers side. Et sentralt spørsmål for fremtiden er hvordan vi skal møte dette dilemmaet.

Svaret på dilemmaet kan gå flere veier. En første vei kan være å forbedre anerkjennelsen av fagfellevurderinger. Det finnes allerede verktøy for dokumentasjon av anonymiserte fagfellevurderinger (Clarivate, 2025). Kanskje vil

disse ordningene på sikt øke synligheten av det usynlige arbeidet og bidra til at vår forskerprofil ikke bare defineres av publikasjoner, men også av fagfellevurderinger.

En annen vei er å vurdere om arbeidsgivere kan bidra ved å frigjøre eller påskjønne tid brukt på fagfellevurdering. Slike insentiver kan flytte ansvaret for å løse fagfellevurderingskrise bort fra enkeltforskeres samvittighet og over på institusjonsnivå. Akademiske arbeidsgivere har en interesse i at deres ansatte får utgitt forskningen sin; da er det kanskje hensiktsmessig at de hjelper med å skape bedre vilkår for å faktisk fagfellevurdere forskning?

En tredje vei er at finansieringsinstitusjoner som NFR og ERC bidrar til å løse dilemmaet. Kanskje kan de kreve at fagfellevurdering inngår som en budsjettert, prioritert og rapporteringsverdig oppgave i forskningsprosjekter? Slik anerkjennelse av fagfellevurderingers rolle i forskningen kan muligens bidra til at unge forskere ansatt på prosjekter får frigjort tid til å gjøre denne jobben i arbeidstida.

En fjerde vei er å utnytte potensialet i kunstig intelligens for å møte krisa. Det er enkelt å ta KI i bruk når man gjør fagfellevurderinger, og kanskje er omfanget av slik bruk allerede utbredt. Men, uten tydelige redaksjonelle retningslinjer og transparens rundt bruken av KI, trues kredibiliteten til akademiske publikasjoner (Garcia, 2024).

Kanskje ligger løsningen i en kombinasjon av endringer, der tydelige retningslinjer og dokumentasjonsordninger for fagfellevurderinger gjør det mulig for arbeidsgivere og finansieringsinstitusjoner å sørge for at dette arbeidet både prioriteres og premieres? Det kan kanskje bidra til at fagfellevurdering - som er en essensiell del av akademia - ikke lenger behandles som en ekstraoppgave. I alle fall ønsker vi, som en del av den overarbeidede yngre akademiske arbeidsstyrken, en løsning på dilemmaet.

Daværende prorektor ved UiO, Åse Gornitzka, snakket om utfordringene i akademiske karriereløp på AYF sin sommersamling på UiO i 2024. Foto: Bjørn K. Danbolt/ AYF

Referanser

Clarivate. (2025). Get recognition for your peer reviews. Retrieved 23.04.2025 from <https://clarivate.com/academia-government/scientific-and-academic-research/publisher-solutions/web-of-science-reviewer-recognition-service/get-recognition-for-your-peer-reviews/>

Forskerforbundet. (2022). "Jeg elsker å være forsker, men..." Medlemsundersøkelse om de vitenskapelig ansattes oppfatning av arbeidshverdagen og den akademiske karrieren. Skriftserien 5/2022.

Garcia, M. B. (2024). Using AI tools in writing peer review reports: should academic journals embrace the use of ChatGPT? *Annals of biomedical engineering*, 52(2), 139-140.

Hanson, M. A., Barreiro, P. G., Crosetto, P., & Brockington, D. (2024). The strain on scientific publishing. *Quantitative Science Studies*, 5(4), 823-843.

Henderson, S., Berk, M., Boyce, P., Jorm, A. F., Galletly, C., Porter, R. J., Mulder, R. T., & Malhi, G. S. (2020). Finding reviewers: A crisis for journals and their authors. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 54(10), 957-959. <https://doi.org/10.1177/0004867420958077>

Tropini, C., Finlay, B. B., Nichter, M., Melby Melissa, K., Metcalf Jessica, L., Dominguez-Bello Maria, G., Zhao, L., McFall-Ngai Margaret, J., Geva-Zatorsky, N., Amato Katherine, R., Undurraga Eduardo, A., Poinar Hendrik, N., & Gilbert Jack, A. (2023). Time to rethink academic publishing: the peer reviewer crisis. *mBio*, 14(6), e01091-01023. <https://doi.org/10.1128/mbio.01091-23>

AYF-samlingene er en god anledning til å diskutere AYFs politikk og utfordringene unge forskere møter.

Foto: Bjørn K. Danbolt/ AYF

Ingvild Reymert ledet politikerpanel under vintersamlingen i 2025, der det ble diskutert hvilket parti som har den beste forskningspolitikken. Foto: Bjørn K. Danbolt/ AYF

(U)balanse mellom jobb og familieliv for yngre forskere

For å sikre rekruttering av forskere til alle fagfelt, må vi forstå hvordan arbeidsbelastningen i akademia kolliderer med familieliv. Historien om Veronika illustrerer hvordan uforutsigbare arbeidsoppgaver, krysspress og usikkerhet kan føre til utmattelse – og svekke forskningssektorens bærekraft.

AYF engasjerer barn og unge innen forskning, men tematiserer også hvordan familieliv og yrkesliv kan komme i ubalanse. Foto: AYF

“Vi må få flere barn!” uttalte daværende statsminister Erna Solberg i nyttårstalen 2019. Mange er enige med henne om det, og en rekke forskere kan snakke mye om hvorfor samfunnet vårt trenger flere barn - med foreldre i alle yrkesgrupper - også i fremtiden. Premissene for disse politiske ytringene og ønskene er ikke et anliggende i denne teksten, men vi vil sette fokus på hvordan en livssituasjon med forskerkarriere kombinert med foreldrerolle kan ha dels motstridende interesser.

Mange forskere har en livssituasjon med små barn. Noen har fått barn mens de holdt på med doktorgraden, andre ønsket å vente til doktorgraden var i boks og jobbrammene var

mer trygge. For de av oss som har fått barn og forsøkt å balansere jobben med familieliv og foreldreskap, så er særlig utfordringen om at vi på vei mot fast stilling og/eller professorat må si ja til alt av arbeidsoppgaver som kan være meritterende. Selv om det på papiret kan se ut som verdens mest fleksible jobb å være akademiker, er det både forventet og lagt opp til at du må si ja til en enorm andel ekstraarbeid over flere år for å få fast stilling. Det innebærer både uforutsigbarhet i arbeidsoppgaver og tidvis høyt jobbpres. Denne ubalansen har vært tematisert i AYF siden stiftelsen for 10 år siden, og vi vil her illustrere utfordringene gjennom en case som er representativ for dagens yngre forskere.

Krysspress i praksis

Vår case er Veronika, en kvinne i 30-årene med to barn på 8 og 4 år, hun har vært ansatt i en førsteamanuensisstilling det siste året og hun disputerte for 5 år siden. Siden disputasen har hun jobbet som postdoktor og i diverse midlertidige forskerstillinger i gruppen til hennes hovedveileder på doktorgraden. Hun er ambisiøs, brennende engasjert for forskning, og har en klar ambisjon om opprykk til professor.

Av ulike årsaker fikk hun ikke publisert så mye som hun ønsket i postdoktorperioden, og hun har lite undervisningserfaring. På arbeidsplanen hennes er hun oppført med både emneansvar og ansvar for veiledning av studenter på bachelor-, master- og PhD-nivå, hun har blitt leder av en revideringsprosess på instituttets ene bachelorprogram, og FoU-tiden ble langt mindre i omfang enn hun ble forespeilet på intervjuet.

Ettersom universitetet er i en nedskjæringsperiode, får vitenskapelige ansatte i førstestilling nå kun 30% FoU mot tidligere 50% FoU, og FoU kan kun økes dersom den ansatte har finansiering fra eksterne prosjekter. Ettersom hun ikke har så mye erfaring er belastningen på undervisning og veiledning ganske formidabel, og dette gjør forskning til en salderingspost i hennes arbeidshverdag.

Veronika må derfor bruke store deler av fritiden på å lete opp aktuelle utlysninger på forskningsmidler, og skrive søknader til både offentlige og private finansiører. Hun har også fått henvendelser om en rekke fagfellelvurderinger fra ulike vitenskapelige tidsskrifter, ofte med svært korte tidsfrister. Hun mottar en rekke henvendelser om å være sensor på både interne og eksterne masteroppgaver, hun har sagt ja til å være leder for en evalueringskomite på en doktorgradsavhandling, samt for en sakkyndig komite i NOKUT som skal vurdere opprettelse av et masterprogram ved en av landets høyskoler. Alle disse oppgavene vet hun er meritterende for en opprykksøknad, men fordi hun ikke vet om når muligheten kommer igjen så tør hun ikke takke nei til noen av disse henvendelsene.

Hun ser også at flere av de masterstudentene hun veileder hopper seg opp fordi de ikke leverer til normert tid, og at mange av oppgavene faktisk ikke har en klar start eller slutt. Det er hun selv som må avgjøre både hvor mye tid en oppgave tar og hvor mye tid den burde da.

Innimellom en jobb som tar langt flere av døgnetimer enn hva hun får betalt for, skal hun følge opp barna som nå går i barnehagen og på skolen, det er vennegrupper, fritidsaktiviteter for eldstebarnet, og en lærer som har ringt fordi barnet var i konflikt med noen andre på skolen. På appen Spond er det forespørsel fra fotballgruppa om kake til en dugnad for at ungene skal få dra på cup, samtidig som det tikker inn meldinger fra Canvas fra en student som lurte på om hun har rukket å lese utkastet til bacheloroppgaven han sendte for noen timer siden. Han kritiserer henne for at hun burde vært raskere med tilbakemeldinger.

Akademisk bærekraft må inkludere familieliv

Mange av oss har sagt “bare denne uka blir overstått så roer det seg...” så mange ganger at vi ikke merker at dette har blitt selve hverdagen. Vi liker ikke å tenke på hvor mange partnere og ektefeller der ute som til enhver tid venter på at forskeren de er sammen med skal få det litt roligere etter at avhandlingen er levert, etter at de får et vikariat til, etter at det løses seg med alle de ekstra oppgavene, etter at de får det store tilslaget fra NFR. Dette tempoet over mange år krones ikke bare med et etterlenget opprykk for Veronika og alle andre, det kommer også med en økt risiko for utbrenthet og til dels store helseplager av for stort press og stress over altfor lang tid.

Selv om AUF-medlemmer flere ganger har satt fokus på dette krysspresset, ser vi behov for å holde denne fanen høyt også i de kommende 10 årene. Hvis vi vil ha gode forskere i fremtiden, kan vi ikke legge opp til at det å være forsker går på bekostning av det å skaffe seg eller delta i eget familieliv.

Bokdel D: Forskningsutfordringer

Redigert av: Siddharth Sareen, Cecilie Sachs Olsen, Heidi Holmen, André Brodtkorb

Kunstnerisk forskning for en kompleks verden

Michael Francis Duch (2015-2019). NTNU - Utøvende musikk

Alexander Eriksson Furunes (2023-2027), NTNU - Kunst og arkitektur

Alexander Refsum Jensenius (2015-2019), UiO - Musikkteknologi

Cecilie Sachs Olsen (2024-2028), OsloMet - Kunst og samfunn

Foto: Eirik Furu Baardsen, Eivind Senneset/ AYF

Fra klikk til kunnskap: Slik lærer barn fra digitale bøker

Natalia Kucirkova (2020-2024), UiS - Utdanning og læring

Foto: Anne Lise Nordheim/ AYF

Kan brukermedvirkning gjøre helseforskning mer relevant for praksis?

Heidi Holmen (2017-2021), OsloMet/ Oslo universitetssykehus - sykepleie; digital helse

Foto: AYF

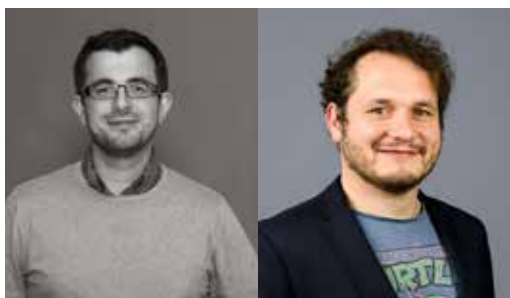
Idrettsforskningens rolle for god oppvekstpolitikk

Christian Thue Bjørndal (2024-2028), Norges idrettshøyskole - Idrettsvitenskap

Solfrid Bratland-Sanda (2017-2021), USN - Idrettsvitenskap

Anne Tjøndal (2019-2023), Nord universitet - Idrettsosiologi og idrettsvitenskap

Foto: Eivind Senneset, John Trygve Tollefsen/ AYF

KI og det offentlige ordskiftet

Pierre Lison (2018-2022), Norsk regnesentral - Informatikk, kunstig intelligens

Michael A Riegler (2019-2023), Simula - Kunstig intelligens

Foto: John Trygve Tollefsen/ AYF

Klima for berekraft: korleis få det til?

Borgar Aamaas (2023-2027), Cicero - Senter for klimaforskning-
Meterologi/ klima

Foto: Sebastian Jacobsen/ AYF

Balanse mellom sakte og rask forskning når energiomstilling haster

Siddharth Sareen (2020-2024), Fridtjof Nansens Institutt og Universitetet i
Bergen- Samfunnsgeografi, politisk økologi, utviklingsstudier

Foto: John Trygve Tollefsen/ AYF

Forskningsutfordringer

Rammene rundt forskningen, slik som forskningssystemet og forskningshverdagen, byr på en rekke utfordringer, men det gjør også selve forskningen. Dette er utfordringer tilknyttet, for eksempel, tematisk innhold, samarbeid, samt mål og retning med forskningen. I denne delen setter vi søkelyset på noen av de ulike forskningstemaene som forskere i Norge tar for seg, og presenterer deres refleksjoner rundt utfordringene de håndterer innen sine forskningsfelt.

AYF setter forskningsutfordringer på agendaen. Her fra AYF sitt besøk på Stortinget under vintersamlingen 2024.
Foto: Adrian Nilsen/ AYF

Det er vanskelig å være forsker selv under de beste omstendigheter og rammevilkår. Dette er fordi vi bruker arbeidslivet vårt på å utforske det ukjente og utfordre det kjente, som slagordet til et norsk universitet bemerker. Usikkerheten som ligger i denne virksomheten, gjør forskning til en aktivitet preget av behov for å tilpasse seg, endre planer underveis og utvikle nye kompetanser. Det er aldri kjedelig – men det kan ofte være krevende. I denne bokdelen tar kapittelforfatterne frem noen av disse utfordringene som er unike for forskning, og deler også innsikt i hva som gjør det verdt det fra deres forskningsfelt.

Akademia er så omfattende og variert at det er lett å glemme det enorme spekteret av problemstillinger vi jobber med. Som de syv kapitlene i denne bokdelen viser, kan forskning omfatte kunstnerisk kompetanse for å forstå en kompleks verden; digital barnepedagogikk; brukernes roller i helsevesenet og idrettens roller i ungdomsutvikling; kunstig intelligens og ordsiftet i den offentlige debatten; klimaendringer, energiomstilling og spenningen mellom tiden forskningen tar og de presserende utfordringene den adresserer. Disse er bare noen få av de mange problemstillingene som forskere takler!

Så hvordan kan denne mangfoldige forskningen støttes av passende forskningspolitikk? Så langt i denne boken har vi vist hvordan disse trendene har utviklet seg det siste tiåret i Norge, og belyst AYFs rolle i å forme denne utviklingen. Disse avsnittene har også reflektert over det norske forskningssystemet og hverdagen til forskere i Norge. Her flytter vi fokus fra forskningens rammevilkår til forskningens innhold. Vi tar opp noen eksempler på den typen forskning som foregår i Norge, for å vise hvordan problemstillinger tilknyttet forskningens innhold utspiller seg i spesifikke tilfeller.

Kontinuerlige interesser, fragmentert finansiering

Å bygge og opprettholde en akademisk karriere med fokusert tematisk kompetanse er utfordrende og givende. Det innebærer å overbevise finansieringskilder og rekrutteringskomiteer om at man er best kvalifisert til å utføre arbeid med et tema av grunnleggende eller tematisk betydning, og til tider begge deler. Denne prosessen hjelper forskere med å forstå og formulere hva det er med forskningen deres som er virkelig unikt og tiltalende, hva som gjør den både aktuell og tidløs, og hvorfor den bør forankres i bestemte institusjonelle miljøer. Norge har noen av verdens ledende forskningsmiljøer, men har også mange forskere som utmerker seg innen en tematisk nisje. Denne kombinasjonen skaper en pragmatisk kombinasjon av rigiditet og fleksibilitet, for å sikre både kontinuitet og innovasjon mens man navigerer et usikkert forskningslandskap.

Usikkerhet har sine mørke sider. Det kan være vanskelig å opprettholde et konsistent forskningsfokus og oppnå den dybden og ekspertisen som er nødvendig for verdensledende forskning. Noen felt er ikke like godt finansiert som andre, spesielt når deres forskningsbidrag ikke direkte medfører det som oppfattes av majoriteten som en verdiøkning for samfunnet i dag. Derfor er de ulike refleksjonene i denne bokdelen viktig. Forfatterne, som alle er privilegerte med stillinger hvor de kan utføre forskning på temaer de selv velger til tross for akademias svært konkurransepregede natur,

trekker frem noen av de viktigste lærdommene fra arbeidet sitt over tid.

Nysgjerrige og kreative tilnærminger til forskningsutfordringer

Det faktum at AYFs medlemmer dekker et så bredt spekter av forskningsspørsmål, sier også noe om organisasjonens kosmopolitiske natur. Dette er viktig, fordi forskere ofte mangler arenaer for å diskutere akademisk politikk på tvers av fagfelt som kunst, helse, idrett, pedagogikk og kunstig intelligens. Dette mangfoldet av perspektiver og erfaringer har gjort det mulig at AYF det siste tiåret har blitt en fremtredende stemme som aktivt bidrar til offentlige diskusjoner for å forbedre norsk forskningspolitikk. Det faktum at medlemmene er fremragende forskere er nært knyttet til deres evne til å forstå og navigere i komplekse forskningskarrierer. Ved å engasjere seg i akademisk politikk bygger de et bedre system for andre.

Denne bokdelen minner også om et vellykket AYF-initiativ som pågikk i flere år, en spalte i Morgenbladet der tre forskere svarte på det samme spørsmålet fra sine ulike fagfelt. Dette bidro til å øke den offentlige interessen for, og forståelsen av, vitenskap. Det samme gjør disse syv kapitlene. Denne typen skriving hjelper også forskere til å reflektere over egen praksis. I stedet for å kun skrive for spesialiserte målgrupper, er det å henvende seg til et bredt publikum en måte å belyse forskningsutfordringer fra nye perspektiv. Vi ønsker leseren en hyggelig leseopplevelse av denne bokdelen og skåler for forskere som håndterer utfordringer!

Kunstnerisk forskning for en kompleks verden

Kunstfagene spiller en viktig rolle i å utvide måten vi jobber med og forstår komplekse samfunnsproblemer. Likevel blir kunstfagene stadig oversett og nedprioritert i forskningspolitikken. Vi spør derfor: hva er, bør og kan kunstens rolle være i det norske forskningslandskapet?

Kunstnerisk forskning var et viktig tema under Young Researchers Night i Oslo 2025. Foto: Helene Ramnæs

I systemmeldingen «Sikker kunnskap i en usikker verden» (2025) skisserer regjeringen et forskningslandskap i endring og staker ut en retning for å styrke forskningens evne til å møte komplekse geopolitiske og teknologiske utfordringer og til å gi mest mulig samfunnsnytte. Meldingen peker på behovet for, blant annet, økt tillit til forskningen, større grad av medvirkning, og en praksisnær forskningstilnærming. Museenes rolle i å utvikle nye metoder for forskning og brukerinvolvering trekkes frem, mens utøvende og skapende kunst ikke nevnes med ett ord i rapporten. Dette til tross for at kunstfagenes kreative og utforskende dimensjoner har stort potensial til å utvide måten vi jobber med komplekse problemstillinger på. Vi finner det derfor betimelig å spørre hva kunst og kunstfaglig forskning er og kan være i det norske forskningslandskapet.

Skillet mellom kunstnerisk og vitenskapelig forskning

Et raskt tilbakeblikk viser hvordan norsk forskningspolitikk har sementert et kategorisk skille mellom kunstnerisk og vitenskapelig forskning. I 2018 ble «kunstnerisk forskning», som vi velger å kalle det, formalisert som egen doktorgrad. Riktignok ble det ikke kalt for «forskning», men for «utviklingsarbeid», og doktorgraden ble adskilt fra «vanlige» doktorgrader som omfatter alle andre fagområder, fra «fisk til filosofi» som AYF benyttet som slagord i oppstarten. Da hadde flere kull med kunststipendiater allerede blitt uteksaminert uten å få en tittel, så formaliseringen av doktorgraden var på sin plass.

Formaliseringen av doktorgraden gav kunstnerisk forskning legitimitet og har bidratt til en normalisering av gradssystemet i henhold til Bologna-prosessen. Som vi vil utdype senere i teksten er det mange positive sider ved kunstnerisk utviklingsarbeid, men vi vil begynne med å peke på noen uheldige konsekvenser med dagens ordning. Selv om skapende kunst opererer på andre premisser og med andre former for «kunnskaping», kunnskapsdeling og -evaluering enn andre disipliner, kan begrepet «kunstnerisk utviklingsarbeid» i seg selv være forvirrende for mange og kan oppleves som distansert fra forskning. Enda mer forvirrende er det at norske institusjoner bruker «artistic research» i sin engelske omtale av programmet. Begrepsbruken skaper dermed unødvendig forvirring både for de som er innenfor og utenfor feltet og klarer heller ikke å romme spennet fra grunnforskning til anvendt forskning til utviklingsarbeid som kjennetegner både kunstnerisk og annen forskning.

Begrensninger for finansiering og kvalifisering

Systemmeldingen legger på mange måter føringen for fremtidig forskningsfinansiering. Utelatelsen av kunstnerisk forskning fra rapporten kan bidra til en allerede fremtredende tendens der den separate statusen til kunstnerisk forskning skaper begrensninger i tilgangen til forskningsmidler. Dette bekreftes av Stortingets Utdannings- og forskningskomité som, i respons på Systemmeldingen, fremhever at selv om kunstnerisk forskning er likestilt i universitets- og høyskoleloven, så er ikke denne likestillingen reell i praksis. Kunstfagene mangler en nasjonal konkurransearena for finansiering av kunstnerisk forskning etter at Programmet for kunstnerisk utviklingsarbeid (PKU) ble nedlagt. Forskningsrådet har heller ikke fått (eller tatt) ansvaret for å inkludere kunstnerisk forskning i sin portefølje. Dette skiller seg fra for eksempel European Research Council, som finansierer ulike varianter av kunstnerisk forskning som en naturlig del av sine programmer.

Det er også utfordringer knyttet til kvalifikasjonsprinsippet. Det er et paradoks at institusjoner som tilbyr doktorgradsprogrammer i skapende kunst ofte prioriterer rene kunstneriske kvalifikasjoner over en kunstnerisk doktorgrad i ansettelsesprosesser for kunstneriske stillinger. Dette reiser spørsmål om hensikten og verdien av en kunstnerisk forskningsutdannelse hvis den ikke konsekvent omsettes til akademisk karriereutvikling innenfor kunstneriske felt. Samtidig blir det vanskelig å bygge forskningsmiljøer med veilederkompetanse innenfor kunstneriske felt når mange ansatte sitter i åremålsstillinger og ikke har tidligere forskningserfaring.

Flere syn på kunstnerisk forskning

Det skal nevnes at det er forskjellige meninger blant AYFs medlemmer om integreringen av kunstnerisk forskning i det norske forskningslandskapet. Her representerer tekstens forfattere forskjellige synspunkter, hvor noen av oss argumenterer for nettopp å holde fast på skillet mellom kunstnerisk og vitenskapelig forskning. Da argumenteres det for hvordan adskillelsen av kunstnerisk forskning fra andre forskningsområder har

skapt en «frihet» til å utvikle kunnskap som ikke er bundet til tradisjonelle akademiske tellekanter, standarder og prosedyrer. Kunstnerisk forskning har, med andre ord, fått beholde sin egenart og den norske modellen har blitt sett på som unik fordi den kunstneriske prosessen og sluttproduktet har fått stå sentralt, dog med krav om en eksplisitt refleksjon. Slik skiller de kunstneriske stipendiatprosjektene seg fra regulær kunstnerisk virksomhet. Stipendprogrammet var dessuten et nasjonalt anliggende fra starten av og opplevdes som både mer helhetlig og samlende før midlene, i 2024, ble fordelt på de ulike institusjonene og programmet redusert til en forskerskole. Noen av oss er altså bekymret for hva som vil skje med kunstens egenart dersom den i altfor stor grad må innordne seg vitenskapelige paradigmer og finansieringsmodeller.

Viktigheten av tverrfaglige samarbeid

Til tross for delte meninger om hvorvidt skillet mellom kunstnerisk og vitenskapelig forskning skal utviskes eller beholdes, er vi enige i at målet må være bedre tverrfaglig samarbeid og flyt av idéer og metoder mellom kunstneriske og vitenskapelige forskningsfelt. De komplekse samfunnsutfordringene vi står ovenfor krever ikke kun «sikker kunnskap» som det pekes på i systemmeldingen. En intellektuell beredskap krever også at ulike teoretiske og metodologiske tilnærminger møtes i dialog. Vi er bekymret for at det økende fokuset på «nytteforskning» vil gå på bekostning av grunnforskningen og den frie kunstneriske undersøkelsen. Risikoen er at det dyrkes frem en akademisk monokultur der instrumentelle mål og dagsaktuelle problemstillinger bestemmer hva slags forskningsspørsmål som stilles, hvilken forskning som støttes og hvem som får drive med denne forskningen. Løsningsorienterte tilnærminger på definerte samfunnsproblemer er ikke nok, det er også viktig at forskningen får bidra til å utvide vår forståelse og definisjon av disse problemene.

Her spiller kunstnerisk forskning en viktig rolle, f.eks. når det gjelder å romme hele mennesket, herunder sanselig, kroppslig og situert viten, som igjen skaper bro mellom det universelle (f.eks. klimaendringer) og det spesifikke (lokale opplevelser av disse endringene).

Systemmeldingen legger vekt på verdien av et åpent og internasjonalt orientert forskningssystem. Ser man til Europa og andre steder i verden, er det små (eller ingen) skiller mellom kunstnerisk og vitenskapelig forskning. Kreative metoder og praksis-baserte tilnærminger har fått fotfeste i både samfunns- og naturvitenskapelige forskningsfelt. Internasjonalt kan man observere en 'praksis-vending' innenfor helse- og teknologifag der det tradisjonelle fokuset på kunnskapsproduksjon gjennom skriving og lesing utfordres, en «kreativ-vending» innen geografi, arkeologi og sosiologi der kreative praksiser som tegning, fotografi, historiefortelling og teater omfavnes som forskningsmetoder, og en «affektiv-vending» hvor følelser og annen kroppslig viten i større grad inkluderes når det samles inn data i natur- og samfunnsvitenskapene. Selv om disse vendingene ikke er det samme som kunstnerisk forskning (som bygger på en særegen kunstnerisk praksis og forskning gjennom kunsten) så vitner fagbegreper som «arts-based research», «practice-led research», «creative methods» og «research creation» om produktive kryssninger mellom «kunnskaping» og «kunsts-kaping» på tvers av fagfelt og forskningsområder.

Veien videre for kunstnerisk forskning?

Akademiet for yngre forskere har, siden organisasjonens spede start, gitt rom for

både kunstnerisk og vitenskapelig forskning. Organisasjonen har tatt opp medlemmer med kunstnerisk doktorgrad på lik linje med andre doktorgrader, og har jobbet aktivt for å utvikle de mange spennende mulighetene som ligger i grenselandet mellom forskjellige forskningstilnærminger. Som en videreføring av dette arbeidet ser vi flere veier for å styrke kunstens rolle i norsk forskningspolitikk. Noen av oss mener at man bør revurdere den strukturelle separasjonen mellom kunstnerisk og vitenskapelig forskning, uten at det går på bekostning av kunstfagenes kreative og utforskende dimensjoner. Videre mener vi alle at man bør skape flere muligheter for at enkeltpersoner og prosjekter kan jobbe radikalt tverrfaglig gjennom å tilrettelegge for kunstneriske og vitenskapelige metoder for å skape både kunstneriske og vitenskapelige resultater. Det må arbeides for å sikre eksterne finansieringsmuligheter for kunstnerisk forskning, herunder full integrasjon i Forskningsrådets programmer. Det bør etableres robuste og disiplinspesifikke kriterier for vurdering av kunstnerisk forskning i ansettelses- og opprykksprosesser. Og kanskje viktigst av alt: vi bør fremme et epistemisk mangfold og peke på den unike verdien av kunstnerisk undersøkelse til kunnskapsproduksjon og samfunnsforståelse.

Systemmeldingen legger vekt på såkalt «sikker» kunnskap i en usikker verden, men spørsmålet bør kanskje heller være hvordan vi sikrer kunnskap i en usikker verden? Det gjøres ved å være på vakt mot akademisk monokultur og heller fremme et epistemisk mangfold som utfordrer oss til å tenke nytt rundt hva forskning er og burde være.

Referanser

Sikker kunnskap i en usikker verden. Tilråding fra Kunnskapsdepartementet. 2025. hentet fra Internett, april 2025: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-14-20242025/id3092418/?ch=1>

Senterleder ved RITMO og tidligere AYF-medlem, Alexander Refsum Jensenius, talte under KUF-finalen i 2025. Foto: Kjell Erik Egeland, Von kommunikasjon

Fra klikk til kunnskap: forskning på barns læring fra digitale bøker

Hvordan påvirker digital lesning barns læring? Dette er et spørsmål som ofte vies liten oppmerksomhet av allmenheten og forskning på feltet er ofte lite forstått. Jeg slår derfor et slag for mer forskning på den rollen digitale bøker kan spille på skolen, i barnehagen og hjemme.

Young researchers night er en viktig arena for å vise frem forskning og for å sette fokus på unge forskeres vilkår, her fra Stavanger i 2021.. Foto: AYF

Jeg har i mange år forsket på hvordan barn lærer gjennom lesing – både med vanlige papirbøker og med digitale bildebøker. Dette forskningsfeltet er lite forstått i allmennheten. Debatten handler ofte bare om hvorvidt barn bør bruke skjerm eller ikke. I en metaanalyse med kolleger Bus og Furenes, viser vi i stedet når og hvordan digital lesing faktisk gir mest læringsutbytte, altså i hvilke situasjoner og kontekster skjermbruk kan støtte barnets forståelse og utvikling.

Utfordringer og muligheter ved digital lesning

I metaanalysen (Furenes, Kucirkova og Bus 2021) har vi gått gjennom 39 ulike studier der vi har sett på hvordan barn mellom ett og åtte år forstår historiene de leser, enten de leser på skjerm eller på papir. Det vi fant, er viktig for alle som jobber

med barn: Barn forstår ofte mindre av historien når de leser digitale bildebøker, spesielt når bøkene har mange ”ekstra funksjoner” som ikke henger sammen med selve fortellingen. For eksempel kan knapper som lager lyder eller som får figurer til å hoppe rundt på skjermen virke spennende, men de kan også forstyrre barnets oppmerksomhet og gjøre det vanskeligere å få med seg historien.

Samtidig så vi at digitale bøker kan være veldig gode – hvis de er laget på en måte som støtter barnets forståelse. Når digitale funksjoner (som lyd, bilder eller små interaktive oppgaver) henger tett sammen med handlingen i boka, kan de faktisk hjelpe barnet med å forstå og huske det som skjer i historien bedre enn papirbøker.

Kvalitet på digitale bøker

Gitt at vi ser at digitale bøker kan være fordelaktige for barns læring, er det naturlig å spørre: Hvorfor brukes de ikke oftere i skolen? Forskningen peker på at mange av de digitale bildebøkene som finnes på markedet i dag, rett og slett ikke holder god nok kvalitet (Sari, Takacs og Bus 2019). De er ofte preget av overfladisk design, lite pedagogisk innhold og mangler funksjoner som faktisk støtter barnets forståelse og læring. Når innholdet ikke er utviklet med forskning i bunn, blir potensialet for læring heller ikke utnyttet. Digitale bøker er ofte laget for å se fine ut, men hjelper ikke barna med å forstå eller lære. Mange digitale bildebøker mangler også støtte til de voksne, altså foreldre eller foresatte som leser sammen med barna. Det er synd, for vi vet at barn lærer mer når de leser sammen med en engasjert voksen (Hoyne og Egan 2019) som stiller spørsmål og snakker om innholdet underveis. Dette gjelder uansett om boka er på papir eller skjerm.

Derfor er det viktig med mer forskning på hvordan ulike typer digitale bildebøker påvirker barns språk og leseutvikling. Det er stor variasjon i kvaliteten på digitale bøker, både når det gjelder innhold og funksjonalitet. Enkelte apper legger til rette for engasjerende og meningsfull historiefortelling, mens andre først og fremst handler om å trykke og lage lyd – uten å støtte barnets forståelse eller refleksjon. Forskning viser også at barns læring styrkes gjennom felles lesestunder med en voksen, der samtale og undring rundt innholdet står sentralt. Slike innsikter er avgjørende for å kunne utvikle og anbefale digitale ressurser som faktisk støtter barns utvikling.

Når digitale bøker er godt utformet, kan de hjelpe barnet med å få bedre forståelse og gi et større læringsutbytte enn vanlige papirbøker. Det gjelder særlig for barn som lærer i ulikt tempo eller som trenger ekstra støtte da teknologien gir mulighet til å tilpasse innholdet til barnet.

Bruk skjermen klokt

Men teknologien gjør ikke jobben alene. En digital bok kan aldri erstatte en voksen som leser sammen med barnet, stiller spørsmål, forklarer ord og undrer seg sammen med dem. Det er i dette samspillet at den dype læringen skjer, uansett om boka er trykt eller digital.

Så når vi går fra “klikk” til “kunnskap”, handler det ikke om å velge bort skjermen. Det handler om å bruke den klokt. Med gode digitale bøker og voksne som veileder, kan vi gi barna våre det beste fra begge verdener: teknologi og trygghet, nysgjerrighet og kunnskap.

Det er derfor behov for mer kunnskap om hvordan digitale bildebøker kan brukes på en måte som både engasjerer og støtter barns læring. Ikke alle digitale bøker er like godt utviklet, og kvaliteten varierer betydelig. Å forstå hvilke egenskaper ved digitale bøker som fremmer slik samhandling, er et viktig forskningsanliggende.

Flerfaglig innsikt gjennom AYF

Mitt medlemskap i Akademiet for yngre forskere har beriket forskningen min med verdifull flerfaglig innsikt. Jeg husker spesielt godt de gode diskusjonene jeg hadde med forskere fra andre fagfelt, som utfordret meg til å se mine egne data fra nye perspektiver. Deres tolkninger og spørsmål hjalp meg å nyansere min forståelse av funnene, og inspirerte meg til å stille bedre spørsmål i videre arbeid. Denne typen refleksjon og tverrfaglig dialog er sjelden i en spesialisert forskerhverdag, og jeg er takknemlig for hvordan det har styrket både arbeidet mitt og min forskningsidentitet.

Avslutningsvis håper jeg at denne forskningen kan inspirere til videre studier på hvordan digitale verktøy kan støtte barns språkutvikling, forståelse og fremtidige ferdigheter. Det er fortsatt mye vi ikke vet om hvilke kvaliteter som faktisk gjør en digital bildebok læringsstøttende, og hvordan samspillet mellom barn og voksne best kan utnyttes i slike sammenhenger. Mer forskning på dette feltet er avgjørende for å kunne gi barn gode og kunnskapsbaserte rammer for læring i en digital hverdag.

På Young Researchers Night settes forskning i fokus for et engasjert publikum av yngre forskere. Her er AYF sin nestleder i 2022-2023, Marte C. W. Solheim og AYF-medlem Siddharth Sareen i samtale med Natalia Kucirkova. Foto: AYF

Referanser

Furenes, M.I., Kucirkova, N. and Bus, A.G., 2021. A comparison of children's reading on paper versus screen: A meta-analysis. *Review of educational research*, 91(4), pp.483-517.

Hoyne, C. and Egan, S.M., 2019. Shared book reading in early childhood: A review of influential factors and developmental benefits. *An Leabhair Og*, 12(1), pp.77-92.

Sari, B., Takacs, Z.K. and Bus, A.G., 2019. What are we downloading for our children? Best-selling children's apps in four European countries. *Journal of Early Childhood Literacy*, 19(4), pp.515-532.

Kan brukarmedvirkning gjøre helseforskning mer relevant for praksis?

Daværende komitéleder Heidi Holmen under utdelingen av Lettenprisen 2023. Lettenprisen setter blandt annet fokus på forskning på helse. Foto: Thomas Eckhoff

Brukermedvirkning handler om at den som bruker en tjeneste skal være med og medvirke i utvikling av eller i prosessen der en tjeneste tilbys. I helsetjenesten skal pasientene få delta i de avgjørelsene som tas om en selv, hvilket er en lovpålagt rettighet. Brukerinvolvering i forskning er ikke lovpålagt, men det er enighet om at brukarmedvirkning er en god investering. Man kan sikre seg at de faktiske brukerne av det man utforsker eller utvikler kan komme med innspill til hva de, ut fra sitt perspektiv, mener er nødvendig eller irrelevant. Man forsker mer med brukerne, heller enn for. Brukermedvirkning handler om demokratisering, deltagelse i prosesser som omhandler en selv eller egen gruppe, og det kan være kunnskapsbyggende for bådebrukermedvirkere og forskere. Men gjør brukarmedvirkning forskningen mer relevant for praksis?

Brukermedvirkning i forskning

Brukermedvirkning har en lang tradisjon innenfor ulike helsevitenskapelige forskningsfelt (Domecq et al. 2015). Forskning har mange faser fra idéskapning til at resultatene av forskningen er tatt i bruk og brukere bør involveres i alle

fasene – fortrinnsvis gjennom representanter fra brukerorganisasjoner (Helseforetakene, 2018). Mellom disse to stegene skal idéen omarbeides til forskbare spørsmål, relevante metoder og forskningsdesign skal identifiseres og beskrives, og det må søkes om penger til forskningen, rekrutteres deltagere, forskningen må gjennomføres, rapporteres og funnene bør implementeres eller ha konsekvenser for praksis. Brukermedvirkning kan bidra til gode refleksjoner rundt alle disse fasene, der et resultat er mer relevant forskning, der man kan få mer kunnskap for pengene som får en større gjennomslagskraft i det feltet man er i – og forskningen kan få mer praksisrelevans.

slike lister vil også kunne gjøre at flere forskere kan dra nytte av den samme prioriterte listen og ikke trenger å repetere arbeidet. I Norge er dette gjort innenfor både studenter og søvn (Holmen et al. 2021), barnepalliasjon (Holmen et al. 2024), helsestasjon- og skolehelstjenesten (Riiser et al. u.å) og innenfor ME-forskning, hvorav den siste prosessen var størst og initiert av Forskningsrådet (Forskningsrådet, 2019).

Brukermedvirkning i utvikling av forskningsspørsmål

Ett rammeverk for å sikre brukermedvirkning i utvikling av forskningsspørsmål er James Lind Alliance priority setting partnerships (JLA PSP) (James Lind Alliance, u.å.).

Hensikten er å involvere brukere i å skissere forskningsspørsmål som bør besvares ut fra et brukerperspektiv. JLA kom som et tilsvarende på en økende mengde forskningssøppel, der man så et stort avvik mellom klinikkens og pasientenes forskningsspørsmål (Chalmers et al 2014; Crowe et al. 2015). Gjennom en systematisk prosess innhenter man så mange ubesvarte forskningsspørsmål som mulig, før disse sorteres og prioriteres. Dette resulterer i en liste over de ti høyest prioriterte ubesvarte forskningsspørsmålene og kan brukes for å veilede for eksempel hvordan man skal prioritere å bruke forskningsmidler. Åpen publisering av slike lister vil også kunne gjøre at flere forskere kan dra nytte av den samme prioriterte listen og ikke trenger å repetere arbeidet. I Norge er dette gjort innenfor både studenter og søvn (Holmen et al. 2021), barnepalliasjon (Holmen et al. 2024), helsestasjon- og skolehelstjenesten (Riiser et al. u.å) og innenfor ME-forskning, hvorav den siste prosessen var størst og initiert av Forskningsrådet (Forskningsrådet, 2019).

Brukermedvirkning satt i system

Brukermedvirkning i etablerte forskningsprosjekter som har mottatt finansiering til en bestemt problemstilling krever en annen tilnærming enn JLA PSP. Ofte vil det være relevant å ta for seg hele forskningsprosessen og se på i hvilke faser av prosjektet vil det være hensiktsmessig med brukerinvolvering, der man samtidig skisserer hva som skal gjøres, hvilken hensikt det skal ha og hvilke konsekvenser det kan eller bør ha for videre forskningsprosess. Man bør planlegge for brukerinvolvering helt fra oppstart, og i spesialisthelsetjenesten finnes det en egen veileder for nettopp dette (Helseforetakene, 2018). Det kan innebære å samarbeide med brukere om utvikling av spørsmål i et spørreskjema eller i en intervjuguide, diskusjon av foreløpige forskningsresultater eller hvordan resultater kan forstås, diskuteres

eller bør tas i bruk. Det som er viktig er at man tilrettelegger for en åpen dialog, der man gjensidig anerkjenner hverandres rolle, og der brukermedvirkernes innspill tas til følge eller løftes inn i det videre arbeidet. Ingen er tjent med at brukermedvirkningen skal settes som en proformaaktivitet som er med uten at det har en reell påvirkning.

Det finnes flere gode eksempler på hvordan brukermedvirkning er satt i system for å sikre en god involvering, stadig prioritering av involvering, og ikke minst at de som skal la seg involvere har kapasitet og kunnskap til å bidra. Å være brukermedvirker krever rolleforståelse. Man uttaler seg ikke på vegne av seg selv som enkeltindivid - slik man gjerne gjør i egen behandling - men på vegne av en gruppe, som brukere av en tjeneste eller personer med en bestemt diagnose eller tilstand. Det er dessverre slik at det er få tilbud satt i system for dette, og det krever tid, penger og engasjement for å lykkes (Aas et al 2024). Det er gjerne enklere ved store diagnosegrupper eller ved de store sykehusene, med både brukerpanel og barne- og ungdomsråd som kan bidra, samt at fleste brukerorganisasjoner har utvalg som kan involveres. Om man derimot faller utenfor dette kan det være vanskelig for brukerne å la seg involvere i forskning og det er vanskelig for forskerne å få tak i brukere som har en forståelse for hva brukermedvirkning i forskning innebærer.

Brukermedvirkning i forskning som et krav

Når brukermedvirkning midt på 2010-tallet ble tatt inn som et krav for å få finansiering av de store norske og europeiske forskningsfinansistorene medførte dette stor etterspørsel etter brukere gjennom brukerorganisasjoner rundt i landet. Det er fortsatt et større behov for representanter enn det finnes gode brukermedvirkere. Så til tross for en enighet om at brukermedvirkning lønner seg, er det fortsatt behov for et bedre system for å finne relevante brukermedvirkere, og belastningen kan bli for stor på de få som er (Aas et al. 2024).

Blir forskningen mer relevant av brukermedvirkning?

Brukermedvirkning kan bidra til at forskningen utforsker reelle problemstillinger for samfunnet, samt øker sannsynligheten for at kunnskapen blir tatt i bruk i praksis der dette er relevant. Forskerne bør involvere brukerne tidlig og være lydhøre for innspill. Brukerne på sin side må være bevisst sin rolle som brukermedvirker for en gruppe, og ikke seg selv. Videre er det ikke i all forskning at det er like relevant – og her må forskningsspørsmålet som alltid styre prosessen videre. Det vi derimot kan si er at det

finnes gode eksempler på at brukerinvolvering øker relevansen av forskningen og gjør det lettere å ta forskningen i bruk. Det kan også forenkle og støtte rekruttering av deltagere til forskningen. Når brukerne har vært med i prosessen og kunnskapen allerede er delvis kjent når den skal tas i bruk vil dette være en fordel. Dette er også fordi brukerne gjerne er aktive i likemannsarbeid og dermed når ut til andre brukere og pasienter med kunnskap om forskningen og resultater som skal tas i bruk i praksis.

Referanser

Aas, S.N., Distefano, M.B., Pettersen, I. et al. Patient and public involvement in health research in Norway: a survey among researchers and patient organisations. *Res Involv Engagem* 9, 48 (2023). <https://doi.org/10.1186/s40900-023-00458-x>

Chalmers I, Bracken MB, Djulbegovic B, Garattini S, Grant J, Gülmezoglu AM, et al. How to increase value and reduce waste when research priorities are set. *The Lancet*. 2014;383(9912):156–65. DOI: 10.1016/S0140-6736(13)62229-1

Crowe S, Fenton M, Hall M, Cowan K, Chalmers I. Patients' clinicians' and the research communities' priorities for treatment research: there is an important mismatch. *Research Involvement and Engagement*. 2015;1(1):2. DOI: 10.1186/s40900-015-0003-x

Domecq JP, Prutsky G, Elraiyah T, et al. Patient engagement in research: a systematic review. *BMC Health Serv Res* 2014;14:89. doi:10.1186/1472-6963-14-89

Forskningsrådet. Behovsidentifisert forskning om CFS/ME – administrativ sluttrapport og egenvurdering. Oslo, 2019. ISBN 978-82-12-03775-5 (pdf)

Helseforetakene. Nasjonal veileder for brukermedvirkning i helseforskning i spesialisthelsetjenesten. 2018. Hentet fra Internett, april 2025: <https://www.helse-sorost.no/49bee6/contentassets/ac4cc539f9ad495ea9d6fa5f093cc1b3/veileder-for-brukermedvirkning-i-helseforskning-i-spesialisthelsetjenesten.pdf>

Holmen H, Steindal S, Kvarme L, Winger A. Topp ti foreslåtte forskningsområder innenfor barnepalliasjon i Norge. *Sykepleien Forskning*. 2024; 19(94622):e-94622. DOI: 10.4220/Sykepleienf.2024.94622

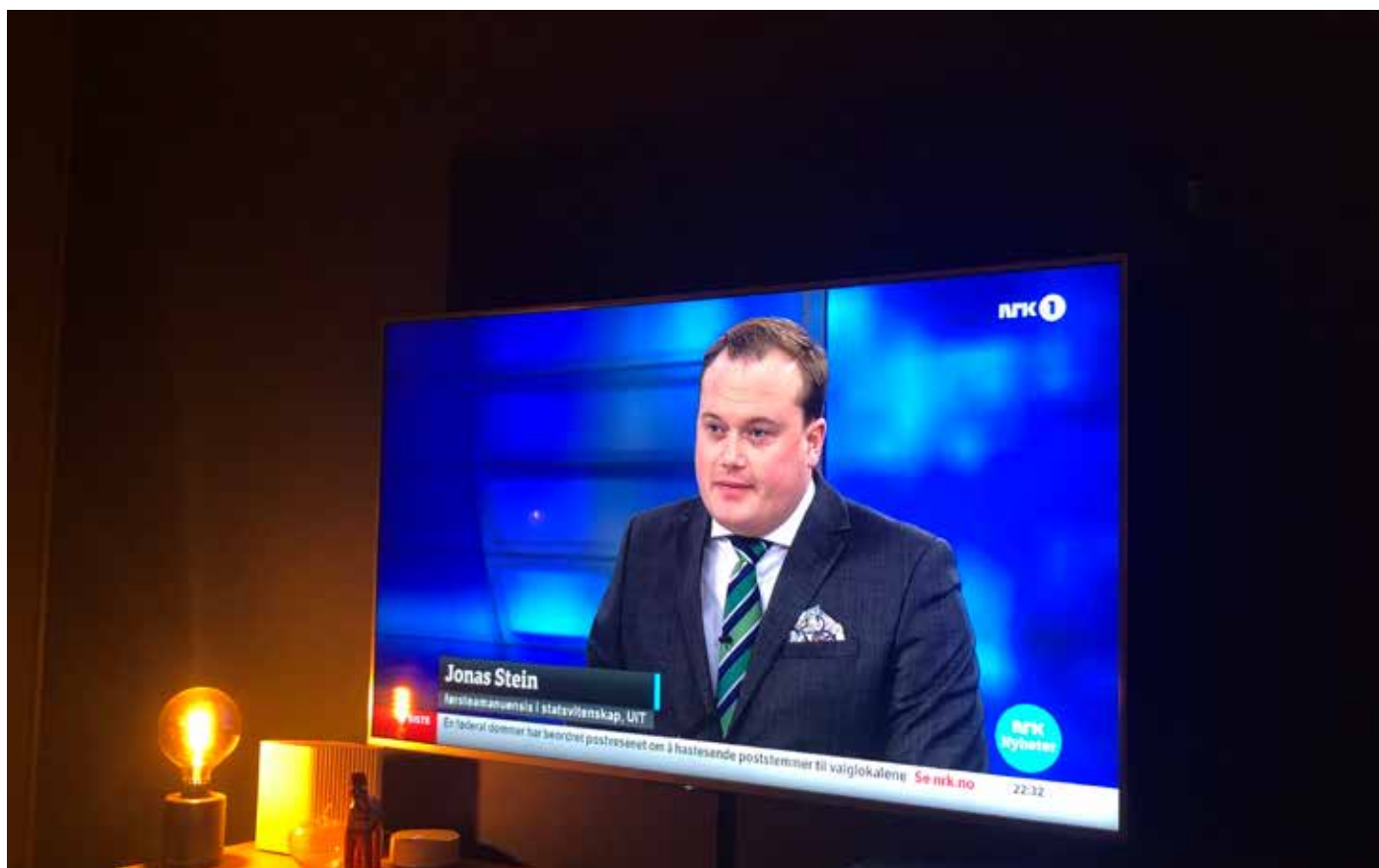
Holmen H, Riiser K, Løyland B, Sandbekken IH, Almendingen K, Andenæs R, (...) Grov EK. Identifying research uncertainties about students' sleep through user involvement – Top 10 priorities. *BMJ open* 2021

Riiser K, Lervold T, Manvik MD, Welde B, Ringås HS, Holmen H, Torbjørnsen A, Bjørnsen HN. Top 10 Proposed Research Needs in Norwegian Child and Adolescent Health Promotion and Preventive Services. Submitted to *Scandinavian Journal of Public Health*, October 4th 2024

The James Lind Alliance (JLA). The James Lind Alliance Guidebook. Version 10. Southampton: the JLA; 2021. Tilgjengelig fra: <https://www.jla.nihr.ac.uk/jla-guidebook/downloads/JLA-Guidebook-Version-10-March-2021.pdf> (nedlastet 08.01.2024).

AYF når igjennom i media, blandt annet om helseforskning, valg og utdanningspolitikk.
Skjermdumper: Bjørn K. Danbolt

Idrettsforskningens rolle for god oppvekstpolitikk

Organisert idrett er en av de viktigste sosiale møteplassene for barn og ungdom i Norge. Sammen med skolen utgjør idretten en arena hvor unge mennesker utvikler mestring, vennskap, samhandlingskompetanse og et bevisst forhold til kroppen i bevegelse. De lærer ikke bare å konkurrere, men å leve i og med bevegelse – en livslang ressurs for fysisk og psykisk helse. En sterk offentlig satsing på bred og inkluderende idrett er derfor ikke bare idrettspolitik. Det er god oppvekstpolitikk.

Også fysisk fostring er på agendaen for AYF, her med jogging på vintersamling. Foto: Bjørn K. Danbolt/ AYF

Idrettens psykososiale og helsemessige betydning

Studier viser at ungdom som deltar i idrett ofte rapporterer bedre fysisk form, høyere livstilfredshet, sterkere tilknytning til nærmiljøet og lavere forekomst av rusbruk (Bakken, 2019). Disse positive effektene er imidlertid avhengige av kvaliteten på deltakelsen (Biddle et al., 2019; Garcia et al., 2023). I en tid preget av akselerasjon kan idretten også bli en kilde til stress, utbrenthet og sosial ulikhet når fokus på prestasjon, måling og rangering trumfer lek, utforskende læring og tilhørighet. Økte treningsmengder, tidlig spesialisering og

profesjonalisering utfordrer idealet om idrett på barn og unges premisser, og øker risikoen for skader, utbrenthet og frafall (Saarinen et al., 2024). Konsekvensene er tydelige: sosioøkonomiske skiller i deltakelse (Espedalen & Seippel, 2022), flere belastningsskader og psykososiale helseplager (Moseid et al., 2018), samt økende frafall i ungdomsidretten (Bakken & Strandbu, 2023). Denne utviklingen forsterkes av økte økonomiske kostnader og krav til foreldreinnsats, noe som skaper betydelige barrierer for familier med begrensede ressurser (Strandbu et al., 2017).

Idrettsdeltagelse som utgangspunkt for et godt liv

Idrettsdeltakelse bør være mer enn et spørsmål om helse, ferdigheter eller prestasjon. Deltakelse kan utgjøre et grunnlag for et meningsfullt liv. Når barn og unge opplever at idretten gir tilhørighet og rom for utfoldelse, kan den bli et sted der livet gir mening. Idrettsfilosofene Aggerholm og Breivik (2021) beskriver tre eksistensielle måter å delta i idrett på: å være (fri og levende engasjert i bevegelse for bevegelsens egen skyld), å ha (søken etter mestring, ferdigheter og anerkjennelse), og å høre til (opplevelsen av fellesskap og forankring i et lag, en klubb eller et miljø). Et godt liv forutsetter ikke bare arenaer som er tilgjengelige i samfunnet, men at de også er tilgjengelige for meg – i lys av mine ressurser, forutsetninger og livssituasjon.

Når idretten gir rom for denne typen meningsskapende erfaringer, kan den støtte unge menneskers identitetsutvikling, livsmestring og eksistensielle orientering (Ronkainen et al., 2020). Breivik (2022) argumenterer for at idrett kan inngå i en meningsfull livsfortelling, så lenge den er forankret i personens egne verdier, gir mulighet for utvikling over tid, og integreres i et større livsmønster. Med riktig tilrettelegging kan deltakelse i idrett dermed være et startpunkt for et liv preget av mestring, mening og tilhørighet.

Å tilrettelegge for meningsfulle opplevelser krever bevisste valg: om hvordan vi organiserer idretten, hvilke verdier vi fremmer, hvordan vi utdanner trenere og hvilke prioriteringer vi gjør i møte med barn og unge.

Idrettsforskningens rolle

Her spiller den tverrfaglige idrettsforskningen en avgjørende rolle. Ikke bare ved å dokumentere hva som fungerer og hvilke utfordringer vi står overfor, men også ved å kritisk undersøke hvilke strukturer som skaper ulikhet, ekskludering og fremmedgjøring. Vi trenger forskning som:

- Løfter frem kvaliteten i barns og unges erfaringer i idrett og fysisk aktivitet.
- Avdekker barrierer for deltakelse, utvikling og

trivsel – på tvers av kjønn, klasse, etnisitet og seksualitet.

- Utforsker hvordan frivilligheten, foreldretrenere og lokale klubber kan støttes for å skape miljøer som er mer inkluderende, trygge og utviklingsfremmende.
- Utforsker hvordan organisasjonsform og trenerstil påvirker barn og unges opplevelse av idretten.
- Undersøker hvordan økonomiske barrierer påvirker barn og unges følelse av tilhørighet og mulighet for deltagelse i idrett.

Kompetanse i førstelinjen (de som møter barna hver dag) er avgjørende. Like viktig er enkel tilgang til gode fasiliteter, på barnas egne premisser. Investeringer her er investeringer i sosial utjevning, helse og livskvalitet på lang sikt.

I tillegg til den organiserte idretten, er fysisk aktivitet, trening og idrett i skole anerkjent som et viktig grep for en helhetlig oppvekstpolitikk. Fysisk aktivitet i friminutt og som en metode for læring i teorifagene viser både økt fysisk form, og bedre trivsel, læringsmiljø og faglige prestasjoner (Kolle et al., 2020; Schmidt et al., 2020).

En forsknings- og idrettspolitik for gode oppvekstsvilkår

Vi står ved et veiskille: Skal vi la akselerasjonslogikken fortsette å forme barns og unges erfaringer med fysisk aktivitet, idrett og bevegelse, eller skal vi aktivt fremme en retning hvor fellesskap, mestring og livslang bevegelsesglede står i sentrum? I dag ser vi hvordan markedskrefter og profesjonalisering, både i form av økte prestasjonskrav og kommersialisering, og en stillesittende skolehverdag, står i fare for å undergrave mulighetene for å utvikle en meningsfull idrettssfære.

Vi trenger en oppvekstpolitikk som setter barn og unges behov for mening, mestring og tilhørighet i sentrum. Her har idretten, støttet av kritisk og samfunnsengasjert forskning, en nøkkelrolle.

Referanser

- Aggerholm, K. & Breivik, G. (2021). Being, having and belonging: values and ways of engaging in sport. *Sport in Society*, 24(7), 1141-1155. <https://doi.org/10.1080/17430437.2020.1734562>
- Bakken, A. (2019). Idrettens posisjon i ungdomstida. Hvem deltar og hvem slutter i ungdomsidretten? [The position of sport in adolescence. Who participates and who drop-out of youth sports?] (NOVA Rapport, Issue. O. NOVA. <http://hdl.handle.net/20.500.12199/1298>
- Bakken, A. & Strandbu, Å. (2023). Idrettsdeltakelse blant ungdom – før, under og etter koronapandemien [Sports participation among youth - before, during, and after the COVID-19 pandemic] (NOVA rapport, Issue. Oslo Metropolitan University. N. N. S. Research. <https://hdl.handle.net/11250/3063817>
- Biddle, S. J. H., Ciaccioni, S., Thomas, G. & Vergeer, I. (2019). Physical activity and mental health in children and adolescents: An updated review of reviews and an analysis of causality. *Psychology of Sport and Exercise*, 42, 146-155. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2018.08.011>
- Breivik, G. (2022). Sport as part of a meaningful life. *Journal of the Philosophy of Sport*, 49(1), 19-36. <https://doi.org/10.1080/00948705.2021.1972814>
- Espedalen, L. E. & Seippel, Ø. (2022). Dropout and social inequality: young people's reasons for leaving organized sports. *Annals of Leisure Research*, 1-18. <https://doi.org/10.1080/11745398.2022.2070512>
- Garcia, L., Pearce, M., Abbas, A., Mok, A., Strain, T., Ali, S., Crippa, A., Dempsey, P. C., Golubic, R., Kelly, P., Laird, Y., McNamara, E., Moore, S., De Sa, T. H., Smith, A. D., Wijndaele, K., Woodcock, J. & Brage, S. (2023). Non-occupational physical activity and risk of cardiovascular disease, cancer and mortality outcomes: a dose-response meta-analysis of large prospective studies. *British Journal of Sports Medicine*, 57(15), 979-989. <https://doi.org/10.1136/bjsports-2022-105669>
- Kolle, E., Solberg, R. B., Säfvenbom, R., Dyrstad, S. M., Berntsen, S., Resaland, G. K., Ekelund, U., Anderssen, S. A., Steene-Johannessen, J. & Grydeland, M. (2020). The effect of a school-based intervention on physical activity, cardiorespiratory fitness and muscle strength: the School in Motion cluster randomized trial. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 17(1). <https://doi.org/10.1186/s12966-020-01060-0>
- Moseid, C. H., Myklebust, G., Fagerland, M. W., Clarsen, B. & Bahr, R. (2018). The prevalence and severity of health problems in youth elite sports: A 6-month prospective cohort study of 320 athletes. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 28(4), 1412-1423. <https://doi.org/10.1111/sms.13047>
- Ronkainen, N. J., Aggerholm, K., Ryba, T. V. & Allen-Collinson, J. (2020). Learning in sport: from life skills to existential learning. *Sport, Education and Society*, 26(2), 214-227. <https://doi.org/10.1080/13573322.2020.1712655>
- Schmidt, S. K., Reinboth, M. S., Resaland, G. K. & Bratland-Sanda, S. (2020). Changes in Physical Activity, Physical Fitness and Well-Being Following a School-Based Health Promotion Program in a Norwegian Region with a Poor Public Health Profile: A Non-Randomized Controlled Study in Early Adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(3), 896. <https://doi.org/10.3390/ijerph17030896>
- Strandbu, Å., Gulløy, E., Andersen, P. L., Seippel, Ø. & Dalen, H. B. (2017). Ungdom, idrett og klasse: Fortid, samtid og framtid. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 1(02), 132-151. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2017-02-03>
- Saarinen, M., Phipps, D. J. & Bjørndal, C. T. (2024). Mental health in student-athletes in Norwegian lower secondary sport schools. *BMJ Open Sport & Exercise Medicine*, 10(2), e001955. <https://doi.org/10.1136/bmjsem-2024-001955>

KI og det offentlige ordskiftet

I 2022 ble KI et sentralt tema i samfunnet. Over natten ble «store språkmodeller» et kjent uttrykk, og mediebildet formidler historier om KI som både en eksistensiell trussel mot menneskeheten og som en mektig teknologi. Men er dette alt KI er? Og hva gjør oppfattelsen av et internasjonalt KI-kappløpet med vinnere og tapere med forskning på feltet?

Fire tiltak for en bedre språkpolitikk i akademia

At norsk akademia blir stadig mer globalt og flerspråklig, skal vi være glade for. Men det kan sette forskere i en språksskvis som institusjonene må ta ansvar for å løse, skriver sju nåværende og tidligere medlemmer av Akademiet for yngre forskere.

Språkpolitikk og KI er bare noen av temaene som engasjerer i AYF. Skjermdump fra Khrono

Norge oppdager KI

Lanseringen av ChatGPT i november 2022 markerte et tidsskille for kunstig intelligens (KI) i den norske offentligheten. Fra å være et tema for spesialister, ble KI nærmest over natten allemannseie og et sentralt tema i samfunnsdebatten og det politiske ordskiftet. Teknologien ble konkret og tilgjengelig, og reiste en rekke prinsipielle spørsmål knyttet til arbeidsliv, utdanning, og digitale infrastrukturer. Mediene dekket utviklingen på nært hold, og politikerne kjente på behovet for å handle.

For norske forskere som jobber daglig i fagfelter knyttet til KI, slik som maskinlæring, bildeanalyse og språkteknologi, kom dette som

et tveegget sverd. På den ene siden ga det en unik anledning til å formidle om deres forskning og øke forståelsen for viktigheten av deres arbeid. Plutselig var det stor interesse for de teknologiene de hadde jobbet med i årevis, og med dette et håp om nye muligheter med tanke på finansiering og samarbeid. På den andre siden følte en del KI-forskere at det offentlige ordskiftet rundt deres eget fagfelt ofte gikk over hodet på dem. Dette inntrykket ble forsterket av medier som jaktet på fengende narrativer, eller av nye stemmer i diskusjonen, inkludert såkalte “KI-influensere”, som fremmet perspektiver forskerne opplevde som forenklete eller overdrevne. Vi ønsker å belyse tre momenter i dette korte innlegget.

En mediedekning preget av hype

Mediedekningen rundt kunstig intelligens preges ofte av sterke narrativer. Det kan ta form av dystopiske skildringer om såkalte eksistensielle trusler, altså risikoen for at KI kan føre til menneskehetens undergang, på lik linje som pandemier, naturkatastrofer eller atomkrig. I mange andre nyhetsartikler ble KI derimot fremstilt som en nærmest overnaturlig teknologi som ville revolusjonere de fleste aspekter av livene våre på kort tid.

Både dystopiske og tekno-optimistiske vinklingene rundt KI har imidlertid en fellesnevner, nemlig tendensen til å overvurdere dagens teknologiske kapasiteter og undervurdere deres svakheter og begrensinger. De fleste KI-forskere, i Norge og internasjonalt, har derimot et mer forsiktig blikk på hva dagens KI-modeller er i stand til å gjøre, og hvor de kommer til kort. Disse forskere jobber nemlig daglig med å avdekke feil og mangler i ulike KI-modeller, for så å utvikle løsninger som delvis kan avbøte noen av disse. Forskere innen KI er dermed særdeles klar over den lange listen av utfordringer som fortsatt gjenstår å løse. Slike nyanser kan imidlertid være vanskelig å formidle i et nyhetsbilde preget av hype og sensasjonalisme.

Et smalt syn på KI-feltet

Mediedekningen i de siste tre årene har ofte redusert "KI" til generativ KI, og spesielt store språkmodeller som ChatGPT og bildegenereringsmodeller som DALL-E. Men selv om generative modeller utvilsomt har mange anvendelser utgjør de en forholdsvis beskjedent del av KI-feltet i sin helhet. Som Inga Strømke nylig belyste i en Aftenposten-kronikk (Inga Strømke, "Hvorfor jeg får fnatt av språkmodeller", Aftenposten, 13. Mars 2025) eller Anders Løland forklarer i Dagens Næringsliv (Anders Løland, "Kunstig intelligens fra øst og vest", DN, 21. April 2025), har de fleste KI-systemer som finnes i dag lite eller ingenting med generative modeller å gjøre. Systemer for avviksdeteksjon i industrielle prosesser, identifisering av tidlige tegn på kreft i medisinske bilder, eller optimalisering av energiforbruk i smarte byer er eksempler på KI-

applikasjoner som opererer på andre prinsipper enn generative modeller. Disse KI-systemer utgjør en stor del av FoU-aktiviteten rundt KI i norske universiteter og forskningsinstitutter, men er overskygget av medieoppmerksomheten rundt generative systemer.

KI-kappløpet

Forskningen innen KI har i de siste årene ofte blitt fremstilt som et kappløp mellom et fåtall store aktører. Slik fremstilling kan enten granske maktspillene mellom teknologigiganter som OpenAI, Microsoft, Google, Amazon, Apple, Baidu, Tencent, Alibaba, Nvidia og Meta, eller gå inn i et større geopolitisk perspektiv hvor USA og Kina står sentralt.

Utvilsomt utgjør generative KI-modeller en avgjørende konkurransearena for disse selskapene, og deres videre utvikling vil påvirke de økonomiske utsiktene for hvert enkelt land. Fortellingen om "KI-kappløpet" har imidlertid sine begrensninger og blindsoner. For det første hemmer den diskusjonen om sårt tiltrengte globale normer innen KI-utvikling og bruk. For norske KI-forskere står også den fortellingen langt unna deres arbeidshverdag, hvor internasjonalt samarbeid spiller en nøkkelrolle, både når det gjelder vitenskapelige publiseringer og fagfellevurdering, men også utvikling av nye KI-systemer, innsamling av data og deling av regneressurser.

Fremstillingen av KI-forskning som et "kappløp" som må "vinnes" i kampen mot andre land har bidratt til økt oppmerksomhet rundt KI, blant annet hos norske politikere. Oppmerksomheten har igjen ført til større investeringer i forskning og utvikling, blant annet gjennom den mye omtalte "KI-milliarden" som sikter på å øke FoU-innsatsen på KI i Norge. Men den har også skapt et feil inntrykk av hva forskning faktisk handler om, fra å være en kollektiv innsats for sannhetssøken til en konkurransepreget og hemmelighetsfull aktivitet.

Klima for berekraft: korleis få det til?

Blant dei store samfunnsutfordringane som må løysast er korleis få til ei berekraftig utvikling på den vesle klinkekula av ein planet vi delar, med dei avgrensa ressursane som er her. Av dei 17 berekraftmåla og 169 undermåla kjem eg her til å fokusere mest på klima og natur og korleis desse to miljøutfordringane best kan kombinerast.

Engasjerte AYF-medlemmar diskuterer mellom anna klima og berekraft. Foto: Eivind Senneset/ AYF

Det hastar med å få til ei berekraftig utvikling. I løpet av dei ti neste åra må vi på denne planeten klart å løyse klimakrisa og naturkrisa samtidig. Dette blir ikkje lett då ressursane vi rår over er avgrensa og krig, konflikt, press på demokratiet og andre viktige samfunnsutfordringar må òg hanskast med.

FNs berekraftsmål som ei bryllaupskake

At vi pratar om berekraftig utvikling er ikkje noko nytt. Rapporten «Vår felles framtid» definerte det slik i 1987 (mi omsetjing): «Berekraftig utvikling er utvikling som tilfredstillar dagens behov utan å øydeleggje framtidige generasjonars moglegheiter til å tilfredsstille sine behov.» For å ta ei lang

historie kort om berekraftig utvikling, vart FN's berekraftmål vedtatt i 2015. Her er det 17 i slaget og med 169 undermål. Desse måla kan delast opp i tre dimensjonar, sosial, økonomisk og miljø. Dimensjonane kan vere dei tre laga i ei bryllaupskake, med økonomi øvst, deretter sosialt og med miljø nedst, for å få fram at alt av berekraft avhengig av det miljøet vi lever i. Det nedre laget av bryllaupskaka heng saman med smultringsmodellen, der ei rekkje av planetens tolegrenser er plassert i ring. Poenget med denne modellen er av vi menneske må bruke ein del ressursar for å dekke grunnleggjande behov, men ikkje utanfor bereevna, dvs. vi skal ikkje vere innanfor eller utanfor smultringen, men i smultringen.

Mange av berekraftsmål heng saman. Om ein til dømes oppnår målet om redusere klimagassutslepp kraftig og tilpassar oss dei klimaendringane som uansett kjem, vil ein oppnå dei andre berekraftmåla enklare. Men det er òg konflikhtar. Her kjem eg til å utforske utfordringane mellom klima og natur.

Klimaendringar er ein eksistensiell trussel

På klimafeltet har det aldri skjedd så mykje som no, likevel går dei globale klimagassutsleppa litt opp nesten kvart einaste åra. Men det skal seiast at utsleppa i Norge, og i enno større grad i mange andre vesteuropeiske land, er på veg nedover. Kvifor det hastar å klare berekraftsmål 13 på klima oppsummerer FN's klimapanel på ein god måte (mi omsetjing):

«Klimaendringar er ein trussel mot menneskes livsgrunnlag og planetens tilstand. Det er eit kortvarig handlingsrom no for å sikre ei leveleg og berekraftig framtid for alle. Klimamotstandsdyktig utvikling integrerer klimatilpassing og klimatiltak for å fremme berekraftig utvikling for alle, og blir gjort mogeleg av auka internasjonalt samarbeid inkludert forbetra tilgang til tilstrekkelege økonomiske ressursar, spesielt for sårbare regionar, sektorar og grupper, og inkluderande og koordinerande politikk styring. Vala og handlingane som blir gjennomført i dette tiåret vil ha innverknad no og i tusenvis av år.»

Naturen er òg eksistensiell

På tilsvarande måte som FN's klimapanel, publiserer det internasjonale Naturpanelet rapportar som er kunnskapsanalysar om naturens tilstand og korleis vi menneske påverkar denne naturen. Naturen og kva det bidrar til oss menneske (naturgode) er i tilbakegang globalt, som er kritisk fordi vår eksistens bygger på desse naturgoda. Arealinngrep er den største trusselen mot biologisk mangfald, etterfølgt av ikkje-berekraftig utnytting, klimaendringar, forureining og innføring av framande artar. Etter kvart som klimaendringane blir større og større, vil dette utfordre dagens natur meir og meir. Ulike rapportar frå naturpanelet fortel om aukande og samankopla kriser der særleg

naturtap og klimaendringar har store negative konsekvensar på tvers av samfunnet og sektorar. Naturpanelet er kanskje overraskande tydelege på at gjennomgripande samfunnsendringar må til for å stoppe natur- og klimakrisa, deriblant endre på samfunnets strukturar og menneska sine haldingar og åtferd. Enkelttiltak er dermed ikkje nok.

Fempunksplan for klimakutt

Men om vi skal sjå på tekniske tiltak, kan klimatiltak kokast ned til fem punkt: 1) Elektrifisere (nesten) alt, 2) avkarbonisere elektrisiteten, 3) minimere utslepp av ikkje-CO₂, i stor grad frå biologiske prosessar som i jordbruket, 4) fremme effektivitetsforbetringar og 5) ettersom det truleg går for sakte, fjerne karbon frå atmosfæren. Med unntak av det fjerde punktet, vil dette ofte bety bruk av areal og natur. Eg ser tre hovudutfordringar for naturen med klimatiltak.

Tre utfordringar for klima og natur

Den første utfordringa er at det trengst mykje fornybar energi til det grønne skiftet. Her i Norge vert framleis omtrent halvparten av energibehovet dekt av fossile kjelder, der transport, industri og energisektoren bidrag til mykje fossilt. Eg vil påstå at det største klimatiltaket av dei alle er elektrifisering. Sjølv om elektrifisering gir ei kraftig effektivisering og dermed behov for mindre energi, vil ei elektrifisering av samfunnet gi eit auka elektrisitetsbehov. Di fortare elektrifisering til lågutsleppsamfunnet går, di raskare vil behovet kome for meir elektrisitet, både energi- og effektbehov. Det elektriske nettet i dag er ikkje bygd ut for å takle lokalt straumbehov eller lokalt straumproduksjon. Som den store motstanden mot utbygging av vindturbinar i Norge viser, er det ei rekkje arealkonflikhtar med både samfunnsmessige og naturvitskaplege dimensjonar. Difor trengst det sårt kunnskap om korleis vi kan byggje ut straumproduksjon og godt nok straumnett samtidig som naturen blir skåna mest mogeleg og det er sosialt akseptabelt. Ikkje alt kan elektrifiserast eller er avhengig av teknologiutvikling. Men alternativ som biodrivstoff, hydrogen, ammoniakk og andre syntetiske brensel gir òg utfordringar.

Den andre utfordringa er at det grøne skiftet baserer seg på metall og mineral. Kol, olje og gass kan vi slutte med å utvinne, men etterspurnaden etter ei rekkje mineral og metall vil mangedoblast. Elbilar og batteri gir behov for litium, kobolt, nikkel og grafitt. Fornybar energi vil krevje meir kopar, silisium og sjeldne jordarter. Dessverre er det ofte overlapp mellom gruveområde og områder som er viktige for biologisk mangfald. Strategisk planlegging trengst for å redusere truslane frå gruvedrift, samtidig med at ein sirkulær økonomi rullast ut med attbruk og resirkulering.

Den tredje og siste utfordringa eg går innom er at alle desse klimaløysingane treng areal, og dermed legg press på naturen. I tillegg forsterkar klimaendringane det menneskeskapte presset på jordas areal. Mest sannsynleg klarer vi ikkje å kutte utsleppa raskt nok og vi vil bli avhengige av såkalla negative utslepp for å unngå dei mest dramatiske klimaendringane.

Landareal blir dermed ein viktig ressurs. Til dømes kan ein fange og lagre CO₂ ved å dyrke fram ny skog og produsere bioenergi, som koplast med karbonfangst og -lagring (BECCS). Men det vil kunne krevje enorme areal til påskoging og BECCS, samtidig som ei veksande befolkning treng mat og store areal må gå til å bevare det biologiske mangfaldet. Ein tilsvarande arealkonflikt her til lands har vi ved at norsk natur vert bygd ned og fører til store karbonutslepp, til dømes av hyttebygging i terreng med mykje myr.

Dei neste ti åra treng vi forskingsbaserte løysingar på alle desse utfordringane, som samtidig er sosial akseptable og gjennomførbare. Politikk og forvaltning er som regel silobasert og sektorvis, men desse komplekse utfordringane treng holistiske løysingar. Eit lite tips på vegen er at tiltak for natur og biologisk mangfald omtrent alltid bidrar til å avlaste klimakrisa.

Referansar

Erling Holden og Kristin Linnerud. Berekraftig utvikling. En idé om rettferdighet. Universitetsforlaget. 2021.

IPCC, 2023: Summary for Policymakers. In: Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, pp. 1-34, doi: 10.59327/IPCC/AR6-9789291691647.001

IPBES (2024). Summary for Policymakers of the Thematic Assessment Report on the Interlinkages among Biodiversity, Water, Food and Health of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. McElwee, P. D., et al. (eds.). IPBES secretariat, Bonn, Germany. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13850289>.

IPBES (2024). Summary for Policymakers of the Thematic Assessment Report on the Underlying Causes of Biodiversity Loss and the Determinants of Transformative Change and Options for Achieving the 2050 Vision for Biodiversity of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. O'Brien, K., et al. (eds.). IPBES secretariat, Bonn, Germany. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11382230>.

IPBES (2019): Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. S. Díaz, et al. (eds.). IPBES secretariat, Bonn, Germany. 56 pages. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3553579>.

NOU 2023:3. Meir av alt – raskere. Energikommisjonens rapport. Jonathan Koomey og Ian Monroe. Solving climate change. A guide for learners and leaders. IOP Publishing. 2022.

Energy Transition Commission. Material and resource requirements for the energy transition. 2023 IEA. The role of critical minerals in clean energy transitions. 2022.

Balanse mellom sakte og rask forskning når energiomstilling haster

Forskere spiller mange roller. Noen er langt unna samfunnet og dagens utfordringer. Andre engasjerer seg tett i samfunnet og har dårlig tid. Forskning på styring av energiomstillinger er et slikt eksempel. Under tidspress har forskere også et viktig bidrag å gi. Noen ganger, for å lykkes raskt, er det viktig å tenke sakte. Det er et kjennetegn ved forskning som samfunnet ikke har råd til å miste, og unge forskere må mestre kunsten å kombinere relevans med nysgjerrighetsdrevet forskning.

Siddharth Sareen under samtale om planetens tålegrenser under Nordic-Baltic meeting i København 2024. Foto: Bjørn K. Danbolt/ AYF

En tidligere sjef sa en gang spøkefullt: «Vi er forskere, vi er trege og dyre.» Det er selvsagt noe sant i dette, akkurat som det er sant i ordtaket om at «gode ting blir bedre med alderen», som god vin. Likevel har ikke forskning på samfunnsutfordringer denne luksusen.

Å jobbe med samfunnsutfordringer har sine fordeler. Det skjer alltid mye. Det er alltid noe nytt å lære. Det rettes penger mot problemet, og noe av det kan gå til forskning.

Men det har også klare ulemper. Man forsker på et bevegelig mål, så det er en risiko for at en ny tilnærming raskt blir irrelevant. Før noe publiseres, kan hendelser i «den virkelige verden» allerede gjøre dataene utdaterte. Finansiering kommer ofte med betingelser, og de interessante spørsmålene for forskning er vanligvis ikke de som industripartnere ønsker å samarbeide om.

For å trives mens de studerer samfunnsutfordringer som energiomstillinger, må unge forskere mestre kunsten å identifisere de riktige spørsmålene for å kombinere nysgjerrighetsdrevet forskning som har reell anvendelse.

Å komme til kjernen av saken

Ofte er ikke problemet du står overfor et problem som det er nyttig å løse direkte. Ta energisikkerhet eller energifattigdom. Løsningen ville være henholdsvis en fredeligere verden og en mer rettferdig verden. De oppstår nettopp fordi vi lever i en verden med krig og ulikhet. Så forskning kan bidra til å forstå årsakene til disse større problemene, og den kan identifisere mestringsstrategier for å hjelpe de som er hardest rammet med å få en viss grad av hjelp.

Når vi utformer prosjekter motivert av behovet for å håndtere slike samfunnsutfordringer, lærer vi om forskningens natur, forskerens posisjonering og kunnskapens grenser. Dette er tidløse innsikter som forskere har jobbet med i tusenvis av år. I dette læringsrommet oppstår nye oppfatninger og ideer som også kan settes i spill.

Hvordan kan vi øke erkjennelsen av energifattigdom i samfunnet, og utforme og implementere retningslinjer for å beskytte energisårbare husholdninger? Hvordan kan vi skape bedre fremtidige energisystemer som er mer motstandsdyktige mot angrep i en usikker verden? Dette er problemer som forskere kan bidra til å finne nye svar på, ved å trekke på en bred forståelsesbase på tvers av fagområder og kontekster. Vi kan gjøre dette samtidig som vi genererer ny kunnskap og bygger kapasitet blant ulike aktører i samfunnet.

Kunnskapsfornyelse kommer fra engasjement i samfunnet

Det fine med forskning er at den trekker på kollektiv visdom på tvers av tid og rom. Det er et kosmopolitisk foretagende. Unge forskere i Norge står på skuldrene til giganter rundt om i verden. Når vi tar opp problemer i dagens verden, bygger vi på endeløse variasjoner over temaet, og legger til flere murstein til

vitenskapens strålende festning.

Vitenskapens karakter betyr at vi må knytte kontakter med ulike samfunnsaktører så vel som med forskere globalt. Problemer oppstår når unge forskere oppfordres til å gå snevert i bare én av disse retningene: å utmerke seg i forskning fjernt fra samfunnet eller å bygge samfunnsrelevans uten å investere i fortreffelighet som forskere.

Det er bekymringsfulle tendenser i denne retningen i Norge, og unge forskere står overfor disse dilemmaene når de skal etablere vellykkede karrierer og bygge opp forskningsgrupper med høy kompetanse. Over tid vil en strategi som kombinerer vitenskapelig ekspertise med samfunnsrelevans sannsynligvis gjøre det bra på grunn av forskningens refleksive og utviklende natur.

Men for at slike strategier skal fungere konsekvent godt over tid og sikre at academia er en attraktiv karriere i Norge, må forskningsfinansiering ha en støttende og allsidig tilnærming til å kombinere nysgjerrighetsdrevet og samfunnsrelevant forskning. I stedet for å se disse som separate, må forskningsfinansiering støtte forskere i å ta ledelsen for å identifisere de mest interessante problemene å studere, og tilby frihet til å utvikle nye tilnærminger og utforme banebrytende prosjekter.

Når kvikke, nysgjerrige sinn får tid og rom til å sitte med tanker og data, kan ideer dukke opp som ellers går tapt i våre travle hverdagsrutiner. Solenergi, som tidligere ble ansett som en liten og dyr kilde, er nå verdens raskest voksende og rimeligste energikilde årlig. Forskere vet at dette også har implikasjoner for Norge. Samfunnet vil tjene på å støtte og bevare langsom forskning på denne typen raske endringer.

Medlemmer i AYF 2015-2025

2015-2019

Alexander Jensenius - musikkvitenskap
Anders Schomacker - geologi
Arnfinn H. Midtbøen - sosiologi
Aslak Hjeltne - psykologi
Carl Henrik Knutsen - statsvitenskap
Einar Duenger Bøhn - filosofi
Gudrun Østby - statsvitenskap
Guro Elisabeth Lind - kreftforskning
Ingeborg Helland - økologi
Katerini Storeng - medisinsk antropologi
Kathrine Røe Redalen - biofysikk
Katja Enberg - økologi
Katrien De Moor - informasjons- og kommunikasjonsteknologi
Kyrre Emblem - kreftforskning
Laura Saetveit Miles - litteraturvitenskap
Magnus Aronsen - medisin
Marie Rognes - anvendt matematikk
Michael Duch - musikkvitenskap
Monica Aas - psykologi
Simen Kvaal - teoretisk kjemi

2017-2021

Anne Maria Eikeset - økologi, evolusjon og bioøkonomi
Guro Busterud - nordisk språkvitenskap
Heidi Holmen - sykepleie og teknologi
Ingrid Lossius Falkum - språkvitenskap
Jan Terje Andersen - molekylærbiologi og immunologi
Kim Senger - geovitenskap
Maja Janmyr - rettsvitenskap
Marianne Hem Eriksen - arkeologi
Marta Bivand Erdal - samfunnsvitenskap
Marte Blikstad-Balas - tekstforsker/ skoleforsker
Morten Jerven - økonomisk historie og utviklingshistorie
Sofie A. E. Høgestøl - rettsvitenskap
Solfrid Brattland-Sanda - idrettsvitenskap
Stefka G. Eriksen - middelalderlitteratur

2018-2022

Eivind Valen - bioinformatikk
Helene Knævelsrud - kreftforskning og cellebiologi
Kjersti Lohne - kriminologi og rettssosiologi
Knut Wiik Vollset - økologi

Mari Elken - utdanningsvitenskap
Pierre Lison - informatikk
Sofie Snipstad - kreftforskning og nanomedisin
Åsmund Husabø Eikenes - biologi/
forskningsformidling

2019-2023

Alexander Harald Sandtorv - organisk kjemi
Anne Tjønndal - idrettsvitenskap
Jonas Stein - statsvitenskap
Jørgen Bølstad - statsvitenskap
Lina Ingeborgrud - teknologi og vitenskapsstudier
Malgorzata Cyndecka - rettsvitenskap
Marte Cecilie Wilhelmsen Solheim - innovasjonsstudier
Michael A. Riegler - maskinlæring
Nils Hallvard Korsvoll - religionsvitenskap
Ragnhild Freng Dale - sosialantropologi
Simen Andreas Ådnøy Ellingsen - fluidmekanikk
Thomas Gjesteland - matematikk og fysikk

2020-2024

Aike Peter Rots - asiastudier, religionsvitenskap og miljøhumaniora
Anders Kvellestad - partikkelfysikk
Are Skeie Hermansen - sosiologi og demografi
Feroz Mehmood Shah - filosofi
Irja Ratikainen - atferdsbiologi, evolusjon og økologi
Kristine H. Onarheim - global helse og folkehelse
Ole Martin Moen - filosofi
Siddharth Sareen - samfunnsgeografi, energiomstilling, utviklingspolitikk
Sirianne Dahlum - statsvitenskap

2021-2025

Astrid Marie Jorde sandsør - samfunnsøkonomi, utdanning
Bjarte Aarmo Lund - kjemi
Haley De Korne - anvendt lingvistikk
Hilde Reinertsen - samtidshistorie, dokumentanalyse
Kai Arne Hansen - musikkvitenskap og kjønnsstudier
Mari Myksvoll - oseanografi
Natalia Kucirkova - lesing og teknologibruk
Nora Elise Hesby Mathé - samfunnsfagdidaktikk

Salwa Suliman - stamceller og vevsgenerativ
behandling

Tobias Otterbring - forbrukerpsykologi

Aase Kristine Lundberg - samfunnsgeografi

2022-2026

Aksel Braanen Sterri - filosofi

Alexander Karl Rothkopf - energi og
partikkelfysikk

Dian Liu - sosiologi og høyere utdanning

Erik Knudsen - medievitenskap

Erik Sveberg Dietrichs - medisin

Guro Nore Fløgstad - lingvistikk

Ingvild Reymert - statsvitenskap

Katrine Holter - politihøgskolen

Lene Liebe Delsett - paleontologi

Ragnhild Irene Klæboe Jacobsen -
nevrovitenskap

Sigrid Anna Aalberg Vikjord - medisin og
epidemiologi

2023-2027

Aida Cuni-Sanchez - tropiske skoger

Alexander Eriksson Furunes - kunst og
arkitektur

Anna Drożdżowicz - filosofi

Bjørn Hallstein Holte - sosialantropologi og
sosiologi

Borgar Aamaas - meteorologi

Carl Tollef Solberg - medisinsk etikk

Julia Olsen - miljøsociologi

Marius Korsnes - teknologi og vitenskapsstudier

Marte Emilie Sandvik Haaland - medisinsk
antropologi

Torbjörg V.S. Jevnaker - statsvitenskap

2024-2028

André Brodtkorb - beregningsvitenskap

Cecilie Sachs Olsen - kunst og kulturgeografi

Christian Thue Bjørndal - idrettvitenskap

Fabian Nøst Harang - matematikk

Gaute Linga - porøse mediers fysikk,
beregningfysikk

Josefine Eilsø Nielsen - farmasi

Maja Nordtug - medievitenskap

Melina Antonia Buns - historie

Monica Favnebøe Solberg - biologi

Solveig Topstad Borgen - sosiologi

Tristan Manfred Stöber - nevrovitenskap

2025-2029

Anika Seemann - historie

Chloe Beate Steen - kreftforskning

Gunnar Felix Lange - kvantefysikk

Håkon Reiersen - arkeologi

Inga Angelica Frøland Steindal - biologi

Jonas Kristiansen Nøland - elektrisk
energiforming

Kaja Nordengen - nevrovitenskap

Samia Touileb - - språkteknologi

Tormod Rogne - medisin

Øyvind Søraas Skorge - statsvitenskap

